The University of Jordan
THE LIBRARY

הצופה

יום שישי ט"ז ניסן תשל"ו (16.4.1976)
ל"ח — גליון 12204 — המחיר: 2.50 ל"י

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל

...ראל עומדת על דעתה לקבל ...וא תקציב הביניים שביקשה

...ת שהושגה פשרה על 2.75 מיליון דולר במקום 550 מיליון — טרם אושרו ✡ ...: נתתי הבטחה נחפזת לישראל כשאמרתי שהממשל יאשר את כל הסכום שבקשה

...הסבירי בירושלים ...טרם אושרו את ה־ ...מארה"ב בדבר פש־ ...תקציב הביניים, ...לישראל 275 מיליון ...550 מיליון דולאר.

...א־בדיון ובדיניותה של ...להשאיר את העניין ל־ ...ידי ישראל בקונגרס ל־ ...בנו, מתוך הנחה כי ב־ ...הבטחות בעניין זה

אין בקום שישראל תיסוג מדרישתה לקבל את תקציב הביניים, בסכום שביקשה.

קיסינג'ר: נתתי תשובה נחפזת לישראל כשאמרתי שהממשל יאשר את 550 מיליון הדולר

ואשינגטון, 15 (עט"א) — שר החוץ הנרי קיסינג'ר אמר אתמול כי התנגדותו של ממשל פורד לאישור 550 מיליון דולר להקופה־המעבר לישראל, לא היתה מושתתת על טעמים של מדיניות חוץ אלא על נימוקים של הכלכלה האמריקאית.

קיסינג'ר אמר בתשובה לשאלית של הסנטור דניאל אינויה, יו"ר ועדת המשנה לסיוע חוץ של הסנט, כי מחקרים של הממשל הביאוהו להגיע למסקנה כי „צרכי ישראל אינם כה גדולים כפי שחשבנו".

אינויה הזכיר לקיסינג'ר כי היא עצמו אמר ב־20 בנובמבר אשתקד לוועדת המשנה, כי הוא מצוה שההקצבות לרביע המעבר יאושרו, וכי עוזרו של קיסינג'ר רוברט מקלוסקי כתב ב־12 במרס לקונגרס, כי אם הקונגרס ירצה לאשר את הכספים להקופה המעבר, לא יתנגד משרד החוץ, בתנאי שיאושר גם התקציב למדינות האחרות.

לגבי עדותו, אמר קיסינג'ר, כי נתן את תשובתו לוועדה „באורה נחפז". הסביר כי במרס „היה לי הרושם שהממשל לא יתנגד להקצבות לרביע המעבר, וכי יסכים להקצבת הכספים אם הקונגרס יאשר אותם. אולם עתה, אמר קיסינג'ר, עיין הממשל בהשקפים נוספים", והגיע למסקנה שצרכי ישראל אינם כה גדולים כפי שחשבנו.

נמשכים הקרבות בלבנון

בהתנגשויות-אתמול נהרגו למעלה ממאה איש

משלחת אש"ף בראשות יאסר עראפת יצאה לדמשק

ביירות, 15 (ע"ר, יופי"ע ועי"ב) — בעוד מנהיג המחבלים יאסר עראפת יצא לדמשק עם משלחת רמת דרג של אש"ף כדי לדון במצב בלבנון, התנהלו היום חילופי ירי בין הצדדים היריבים ובכך פחתו כנראה הסיכויים להשגת הסדר פוליטי בלבנון.

למרות ההפגזות ההדדיות ברקטות ומרגמות, לא הכריזו המוסלמים והנוצרים רשמית על סיום שביתת הנשק שנכנסה ליומה ה־13.

כמקובל האשימו שני הצדדים זה את זה בהפרת הפסקת האש, אשר הוכרזה על ידי המוסלמים הלבנוניים כדי לאפשר השגת הסדר פוליטי.

תחנת שידור של המוסלמים מסרה, כי כוחותיהם מתקדמים לעבר בנין בית המשפט. הנמצא בעומק של 350 מטר בתוך השטח המוחזק בידי הנוצרים, וזאת כנראה במטרה לתקוע טריז בין השכונות הנוצריות — אשרפיה ופורן אל־שבאק.

משקיפים פוליטיים אמרו כי ההתלקחות המחודשת של הקרבות יתכן דילכה בשביל סוריה, המנסה לשכנע את שני הצדדים — וביחוד את המוסלמים — להדיל מן הקרבות.

דמשק כבר שיגרה טנקים וחיילים ללבנון כדי להוסיף משקל למאמצי התיווך המכשכים שלה. על פי ההערכה נמצאים עתה כששה אלפים חיילים סוריים בלבנון אך נראה שלא מעורבים בהתקדמויות.

אם התערבות מוגבלת זו לא תניב תוצאות, עלולה דמשק להתפתות לשגר תגבורות, כדי לנסות ולהשיב את הסדר על כנו.

אולם על סוריה להתחשב בתגובה האפשרית של ישראל, לאחר שראש הממשלה יצחק רבין הכריז היום כי ישראל עשויה להאלץ לפעול, אם סוריה תחרוג מבחינה מסויימת של מעורבות בלבנון.

ארגון המחבלים „צאעיקה" המקבל את פקודותיו מדמשק, הודיע כי אנשיו ומחבלים של ארגונים אחרים הפגיזו שתי עירות נוצריות מזרחית לבירות. הדבר נעשה כתגובה על התקפות הנוצרים על עירת הנופש ההררית דור אל־שואייר באותו איזור הודיע „צאעיקה" לתהונה.

יו"ר הפרלמנט הלבנוני כאמל אל־אסעד חידש היום את התייעצויותיו עם מנהיגים פוליטיים על השאלה מי יירש את מקומו של הנשיא פראנג'ייה.

בשבת שעברה אישר הפרלמנט תיקון לחוקה שנועד לסלול את הדרך להתפטרותו של פראנג'ייה. פראנג'ייה טרם חתם על התיקון, ולכן אין הפרלמנט יכול לבצע את הצעד הבא — בחירת יורש לנשיא.

ארה"ב תגבירה כוחותיה ליד חופי לבנון

סוכנות סי"ץ מוסרת כי ארה"ב תיגבורה את כוחותיה הימיים במזרח הים התיכון לחופי לבנון, מיד לאחר שהישראלים הזהירו את הסורים לא לעבור קו מסויים בתחום לבנון.

10 אניות אמריקאיות מבין כ־40 האניות של הצי הששי האמריקאי, מסיירות מאז אתמול לא הרחק מחופי לבנון. בין האניות נושאת המטוסים „סאראטוגה", ונושאת המסוקים „גואדאלקאנאל". ארבע משחתות משלימות כח־משימה זה.

יצויין גם כי חלק ניכר של כלי הצי האמריקאי בים התיכון — שכמספרם הכולל מגיע ל־200 — נמצא עתה באגן המזרחי של הים התיכון.

לא נמסרו פרטים על תגבור השייטת הסובייטית באגן המזרחי. אולם ידוע כי בריה"מ מחזיקה באיזור זה כח משימה המעהייד למעשה לצי של הים השחור, צי הכולל 25 צוללות ו־60 אניות־שטח, כולל שתי נושאות מסוקים.

גומבלאט מאשים את סוריה בהטלת הסגר

מנהיג השמאלנים בלבנון קאמל גומבלאט האשים היום את סוריה כי הטילה הסגר על כניסת מצרכי מזון ללבנון. גומבלאט אמר „ישנן 37 משאיות המובילות קמח מכוויית, אשר עוכבו בגבול הסורי. משאיות אחרות, עירקיות, נעצרו גם הן בסוריה. יתר על כן אניה ועליה מטען של מוצרי מזון שהגיעה לנמל לאטאקיה שבצפון סוריה, לא הורשתה לפרוק".

(סוף בעמוד 2)

הדלקת הנר

	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים	5.30	6.46
תל־אביב	5.48	6.48
חיפה	5.41	6.49
אילת	5.46	6.45
באר־שבע	5.46	6.45

הביום השביעי
שתו 777
ברנדי בינלאומי
כרמל מזרחי
מיקבי ראשון לציון וזכרון יעקב

פורד דוחה השמועות בדבר פרישת קיסינג'ר

ואשינגטון, 15 (יופי"ע) — הנשיא פורד דחה היום ג' את השמועות שעל פיהן שר החוץ הנרי קיסינג'ר עומד לפרוש מתפקידו.

הנשיא אמר את דבריו בפגישה עם קבוצת עורכי עתונים אמריקניים. במהלך הפגישה נתבקש להגיב על דבריו של רוג'רס מורטון, מנהל מערכת הבחירות של מר פורד, אשר אמר לא מכבר כי אינו מצפה שקיסינג'ר יישאר בקבינט בממשל הבא במקרה שפורד ינצח בבחירות ויזכה בתקופת כהונה נוספת של ארבע שנים.

בהגיבתו אמר הנשיא פורד: „הדבר הפתיע אותי מאוד, שכן עד כמה שהדבר נוגע לי — אין זה נכון. אני חושב כי קיסינג'ר היה אחד משרי החוץ המעולים ביותר — אם לא המעולה בכולם — שהיו למדינה זו אי פעם. אני חושב כי אנשי הממשל שלי יודעים אף הם את דעתי בעניין זה".

בהמשך הפגישה אמר פורד, כי לא הציע כל תפקיד למושל טקסס לשעבר, ג'ון קונלי, והדברים אמורים גם בנוגע למועמדות האפשרית לסגן הנשיא. פורד הוסיף, כי הוא גם לא ביקש ממר קונלי לתמוך במועמדותו לנשיאות.

קיסינג'ר יוועד עם מנהיגי התנועות שחרור באפריקה הדרומית

שר החוץ קיסינג'ר אמר לחברי קונגרס כושים, שיש בדעתו להיוועד עם מנהיגי תנועות השחרור האפריקניות בעת מסעו הבא לאפריקה.

על תוכנית מסעו, שאמור להתחיל ב־23 באפריל, מסר רשמית הסמי"ס דפרטמנט היום.

קיסינג'ר יבקר באתיופיה, מוזמביק, טנזניה, קניה, זאמביה, זאיר, גאנה וליבריה, וכמו כן ישתתף בוועידת האו"ם לסחר ולפיתוח בניירובי.

חבר בית הנבחרים צ'ארלס דיגס שהיה בין ששת חברי הקונגרס שנפגשו אתמול עם קיסינג'ר, אמר כי שר החוץ הבטיח להם שייפגש גם עם מנהיגי תנועות השחרור של רודזיה, נאמיביה ודרום אפריקה בעת ביקורו בלוסאקה.

תחזית מזג האוויר

האובך ישקע בהדרגה ותחול ירידה נוספת בטמפרטורות. הטמפרטורות החזויות להיום: ירושלים 19—25, רמת־הגולן 20—25, נהריה 20—29, צפת 17—23, טבריה 24—30, נצרת 23—28, עפולה 23—29, השומרון 22—27, תל־אביב 24—30, לוד 23—31, יריחו 28—33, עזה 24—25, באר־שבע ומפרץ שלמה 24—32, אילת 23—31 מעלות.

נפטר ר/א (מיל) דוד אלעזר

רב־אלוף (מיל.) דוד („דדו") אלעזר שהיה הרמטכ"ל בצה"ל במלחמת יום הכיפורים, מת ביום החג מהתקף־לב, בגיל 51.

כתב עת"ים מוסר, כי אלעזר קיבל את ההתקף בשעה 6.30 בערב בעת רחצה בבריכה בקירבת ביתו, בנוה־אביבים בתל־אביב. הובהל לבית החולים „איכילוב" ובמשך שעה ארוכה נעשו מאמצים קדחתניים להחייתו, אולם ללא הצלחה. בשעה 7 בערב נקבע מותו.

היה זה התקף הלב הראשון של אלעזר, שהביא למותו.

מהולדתו ועד התפקיד

אלעזר דוד נולד ביוגוסלוויה בשנת 1925, לאב ששירת כפרטיזן בכוחותיו של טיטו והיה רב סרן בצבא היוגוסלבי. עלה ארצה בעליית הנוער והצטרף לקיבוץ שער העמקים והצטרף ל"צין שמר. ב־1946 ביקש להצטרף לפלמ"ח, אך אסיפת החברים של הקיבוץ אסרה עליו לעשות כן. הוא הפר את ההחלטה, נתנדב לפלמ"ח ועזב את הקיבוץ.

במלחמת השחרור השתתף כמפקד גדוד „הפורצים" בקרבות בהרי ירושלים במשלט הראדאר, לטרון ויותר מאוחר בקרבות „מבצע חורב". בפריצה לחצי האי סיני ושבירת הצבא המצרי.

אחרי מלחמת העצמאות סיים קורס מפקדי גדודים שירת כמדריך בקורס זה ואח"כ כמדריך ראשי בבית הספר למפקדי חטיבות. שירת כקצין אג"ם בפיקוד המרכז (1952), לבד באוני־

(סוף בעמוד 8)

רבין: אנו רואים בחומרה רבה ההתערבות הסורית הגוברת בלבנון

ראש הממשלה יצחק רבין אמר, כי אנו ערים היום למידה גוברת של מעורבות סורית בנעשה בלבנון, הלובשת צורות שונות.

„אנו רואים זאת בחומרה רבה", הזהיר ראש הממשלה, „וכאשר הסורים יעברו קוים מסויימים שקבענו לעצמנו — ואין אלו בהכרח קווים גיאוגרפיים אלא קוים מהותיים של תכלית וצורה במעורבות — נצטרך לקבל החלטות נוספות".

מר רבין דיבר בראיון ששודר בגלי צה"ל. בתשובה לשאלה ציין כי גישתה של ישראל לנעשה בלבנון בנוייה על העקרונות הבאים: ראשית, ישראל אינה מתערבת בנושאי פנים של המדינות שבשכנותה. גם בעבר, כאשר היו התהוכות פנימיות באיזור, ולאו־דווקא חיוביות מבחינתנו, לא חשבנו שעלינו להתערב ישירות כדי לשנות כיוונים אלו.

שנית, כל התפתחות בארץ שכנה המושפעת ע"י מעורבות זרה, חייבת להיבחן בשאלה, באיזו מידה היא מסכנת או פוגעת בביטחון ישראל. כלומר, הקו המנחה אותנו כה לעשות או לא לעשות הוא השיקול של בטחוננו — והדבר אמור גם לגבי מעורבותה של סוריה בלבנון.

על ישראל להתמיד בבקשת הסיוע מארה"ב

ראש הממשלה נשאל לגבי הסיוע האמריקני הנוסף בסך 550 מליון דולר. על כך השיב, כי בקשתה של ישראל לקבל סיוע מארה"ב נועד לענות על צרכים מובהקים ובראש ראשונה לאפשר לנו לרכוש את הנשק הדרוש להגנה. התביעה זו מוצדקת ונענתה בעיקרה ע"י הממשל האמריקני.

מר רבין משוכנע, כי על ישראל להתמיד ולהציג תביעה זו בפני הממשל האמריקני וגורמים נוספים. יתכן שלא נענה, אמר. ואז נצטרך לבחון מחדש את בעית היכם שלנו בארה"ב. „אבל אינני רואה כל הצדקה לבוא ולומר היום כי אנו מוותרים, כיון שוויתור במקרה זה משמעותו אינו כספית גרידא, אלא גם לגבי התביעות הצודקות שלנו לרכש מארה"ב, שבעיקרי אשר לנו ואשר לכ־כיכוג נועד כסף זה".

מוסקבה מוכנה לנורמליזציה עם פקין

מוסקבה, 15 (עי"ב) — בריה"מ מוכנה לנורמליזציה ביחסיה עם סין — הודיעה אתמול סוכנות הידיעות „טאס", בפרסמה את נוסח מברק הברכה ששלח אלכסיי קוסיגין לקוואה הואה פנג.

סוכנות „טאס" מציינת, כי ראש ממשלת בריה"מ שיגר את המברק כדי לברך את הואה לרגל מינויו כראש ממשלת סין העממית.

בריה"מ, מוסיפה „טאס", מוכנה לנורמליזציה עם סין בהתאם לעקרונות הדו־קיום בשלום והשכנות הטובה.

קיסינג'ר טוען שהמצב בלבנון „השתפר במידה ניכרת"

ואשינגטון 15 (ע"ר יופי"ע) — שר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג'ר אמר אתמול שהמצב בלבנון השתפר במידה ניכרת ואפשר להבחין בסימנים של הסדר מדיני המתגבש והולך.

אולם בשיחה עם עתונאים לאחר מכן הוסיף ד"ר קיסינגר „המצב עלול להתפתח לרעה".

קיסינגר השמיע את הערכתו לגבי מלחמת האזרחים בלבנון בעדות שמסר בוועדת משנה של הסנאט, הדנה בבקשת הנשיא פורד להקציב 1,870 מיליון דולר כסיוע צבאי לארצות חוץ לשנת הכספים שתתחיל ב־1 באוקטובר.

ד"ר קיסינגר זקף לזכות ארה"ב את העובדה שהיא ממלאה תפקיד חשוב בייצוב הפסקת האש בלבנון. והוא אמר כי ארה"ב עודדה את הפעולה הסורית הדיפלומטית שם.

שר החוץ האמריקאי אמר, כי נוכחות היחידות סוריות מדאיגה את ישראל, וממשלת ישראל נמצאת על גבול הסובלנות. אולם, הוסיף, יש הרבה פחות מאשר 13 אלף חיילים סוריים בלבנון.

ד"ר קיסינגר אמר לוועדת המשנה ש־70 אחוז מסיוע החוץ של הממשל מיועד למזה"ת, לישראל ולמדינות ערב כאחת.

הוא אמר „אנו מסעיים שהסיוע שלנו בתחום הבטחון למדינות ערב בשיפור היחסים עמהן אינו חותר בשום אופן תחת ידידותנו המסורתית עם ישראל".

הוסיף ואמר, כי המדיניות של צידוד כוחות קונסטרוקטיביים ומתונים בעולם הערבי היא הדרך הטובה ביותר „בה נוכל לעזור לכל הצדדים להגיע לשלום בר־קיימא, אשר יבטיח את קידמה ובטחונה של ישראל".

הפגנות סטודנטים אלימות בצרפת

פאריס 15 (ע"ר יופי"ע) — הפגנות סטודנטים ברחובי הארץ נגד רפורמות בחינוך מטעם הממשלה התפתחו היום להתגרות אלימות בפאריס כאשר למעלה מ־70 אלף סטודנטים צעדו דרך מרכז העיר.

זמן קצר לאחר שהחלה ההפגנה הונפו דגלים אנרכיסטים ע"י מפגינים אשר הטילו בקבוקים ובקלות לעבר משטרת המהומות, אשר הגיבה בהפצת גז מדמיע ובאלות.

הסטודנטים הסתערו לעבר השוטרים אולם נאלצו לסגת אל שורות המפגינים ע"י סדרנים מבין הסטודנטים. כמה אנשים נפצעו בהתנגשויות.

ההפגנה בפאריס היתה הראשונה בשורת הפגנות סטודנטים המתוכננות בכל ערי צרפת בהשתיבות נגד הרפורמה הממשלתית, שנועדה לסגל את הקורסים האוניברסיטאיים במידה רבה יותר לצרכים הכלכליים של צרפת.

תגבורות משטרה כבדות הובאו לפאריס לקראת ההפגנות, מתוך חשש שמא יביא אי השקט בקרב הסטודנטים להורה על התקוממות 1968.

36 נהרגו בהתרסקות מטוס ארגנטיני

בואנוס איירס, 15 (יופי"ע) — מטוס של חברת הנפט הלאומית בארגנטינה התרסק אתמול לרגלי הרי האנדים, וכל 36 האנשים שבתוכו נהרגו.

דובר החברה אמר, כי כל הנוסעים, כולל שש אנשי הצוות, הם ארגנטינאים.

לא ידועה סיבת האסון.

פיצוץ בסן פרנציסקו

סן פרנציסקו, 15 (עי"ר) — אתמול בבוקר התפוצץ מטען בבנין שוקים בקומה הי"ז וגרם נזק ניכר, אולם לא היו נפגעים.

חוטפי המטוס הפיליפיני הסגירו עצמם בלוב

12 בני הערובה שוחררו והגיעו לרומא

רומא, 15 (יופי"ע, עי"ר, עי"ב) — שלושת חוטפי המטוס הפיליפיני הסגירו עצמם לשלטונות לוב לאחר שאיפשרו לצוות המטוס עם 12 בני הערובה להמריא, אף על פי שלא היו בידם שום חמרי נפץ, כפי שהתברר לאחר מכן.

סגן נשיא חברת התעופה הפיליפינית, רפאל אינגואה אמר שבידי החוטפים היו אקדחים. אולם את חמרי הנפץ מסרו עוד בבאנגקוק, כאשר החליפו מטוסים.

הוא אמר כי החוטפים רצו להצטרף אל המוסלמים בלוב ואין להם „מנטליות פוליטית". הוא לא גילה אצלם שום סימני מופרעות, פחד או עייפות.

אנשי הצוות של המטוס ובני הערובה הגיעו היום בצהריים מלוב לרומא.

בהגיעם אל נמל התעופה ברומא הוקף המטוס כוחות משטרה המאומנת בפעולות נגד טירור.

במסיבת עתונאים שקיים נשיא חברת התעופה הפיליפינית בליינו סורדה נמסר כי שלושת החוטפים נעצרו אתמול ע"י שלטונות לוב לאחר התערבות אישית של מנהיג לוב הקולונל מועמר קאדאפי.

מקורות של חברת התעופה הפיליפינית במנילה, מסרו היום שלוב החזירה לחברה את הכופר בסך 300 אלף דולר אשר שילם לשלושת החוטפים ברביע שעבר. המקורות אמרו, כי לוב החזירה את הכסף לאחר שהמנעישה בקלט לחוטפים.

היפסק השייט בתעלת סואץ

קהיר, 15 (עי"ב) — השייט בתעלת סואץ הופסק היום בשל תנאי מזג האוויר הגרועים. סופת חול עזה מתחוללת באזור מאז שעות הבוקר.

חברת התעופה הלבנונית מפסיקה את טיסותיה ללוב

ביירות 15 (עי"ב) — חברת התעופה הלבנונית „מידל איסט איירליינס" קיבלה הוראה להפסיק זמנית את הטיסות ללוב, הודיע היום דובר של החברה.

הסוציאליסטים באיטליה דורשים בחירות כלליות ביוני

רומא, 15, (עי"ר ויופי"ע) — המפלגה הסוציאליסטית האיטלקית קראה היום לקיים בחירות כלליות ביוני, לאחר שדחתה הצעת פשרה של המפלגה הנוצרית דמוקרטית השלטת שנועדה למנוע בחירות אלה.

הודעה שפורסמה מטעם הנהגת המפלגה דחתה תוכנית של הנוצרים־דמוקרטים לדו־שיח מוגבל עם המפלגה הקומוניסטית.

בהודעה הסוציאליסטית נאמר, כי גורלו של דו־שיח כזה נועד לכשלון. המפלגה הסוציאליסטית גם הכריזה, כי הקרע עם הנוצרים־דמוקרטים אינו ניתן לגישור, ולכן היא קוראת לכל המפלגות הלא־פאשיסטיות באיטליה לקיים בחירות כלליות כבר ביוני.

משקיפים סבורים, כי אם אכן ייערכו בחירות, בוודאי ישיגו בהן הקומוניסטים הישגים.

ליירד: סוכנות הביון סכלה נסיונות לרצוח אישים אמריקניים

ואשינגטון, 15 (יופי"ע) — סוכנות הביון המרכזית סיכלה בשתי הזדמנויות נסיונות לרצוח מנהיגים נבחרים בארה"ב. זאת גילה שר ההגנה לשעבר מלווין ליירד במאמר שנתפרסם אתמול.

ליירד כותב במאמר שסוכנות הביון המרכזית סיכלה נסיונות לרצוח אישים יהודים בארה"ב באמצעות מעטפות נפץ.

בסוף גילה ליירד, שמאמצי סוכנות הביון לפני שנים אחדות השפו הכנות צבאיות של מדינה לא־קומוניסטית לפלוש אל מדינה לא־קומוניסטית אחרת.

את הפרטים עדיין אי אפשר לפרסם, כותב ליירד, „אולם אנחנו פעלנו במהירות והבאנו הפגשנו את נציגי שתי הארצות, הצגנו בפניהם את העובדות, השפענו עליהם לפתוח בשיחות בפורו"ם ביניהם, ובדרך זו מנעה פעולה הריגול של סוכנות הביון המרכזית מלחמה".

המאמר ראה אור בגליון חודש מאי של „רידרס דייג'סט".

למען כבוד ישראל

ההצבדה לדין ממשלתי את יקירנו מכובדנו פאר ישראל ובונה מדינתה ראשובה הרב ר' משה לוינגר שליט"א, אינה אלא דקירה בגבה של מדינתנו, שעלה בדעתו ובידו המרושעת של איזה מסורף שונא־ישראל, הצליח לחרפתנו לבלבל כדי־כך את המטפלים בזה.

הבושה והכלימה לפוגעים ברוממות כבודו של תלמיד־חכם גדול ונשגב זה, המוסר נפשו על קוממיותנו הרוחנית והמדינית ובנה קריית־ארבע בתבונה ובתוקף קידוש־השם על עמו ונחלתו כולה.

התהילה והתפארת למכונן קריית־ארבע וישובה וזכותו הגדולה והקדושה לעד בדברי ימי תקומתנו בחסדי צור ישענו וגואלנו, ב"ה.

יבושו ויסוגו אחור כל שונאי ציון ומתקוממי דבר ד', וכולנו עינינו תחזינה ציון בשוב ד' וחזרת שכינתו לציון ברחמים בכל גבורות תפארתו.

בצפייה לראיית הישועה השלמה

בברכה ובקן חרותנו —

צבי יהודה הכהן קוק

פנייה ערבית למזכ"ל האו"ם בעניין ההפקעות בשטחים

מרכז האו"ם, 15 (עי"ר) — יושב הראש הנוכחי של קבוצת המדינות הערביות באו"ם, שגריר קוזאן כאבר אבראגם פנה באיגרת אל מזכיר האו"ם קורט ולדהיים, למען ישגר נציג שיחקור את הפקעות הקרקע של ישראל בשטחים הערביים הכבושים.

באיגרת אומר שגריר קוזאן עלפי מאמר שנתפרסם לאחרונה ב„ניו־יורק טיימס", הופקעו אדמות רבות של ערבים הן באמצעות עסקות פרטיות והן באמצעות הממשלה במושדין.

לדברי השגריר חולשים שלטונות ישראל על 320 אלף דונם השייכים לפליטים פלשתינאים, אשר מקימים עליהם ישובים ישראלים.

...גים של ארצות ערב ...פריקה ידונו בכינוס ...ידת פסגה בדקאר

של הארגון לאחדות אפריקה. סבורים, כי הקמת קרן בת 200 מיליון דולר מטעם הארצות הערביות כדי לסייע למדינות אפריקאניות בתחום הספקת הנפט, — תהיה אחד הנושאים העיקריים בוועידת הפיסגה.

כמו כן ידונו בהדוק הקשרים בין דרום אפריקה וישראל בעקבות ביקורו של ראש ממשלת דרום אפריקה בישראל.

עתון אתיופי תוקף את מדינות ערב

אדיס אבבה, 15 (עי"ר) — מדינות ערב תומכות בתנועות גרילה בדלניות בצפון אתיופיה ובאריטריאה ועל מדינות אפריקניות אחרות בחלק הצפון־מזרחי של היבשת. כך כתב היום בעל הטור היילה מאריאן גושי בעתון האתיופי הרשמי „אתיופיין הראלד".

העתון כותב כי הרוחות העזות הבאות מסוריה, עירק, כוויית, סעודיה, וארצות קרובות להן נראות כ„משב מעין הכרזת ג'יהאד, כלומר מלחמת קודש".

העיתון כותב כי מדינות ערב מאיימות בהנחתת מהלומת מוות על קיומן העצמאי של מדינה אפריקנית.

עוד נאמר בעתון כי מדינות ערב חותרות עתה לתוקפנות בלתי מוסווית, בעודדן את המורדים במחוז אריתריאה, וזאת לאחר שעלה בידיהן להשתלט בהדרגה באמצעות פטרו־דולרים, נתח אחרי נתח על חלק גדול של היבשת.

מדינת ישראל

יחד עם כל בית־ישראל

אבל וכואב

על פטירתו ללא עת

של רב־אלוף (מיל.)

דוד אלעזר

מפקד, לוחם וחבר.

יצחק רבין
ראש הממשלה

על פטירתו ללא עת

של רב אלוף (מיל)

דוד אלעזר

מתאבל

שמעון פרס, שר הביטחון.

צבא הגנה לישראל

אבל על מותו

של רב אלוף (מיל)

דוד אלעזר ז"ל

הרמטכ"ל התשיעי של צה"ל

ומשתתף בצער המשפחה.

ראש המטה הכללי
רב אלוף מרדכי גור

ברוך דיין אמת

בצער רב וביגון קודר

הננו מודיעים על פטירת

אמנו, סבתנו, האשה רבת הפעלים המעשים

מרת טובה פסיה פינקרט ז"ל

הלוויה תצא היום, יום שישי ט"ז בניסן תשל"ו (16.4.76) בשעה 11.00, מביתה רח' הרצל 8 כפר סבא, לבית הקברות זכרון מאיר בבני ברק.

אוטובוס יעמוד לרשות המלווים.
ימי השבעה מתחילים במוצאי חג הפסח.

המתאבלים: בנה, בנותיה נכדיה ונינה בארץ ובחו"ל

ארגון ותיקי התנועה

הננו שולחים ברכת מזל טוב, רוב נחת וחג כשר ושמח

לחברינו:

בן נתן רפאל ומשפחתו — לנשואי הבן
בן נחום א. נחום ומשפחתו — בהגיע הנכדים למצוות
ברנשטיין ישעיהו ומשפחתו — בהגיע הנכד למצוות
בזק שושנה ומשפחתה — בהגיע הנכד למצוות.
ולנשואי הנכדה
ברנשטיין חיים ומשפחתו — בהגיע הנכד למצוות
המלי אברהם ומשפחתו — להולדת הנכד
דיבון יוסף ומשפחתו — בהגיע הנכד למצוות
ד"ר ורהפטיג זרח ומשפ' — להולדת הנכד
הרב ד"ר י. וינשטיין ומשפ' — להולדת הנכדה
ולדומירסקי נח ומשפחתו — להולדת הנכד
וידרמן אורי ומשפחתו — להולדת הנכד
ורשוואר אהרון ומשפ' — להולדת הנכד
י. זילברצן יוסף ומשפ' — להולדת הנכדה
זבידוביץ יוסף ומשפ' — בהגיע הנכד למצוות
טאוב יצחק ומשפ' — להולדת הנכדים
יגר יצחק ומשפ' — להולדת הנכדה
הרב ש. יגאלי ומשפ' — להולדת הבן
אונגרמן יהושע ומשפ' — בהגיע הנכד למצוות
פישלר אברהם ומשפ' — להולדת הנכד
מורל יעקב ומשפ' — בהגיע הנכד למצוות,
ולהולדת הנין
פרויכטר אליהו ומשפ' — להולדת הנכד
צימרינג ישראל ומשפ' — להולדת הנכדה
קמינר משה ומשפ' — להולדת הנכדה
רוזנבלום הניה ומשפ' — לנשואי הנכד
שרעייר שמואל ומשפ' — להולדת הנכדה
שוויגר שמואל ומשפ' — להולדת הנכד

מורלה

רובקס

ארומור
צמדי דלתות וקירות

לימונטה
טפט חדיש נגד כתמים

רהיטי אלון
בני שינקין 24
תל־אביב
טל. 285620
ריהוט כפרי
פנות אוכל
ריהוט סלוני
חפצי חן ומתנות
הספקה מיידית
מקבלים הזמנות

אם חתונה מכובדת
אז אך ורק עם
התזמורת המפוארת
המודרנית־החסידית
בהנהלת ברוך שור"ץ
תל־אביב, שינקין 83
טלפון 284381
— מחירים נוחים —

הגיעו
שמלות כלה
PARIS LONDON ROME
שנידמן, 3 קומות אופנה
דיזנגוף 128, ת"א

מלון "פאל"
תרבות דתית
תל־אביב
תוכנית השבוע
מסיבת חג
בתוכנית: צמד רעים, אריה בראון
ערב יהודי חופשי מאוד
שלמה ניצן שר ומספר „היהודים באים"
התוכנית לתיירים וישראלים
(עברית, אידיש אנגלית)
הקהל מתבקש להזמין מקומות מראש
בתוכנית דני גרנות שביעית נשים
וכל השאר
עם עמנואל קרטן, אלי נחום,
עבודים תהול מוסיקלי: מתי כספי
„שירת הים"
בתוכנית: אריה בראון ומקהלה
(התוכנית תתקיים באולם עצמאות)
כניסה חופשית הציבור מוזמן
„עונג שבת"
עם הרב ישראל לאו, החזן אריה בראון
כניסה חופשית, יוגש תה לבאים
בירור פרטים טל: 446111 משעה 13.00 — 9.00

ר' יונה שאיל לרב הונא:
מהו למזוגינהו במועדא?
אמר ליה: שרי, מיחד
את במועדא
ועד שתי קונדיטון
במועדא.
פרוש: התיר לו לבחור
בחול המועד
בתנאי שבחלק מהכסף
יקנה וישתה
בחול המועד יין
קונדיטון
(ירושלמי מועד קטן פ"ב)

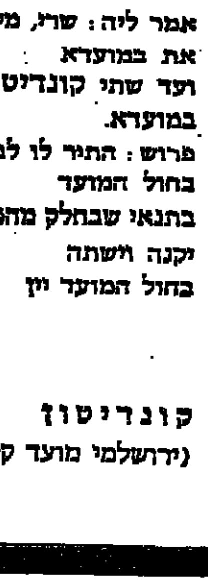

مكذا من الأهل

של המצפה

אמינות של שותפות

ידיעה מוקדמת כאילו הנשיא פורד הסכים עקרונית לפשרה ברביע־הביניים, מחצית הסכום שנקבע תחילה, צוינה אחר־כך כמופרזת, בתוספת ידיעה, שהנשיא נועד עם הסינאטור יעקב יעבץ באותו נושא. על־סמך זה, ידידי ישראל בוואשינגטון רואים סיכוי חיובי בעניין הסיוע.

עד כה התנגד הנשיא פורד התנגדות תקיפה למתן רביע־הביניים, שהוסבר בשיקולי בהירות, היסכון בסיוע־חוץ, ובנוקשות לגבי ישראל. כאשר שהסכום, 550 מיליון דולאר, נחוץ ביותר לרכש ולמשק, ידידי ישראל בארצות־הברית, בשני בתי הקונגרס, עמדו על דעתם, שיש לקיים את ההבטחות שהוגבהה לנציגי ה־ממשלה ולספק את הסכום.

נכון נאמר, ממשלה קבעה סכום לצרכיה החיוניים, על סמך נתונים ממשיים, אי־אפשר לה. לוותר הן בגלל הצורך בסכום הסיוע והן בגלל שמירה על אמינותה במשא־ומתן על מה שדרוש לה. אמנם הנשיא פורד איים בהטלת וטו אם הקונגרס יאשר את הסכום, אך כל עוד נשאר ריווח־זמן להכרעה נמשכים המאמצים כדי לשכנע, שהשיקולים רבי־המשקל למתן סיוע בטחוני וכלכלי לישראל מחייבים שיהיה מלא, ללא קיצוצים, בהתאם לצרכים הדחופים: משלא נשיג חצי המיליארד במטבע־חוץ יחסר לנו הרבה.

כמה עסקנים מקומיים, חובבי דקלראציות נמלצות, הצהירו בקולות נלהבים, שנודיע לקונגרס האמריקני, כי אנו מוותרים על הסכום ואת החסר נמלא בהתרמה עצמית. אין לזלזל בהתרמה שתכניס סכומים מסויימים וברוח הנכונות לשאת בעול.

אך אין אנו פרטסייד לעבר ארצות־הברית, אלא אנו שותפים ביצוב האזור בפני סחף סובייטי המזרות ארגוני הבלה רצחניים. המעצמה העשירה ביותר בעולם בכוחה לסייע בין־מדינה־ידידה, שמקריבה את בניה בשמירה על גבולו..ה מפני אויביה. ישראל, בנסיגותיה בסיני, סייעה בידי ארצות־הברית בהידוק קשריה עם מצרים. יהיה מדאיג ביותר, כשהממשל בוואשינגטון יתכחש להבטחות שהבטיח בעניין הסיוע. אמינותו במיבחן.

התנגדותו של פורד למתן הסיוע לישראל תרחיק ממנו את הבוחר היהודי. גם תרחיק ידידי ישראל בקרב האוכלוסיה ה־אמריקנית. מימשל שאינו עומד בדיבורו לגבי סיוע מלא, כפי שהובטח, למיבצר־הידידות של ארה"ב באזור, מדינת ישראל, יש לו מקום להשוש מפני כשלון בבחירות.

משהנשיא פורד יסיר התנגדותו, כפי שסבורים, הרי יוכיח בכך הודאה בצידקתה של תביעת ישראל וידידיה, שיש לעמוד בדיבור השותפות חיונית זו לשתי המדינות.

ליל הסדר במוסקווה

הידיעות הרשמיות מן הבירה הסובייטית, שבבית־הכנסת של מוסקווה התפללו בליל החג כאלף איש, ותפילות נערכו בעוד תשעים בתי־כנסת ברחבי ברית־המועצות, הן מידע תועמלני כנגד ועידת בריסל בעניין יהודי רוסיה הסובייטית.

סוכנות־טאס הטריחה את עצמה לבשר לכל יהודי העולם, שהיהדות פועלת בארחה חופשי, ממש משגשגת, במעצמה שבה שלושה מיליון אזרחים ממוצא יהודי.

שני נציגי־דת מטעם השלטונות, רב יעקב פישמן וראש־הקהל אלכסנדר קאפלון, בשיחת טלפון עם הרב הראשי לישראל, ר"ש גורן, הודיעו לו, שהקהילה אפתה 126 טונות מצות, שמהן טונה אחת חולקה הינם כמצות חיטים לנצרכים, ואף הוכן יין כשר לפסח מצימוקים.

בשנים האחרונות נצטוו, כנראה, הממונים על עניני הדת בקרב שש מאות אלף יהודי מוסקווה, לדווח לרבנות הראשית בארץ על פועלם הרב בהכנת מצות ויין, גם מצה שמורה שהגיעה מארצות־הברית, והן בשר כשר, לכל דכפין בעיר והסביבה.

דיווחים חגיגיים אלה, שהשנה נוסף להם פרס בעל־ערך, הזמנת הרב גורן לבקר במוסקווה, „כדי לראות בעיניו את הסידורים הדתיים במקום", לקוחים הם:

ראשית, השלטון הסובייטי רגיש לביקורת על דיכוי דת משה וישראל ולכן מפיצה ידיעות על רוחב־הלב באספקת צרכי אוכל בפסח, עד כדי פירוט טונות הקמח ומיספר העופות שהוכנו למדקדקים בעריכת סדר כהלכתו. שנית, מאחר שקיימת רגישות זו, יש להגבר את התביעות במתן חופש דתי נרחב בכל ימות השנה, וראש־וראשונה, היתר להקמת תלמודי־תורה וישיבות ללימודים דתיים, לפתיחת שער לרבנים ומשמשים־בקודש מ־ארצות אחרות לבקר אצל יהודי רוסיה ולהדריכם בקניית יסודי היהדות ובקיום מצוות. שלישית, הזמנת הרב הראשי לבקר במוסקבה יש ליתן לה את הדעת תוך בדיקת כל השיקולים.

יהודי ברית־המועצות, השרויים בניתוק מוחלט מן היהדות החיה ומגע עם הקהילות היהודיות בעולם, הצלתם מכליון רוחני היא בעזיבתם את רוסיה הסובייטית ועלייתם לארץ; ובהשגת רשיון לספק להם שירותים דתיים וחינוך דתי לכל הרוצה בכך.

השלטון הסובייטי מתנגד לכך, כידוע, אלא בלחץ דעת־הקהל מגלה גמישות כלשהי הן במתן היתרי־יציאה מרוסיה והן באספקת שרותים דתיים.

יש לפעול בשני התחומים. בעניינים הדתיים בדין שיעסקו בהם מוסדות רבניים והעומדים בראשם. במקביל להזמנת הרב הראשי לבקר במוסקווה, מתכונן הרב פישמן ממוסקווה לבקר בניו־יורק ולהיפגש שם עם ארגונים רבניים. מגעים ישירים אלה יש לעודדם במגמה לספק אם־אם ככל האפשר את השירותים הדתיים ליהודי ברית־המועצות.

סחארוב ואשתו נעצרו והוכו כשניסו לנכוח במשפט מיליאב

מוסקבה 15 (עיר, יופ"יע) — אשתו של אנדריי סאחרוב, חתן פרס נובל לשלום אמרה לידידים במוס־קבה, שהיא ובעלה הוכו ע"י המש־טרה, כאשר נעצרו בבוקר באומסק. יילנה סאחרוב דיברה טלפונית עם ידידים ומסרה, שהיא ובעלה נעצרו ולא נתאפשר להם לנכוח בעת שניתן גזר הדין על הלוחם הסטרי מוססטה דז' מיליאב.

היא מסרה כי היום נעצרו שנית, לאחר שאתמול הוחזקו 4 שעות ב־תחנת המשטרה, ובנוסף לכך הוכו. היום מסרה סוכנות הידיעות הסוב־ייטית שד"ר סאחרוב ואשתו היכו שוטרים, בעת שניסו לפרוץ לאולם בית המשפט.

סופרמרקט - שדה

עפרה

נברשת דוכני המכירה של סופרמרקט־שדה ליד עפרה נמכרים: משקאות ומוצרי מזון

כשר לפסח

וכמו כן: כובעים ותולצות עם סמל הצעדה, מעטפות מיוחדות וחותמת דואר של הצעדה

דף הסבר לצועד

ועוד פריטים חיוניים

אין אנו אחראים לכשרות מוצרים שימכרו במקומות אחרים

הסעות מירושלים לנקודת הריכוז בבית־אל משעה 07.30—10.00 ברציפות מבנייני האומה

בברכת חג כשר ושמח

מטה הצעדה

הסכם אמריקאני־יווני על השימוש בבסיסים הצבאיים

ואשינגטון, 15 (עיר, רויטר, יופ"יע) — יוון וארה"ב חתמו היום על הסכם־מסגרת לשיתוף פעולה צבאי, שבו מתחייבת ארה"ב ל־הושיט בארבע השנים הבאות ל־יוון סיוע צבאי בסך של 700 מי־ליון דולר, ואילו יוון תתיר לאר־ה"ב להמשיך ולהשתמש בארבעה מתקנים צבאיים ביוון.

ההסכם, שנחתם היום בידי שר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג'ר ו־עמיתו היווני דמיטרי בציס, מהווה את הבסיס להסכם מקיף ומפורט עליו יתנהלו שיחות בחדשים הקרו־בים.

קיסינג'ר אמר היום בוושינגטון, כי ההסכם החדש שנחתם זה עתה ב־ראשי פרקים, יציין את התחלת חי־דוש הקשרים ההדוקים בין שתי ה־מדינות.

לארה"ב 4000 חיילים בבסיסים ביוון מאקרי, סודה באיי, הרקליון, והבסיס האווירי הלניקון. ההסכם עם יוון מקביל להסכם ש־עליו החתמו בחודש שעבר ארה"ב ו־טורקיה.

כל הבסיסים האמריקאים יחשבו כמיתקן צבאי יווני הנתון לפיקודו של מפקד יווני. יוון תורשה לספק עד 50 אחוזים של כח אדם המלא של הבסיסים ל־פעולות טכניות ותחזוקה. ממצאי הביון שיושגו על ידי הת־נות האזנה אמריקאניות ביוון, יי־עבדו לרשות שתי הממשלות.

הבנק העולמי ילווה לסוריה 35 מיליון דולר

ואשינגטון, 15 (עיר) — הבנק ה־עולמי הודיע היום על הלוואה בסך 35 מיליון דולר לסוריה, לתוכניה שנועדה לשפר את מערכת הספקת המים בדמשק.

נמשכות השיחות על מכירת טילי „הוק" לירדן

ואשינגטון, 15 (עיר) — הש־יחות בין ארה"ב, ירדן וסעודיה בעניין מכירת סוללות טילי „הוק" לירדן נמשכות. זאת אישר אתמול דובר הסטייט דיפרטמנט.

הבהרה זו הושמעה בעקבות הצה־רותיו של ראש ממשלת ירדן זאיד ריפאי לעתון הלונדוני „טיימס", ש־לפיהן ירדן אמורה לפנות לבריה"מ, לאחר שצ־יפה מן העיכובים בהשגה מערכת הגנה אנטי־אווירית בארה"ב. זאת בשל קשיים כספיים מסויימים. ריפאי לא נקב במספרים. אבל מקור יודע דבר מסר, כי ואשינגטון דורשה 800 מיליון דולר בעבור 14 סוללות, בעוד אשר סעודיה מוכנה למכן עיסקה בסך 300 מיליון דולר בלבד.

אין זו הפעם הראשונה, מעירים בנוסח כי תפנה למוסקבה אם לא משקיפים, שירדן מאיימת על ואשי־ תבוא על עיסקה בעניין טילי ההוק.

לוח הסעות

צעדת ארץ ישראל
גוש אמונים

מפאת גודל המודעה לא נוכל לפרסמה בתכיפות, לכן גזור ושמור!

מירושלים לשטח ההתכנסות בבית אל,
כרהבת בנייני האומה מ־7.30 עד 10.00 ברציפות. — פרטים בטל' 261401 30158
בית וגן — רח' הפסגה, רחבת בריכת הבים. — 02-528620 ,30644
בית שמש — מרחבת המועצה המקומית,
דרך יישובי הסביבה
• תל אביב והמרכז, היציאה משעה 7.00 ואילך.
תל אביב — מרחבת היכל התרבות — פרטים בטל'
רמת גן — 03-455939 ,454412
1. רח' הגלגל על יד תחנת מגן דוד אדום.
2. רח' הרצוג 32. — פרטים בטל' 03-768201
3. משרד „גוש אמונים" הרצל 75 ר"ג — פרטים בטל' 03-738143
4. בכניסה לאוניברסיטת בר־אילן. — פרטים בטל' 03-753240
חולון, ככר סטרומה, רח' הצפירה. — פרטים בטל' 03-876161
בני ברק, בית במברגר, יהודה הלוי 7. — פרטים בטל' 03—701756 ,790411 ,783060
בת ים 1. רח' הרצל פינת רח' העצמאות. — פרטים בטל' 03-874547
2. מרכז מסחרי רמת־יוסף. — 052-33085 ,052-91772
פתח תקוה, מרחבת העיריה.
רעננה, רח' אחוזה 172. — פרטים בטל' 03-863168
בטל' 052-33085
ראשון לציון, מקולנוע תפארת.
הרצליה, על יד קולנוע „דוד". — פרטים בטל' 03-984160 ,985487
כפר סבא, ליד גן הזכרון מול תחנת „אגד" — פרטים בטל' 052-35314
נתניה, רחבת אהל שם (ליד המשטרה). — 053-23790 ,053-31069
קרית אונו, קיראון, רמת אילן, בכניסה לאוני' בר־אילן. — בטל' 03-753240
רחובות, תחנת „אגד" רציף 20. — פרטים בטל' 03-950477
רמלה, מחנית הרכבת.
• חיפה והאיזור הצפון — מטה מרכזי
הרכה בשעה 6.30 — בטל' 04-87271
לרכב פרטי הרכוז בשעה 7.00 בתחנת פז בדרך נצרת,
150 מ' מהצ־קפוסט לכוון יגור.
הדר, בית הכנסת המרכזי רח' הרצל. — פרטים בטל' 04-664714
מרכז הכרמל, בבית הכנסת בשד' סיני. — פרטים בטל' 04-86860
אחוזה, בית הכנסת בשד' סיני. — פרטים בטל' 04-253748 ,242822 ,243056
גוה שאנן, בית הכנסת המרכזי פינת רח' ציון
(ליד בית ספר רמבי"ם) — פרטים בטל' 04-222040
קרית מוצקין, ליד בית הכנסת הגדול בקרית מוצקין. — פרטים בטל' 04-719827
קרית שמואל, בית הכנסת המרכזי בקרית שמואל. — פרטים בטל' 04-715476
קרית ביאליק, ליד בית הכנסת הגדול בקרית מוצקין. — בטל' 04-718053
קרית אתא, ליד קופת חולים ברח' פינסקר. — פרטים בטל' 04-728261
כפר חסידים, ממרכז הכפר. — פרטים בטל' 04-952305
קרית אליעזר, בית הכנסת המרכזי רח' תל־אביב — פרטים בטל' 04-527368
קרית שמונה, ליד קולנוע „שניר" בשעה 08.00.
טבריה, ליד הדואר המרכזי, בשעה 7.30.
עפולה, ליד ביטוח לאומי ליד אגד בשעה 08.00. — פרטים בטל' 065-22193
עכו, ליד בנק המזרחי, רח' יהושפט בן עמי. — פרטים בטל' 04-910586
נהריה, רח' הרצל 77. — פרטים בטל' 04-920733
חדרה, ברחבת העיריה. — פרטים בטל' 063-25216
מגדל העמק בר אילן שמעון — טל' 065—40047
באר שבע והדרום — הסעה ב־7.00 בבוקר.
תחנת הרשמה ראשית רח' רמב"ם 20 (ליד גלידה וישמן)
קומה ב'. — טל' 057-74118 ,77953
1. רחבת החניה שברחוב גרשון (מול התרי"ס).
2. רחבת החניה שליד הדואר המרכזי.
3. הרחבה שליד מרכז הנגב.
4. הרחבה שליד קולנוע ארזות.
5. ליד הגשר בשכון ה' לדוגמא.
6. מפגש כל האוטובוסים בתחנת הרכבת בשעה 7.45.
אשדוד, בית רוגוזין. — פרטים בטל' 055-21467 ,055-24075
דימונה, הרשמה בחנות כל־ספורט, בנין ג'.
היציאה בשעה 7.00 מאותו מקום.
נתיבות, הרשמה אצל מאיר שורש, מעדניית טרבלסי. — טל' 057-94223
יציאה בשעה 7.00 ליד מרכז תרבות נוער וספורט.
ערד, הרשמה אצל מרמורשטיין, רח' גלעד 2, — טל' 057-90441
צבי ארזי, רח' מואב 32. — טל' 057-97483
יציאה בשעה 7.00 ליד בריכת השחיה.
ירוחם, הרשמה אצל ידה גלסר. — טל' 057-80159
שלמה תורג'מן. — טל' 057-80086
אופקים, יציאת ליד בנק המזרחי בשעה 7.00.
הרשמה אצל שלמה שפירא, חנות חשמל במרכז המסחרי.
לכל ישובי הדרום —
הרשמה ופרטים אצל הפעיל המקומי,
או רפי קדמון כפר־מימון. — טל' 057-94115
או רינה מלחי כפר־מימון. — טל' 057-94092
• אשקלון, תחנת איסוף ליד בית המשפט בשעה 7.40.
הרשמה אצל אריה דרור, רח' מלכי ישראל 35/2. — טל' 051-22585
בת־שבע כגן רח' גבעתי 201. — טל' 051-27441
חיים שוורץ, צתיקות א' 55/18. — טל' 051-25446

הוראות כלליות:
הסעה, הלוך וחזור, למופע בחניון הלילה — וכן למשתתפי צעדת היום השני, תצא מבנייני האומה בירושלים, ביום ראשון י"ח ניסן 18.4.76 משעה 4 אחה"צ עד 11.00 בלילה.

לבעלי רכב פרטי

1. ניתן להגיע לשטח הכינוס בבית־אל, במקום חניה עם שמירה.
2. בסיום צעדת היום הראשון תהיה הסעה לבעלי הרכב הפרטי אל חניון הרכב הפרטי בבית־אל, לצורך העברתו לכוכב השחר.
בסיום היום השני תהיה הסעה מיריחו לחניון הפרטי בכוכב השחר.
3. למשתתפי צעדת היום השני, ולאלה הבאים למופע בחניון הלילה, תהיה אפשרות לבוא ברכב פרטי.

להלן ציר התנועה: ירושלים, בית־אל, עפרה, טייבה ובדרך ספר־הרשה (לפי השילוט) עד למגרשי החניה בכוכב השחר.
כניסת רכב פרטי תותר רק מהשעה 17.00 בערב.

פזור הצעדה ביום ב'
י"ט ניסן — 19.4.76
1. הפזור ביריחו מ־10.30 עד 13.00.
2. תהיינה הסעות למקומות הבאים:
ירושלים (כולל הסעות לחניוני הרכב בכוכב השחר ובבית־אל) תל אביב והסביבה, חיפה דרך נתניה וחדרה, עפולה דרך בית שאן, אשדוד, אשקלון, באר שבע.
3. כרטיסים ימכרו בשטח הפיזור, נא לשים לב לשילוט הקופות והרכב. מחירי הנסיעה בכיוון אחד, בין 8 ל"י ל־30 ל"י בהתאם למרחק הנסיעה.
4. בבקשה להשמע להוראות הפקחים והסדרנים.
5. סע בזהירות — נסיעה נעימה.

בברכת חג שמח   מטה הצעדה.

תרום והתרם — הוסף עוצמה לגוש אמונים. תרומות מתקבלות בת.ד. 370 ר"ג

קיסינג'ר: ארה"ב חותרת להסדר כולל במזה[ת]

ואשינגטון, 14 (קספיא) — שר החוץ האמריקני ד"ר הנרי קיסינ־ג'ר אמר אתמול כי תוך שנה ב־ערך תתחיל להתגבש אסטרטגיה בסיסית לקראת פתרון הסכסוך הערבי—ישראלי.

כדבריו השתמע, כי יש בדעת ארה"ב להכנן „אסטרטגיה בסיסית" מ־שמטרתה להביא לפתרון כולל של הסכסוך.

עם זאת נמנע ד"ר קיסינג'ר מ־לפרט את היסודות שעליהם תתבסס האסטרטגיה הזו, וכן לא הסביר איזו צורה היא עשויה ללבוש.

ד"ר קיסינג'ר אמר את דבריו ב־הופיעו בפני האגודה האמריקנית של עורכי העתונים בארה"ב, בכנס ש־נערך במלון „שורהם" בוושינגטון.

אף שבדבריו רמז להסדר כולל נמנע ד"ר קיסינג'ר מלהזכיר את החלטות מועצת הביטחון 242 ו־338, הנחשבות בדרך כלל כמסגרת הסדר שלום במזה"ת.

קיסינג'ר אמר את דבריו בתשובה לשאלה ולדברי ביקורת שהשמיע אחד המשתתפים, אדוארד יודר, מה־„וושינגטון סטאר", על מדיניות ה־„צעד אחרי צעד" שהיתה נקוטה עד כה בידי ארה"ב.

ד"ר קיסינג'ר השיב, כי ההבדל בין דעותיו לבין אלה של מבקריו קשור במידה רבה בשאלת העיכוב. הסביר, כי בנקודה מסויימת יש צורך בגישה כוללת במקום הגישה של „צעד אחרי צעד". הוסיף, כי אילו נקטה ארה"ב גישה כוללת בעת מל־חמת יום הכיפורים והיתה מעלה הצעה להסדר כולל, עלולה היתה להיכשל בכך והיתה סכנה ניכרת ל־החרפת אמברגו הנפט הערבי, הגדלת ההשתלטות הסובייטית בארצות ערב וההרפת הקיצוניות בחלק זה של העולם.

לנוכח זאת הגישה של צעד־אחרי־צעד נתנה את השהות הדרושה להרהר באפשרויות של פתרון מקיף יותר.

„עם זאת הנני סבור", המשיך קיסינג'ר, „כי עתה מסכימים הכל, ובכלל זה ישראל, כי עבר הזמן ל־צעדים אינדיבידואליים, לגבי כל מדינה לחוד, ויש עתה צורך לפעול בהיקף נרחב יותר". להלן הצביע קיסינג'ר על המאור־עות בלבנון, כדי להוכיח שארה"ב עודנה המדינה, אשר במזה"ת נושאים אליה בתקוה להשגת פתרונות קפקיים.

נמשכים הקרבות

(סוף כעמוד ראשון)

צירך דרשה אתמול כינוס מיוחד של מועצת הליגה הערבית כדי לדון בהידרדרות המצב בלבנון. מקורות של הליגה אמרו כי לדעתם המהלך העיקרי מכוון בעיקרו נגד הפלישה הצבאית הסורית ללבנון.

100 נהרגו אתמול בקרבות

בידיעה מאוחרת יותר נמסר כי בקרבות שנערכו היום בסיוע ארטי־לריה ומרגמות, נהרגו כמאה איש ונפצעו 130 באיזור ביירות ופרבריה בלבד, לפי סיכום ראשון. לא היתה אפשרות להשיג סיכום על מספר ה־חללים באזור ההרים וביתר חלקי המדינה.

הקרבות נחלשו במקצת הערב. ל־דברי תחנת השידור של הגנראל ע־זיז אל־אחדאב, „הכוחות הצבאי ה־זכני" של לבנון, אשר החל בפעולה נגד הנשיא פראנג'ייה, התחרמו ה־יום כוחותיו של אחדאב כדי להביא להפסקת הקרבות באיזור המוזיאון, השוכן בין שני הצדדים בביירות.

היום נורו פגזים של מרגמות כב־דות בלי להתחשב באוכלוסיה האזר־חית. הפגזים נפלו במשך כל שעות אחר הצהריים בקצב של 2 לדקה, בעיקר ליד המוזיאון ובקירבת בית החולים באמריקני, בית החולים העיק־רי בצד המוסלמי.

על המשלחת של ערפאת שיצאה לדמשק נודע עתה, כי היא כוללת את ראשי „פאתח", מנהיג החזית הדימוקראטית לשחרור פלשתין נאיף הוואתמה, מנהיג צאעיקה, זהייר מוחסיין, המכהן גם כיו"ר המחלקה הצבאית של אש"ף.

סבורים כי המשלחת תשוב בשבת לביירות.

באותו יום אמר פראנג'ייה לחתום על התיקון לחוקה, ובכך יאפשר את בחירתו של נשיא חדש. סוכנות יד־יעות לבנוניות מסרה היום, כי פראנ־ג'ייה למעשה כבר חתם על המסמך, אך יכריז על התיקון לחוקה רק בשבת.

נודע, גם כי שני שתגאים סובייטיים, איגור בלייב ויבגני פרימקוב, הגיעו היום לביירות ויתקבלו על־ידי ראש הממשלה לשעבר סאיב סלאם.

צעדת ארץ ישראל

בית אל, עפרה, כוכב השחר, יריחו
ג-ד' דחוה"מ פסח
עלו-עלו-ונעלה

גוש אמונים

ביום ראשון, ג' דחוה"מ פסח 18 באפריל, יצאו לדרכם משת[תפי] צעדת ארץ־ישראל.
הזינוק מנקודת הריכוז בבית־אל בין השעות 08.00 — 10.00 בב[וקר].
לאחר השעה 10.00 לא תותר תנועת הולכי רגל במסלול. הצ[עדה]
ונקודת הזינוק תסגר.

אין צורך בהרשמה לצעדה!

בנקודת הזינוק בבית־אל, ניתן לרכוש „דף הסבר לצועד" ובו הסבר מפורט המסלול ואתרי הסביבה.
מלא את הפרטים בתלוש שבדף — ומסור אותו באחת התחנות שבחניון ה[...] — תמורתו תקבל תעודת השתתפות.

עיקבו אחר פרסומי לוח הסעות, בעיתונ[ות]
הצטיידו בציוד חיוני, במצב רוח עליז [...]

עלו - עלה - ונעלו[ה]

ציוד חיוני: שתי מימיות מלאות מים, כיסוי ראש, נעלי הליכה נוחות, שק שינה, פנס כיס, מזון ליומיים, נייר טו[אלט], בגד חם, שקיות נילון לאשפה, כסף עבור נסיעות. בעלי נשק ובלי נגינה מתבקשים להביאם.

הצעדה באישור ובהבטחת צה"ל

בברכת חג שמח

מטה הצעדה
גוש אמונ[ים]

עלו — עלה — ונעלה!

אנו עולים בהרי בית־אל ויורדים ליריחו, שהיא חלק בלתי נפרד מבקעת הירדן! מול אבנים, צמיגים, נאומים ואיומים, מול גמגום, תיסכול ודיפיון — — —

כמו גינוסר מבקעת כנרת —
כמו אלון־מורה מירושלים!

לומר ברגלינו, לעולם לפורד וסקרנטון כי: דין שומרון ויריחו כדין ירושלים

כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל!

הצטרף אל שמחת הרבבות שיבואו לומר את האמת שבלבבם — ברגליהם!

בואו עמנו ליריחו!!!

(פרטים נוספים בעתונות)

בברכת חג שמח   מטה הצעדה

יפול שורש

מאת יצחק דרויטש

...ת האמריקאית בעניין מימון „הרביע־החמישי" בסך 550 ...לר עורדה אצלנו תגובות מאלשות. מקצוות שונים שמענו ...זול ולכרוע ברך — ולוותר מרצון על הסכום. צריך לשמור ...נו הלאומית, הסביר לנו, ולא רק עסקנים ומנהיגים; גם בבתי־חרושת נהגו בדרך זו. כך נמסרו הודעות רבות על ...לממשלה בסכומים נכבדים ויתור על תמורת ימי עבודה.

...הזכירו לנו ימי התצור־ „קרן המגן", מלוה ביט־ ...עים חמים. אלה הן תופ־ ...עות של התגלות הטוב ר... ...הפרי שבתוך הקליפה.

★

...ת באופן בסיסי

...עובות הספונטניות הללו, השיבותן כבלעצמן, עדיין ...ה לבציות. התפיסה ה־ ...צ עלינו להתעודד נוכח ...שבא מוואשינגטון היא ...ה מזו: היא הכרה, ב־ ...דבר, הסירוב להעמיד לר־ ...550 מיליון הדולר הוא ...ת. הסיוע יילך ויצטמצם. ...נב אם הדבר ייעשה ב־ ...ל נופתע אם ההתפתחות ...רה יותר — ואז המשבר ...יותר.

...צוה יש להיערך באופן ...תורים על משכורת של ...ותומות של אלפי ל"י ...ש"מי אינם מאפשרים ...עם קיצוצים בסיוע ה־

...ה נכונות להירתם ולשאת ...ים הדברים להיעשות ב־ ...טתי. עליהם להקיף את ...יבור הממשלה; שכירים ...כאחד.

★

רמת החיים

...המוצא לכל תכניות כלכ־ ...בהורדת רמת חיים. אותם ...לא נקבל אותם, עכשיו ...זמן, צריכים להיגרע מ־ ...שלנו ע"י הקטנת היבוא ...לה דולרים, וככל האפ־ ...מרצות הזמן — לכסות ...י הגדלת יבוא.

...אינה יעד ואף לא מכ־ ...ר מאזן התשלומים. זהו ...אמצעי ייצור החייבים ...תצורכתנו ולהיות מקור ...חלוים. צמצום התעסוקה ...י מעבר וזמני מאד כדי ...מבנה המשק, כדי להשי־ ...ביקושים. עודפים ולמנוע ...בכרה. באמצעות אבטלה ...יבורים את הנטל על אלה ...שעם כל היותם רבים ...שרם כ„בעייתיים" באותה ...אי הם חלק קטן יחסית ...חלק זה, אם אמנם מגי־ ...אלה, נשא את הנטל ב־ ...יוו על כלל הציבור.

★

מאסיקי

...ם שהתייחסו לנשא ב־ ...רונים — ואלה שהביעו ...ם מעשורי הפרגוד בדיר־ ...ים — מחייבים ביצוע ...דוי כאמצעי להורדת רמת ...כלל הציבור. מדובר בפי־ ...ב־30 אחוז, כאשר ישנן ...מלך צריך להיעשות ב־ ...ם. פיתות לא יוציל אם ...שת הפיתוחים והילד־ ...ובר. פיתוח שמוריד את ...אך מתחיל מיד להחז־ ...ה בשורות שונות, מיי־ ...הקיים ברמת שערים ...אף יש בו נזקים: ...בלירה, הלוקה לא ...יציר ועד. לכן ברור ...פיתוח — ככל שהוא ...צריך להיות ללא פיצוי

...המשבר המשמעות היא: ...ווהי על צעדים שיינקטו. ...בר בירידת רמת חיים ...היראלי צריך לרדת. ...ו על הקפאה. עתה, כ־ ...אינה מספקת. יש

...שכר הריאלי יכולה להי־ ...עליית המחירים הנו־ ...עות שעליו מדובר בלי ...שכר. כלכלנים בכי־ ...כי הפעם אין לשלם ...תוספת היוקר המוסכמת ...ועדת הוסמף. כלו־ ...70 אחוז מההתייקרות ...מובן מאליו שאין מקום ...את שכר היסוד.

★

...בי יותר

...התנדבות היפים אותם ...לים למצוא אפיק חיובי ...ההדעה ברורה של ...מקבלים תוספות שכר ...עורמים המלאה בהפס־ ...ועדת ברקאי. כאשר ...כו גדע שאכן זהו ...אור: מתן יד של ...אויר ב„אל־על" לבי־ ...הרפורמה במס הכנ־ ...כאלה של סקטורים ...הרבה יותר מהתנג־ ...הד־פעמית של ...צעדים כאלה מש־ ...המשק מולייה. ...שאין הדברים הללו ...בבזון אחד בלבד. ...ליפול אך ורק על ...יש ירידה בהכנסות ...משבר — חייבת לבוא ...בהכנסות שלא מ־ ...בעניין זה מתרכ־ ...בתאומים של ההון ...על מס אמת. יש ...היהודים עזורים ב־ ...התצמורה הגדולים ...לשנת 1974 אשר בה ...מיוחדים למימון הצ־ ...זה.

★

...מצד הממשלה

...כאן הבעיה היסודית. ...להתחיל בבית. ערופ'

מיכאל ברונו — היועץ למדיניות כלכלית לשר האוצר, הפורש עתה מתפקידו — קבע שיש הכרח לקצץ שלושה מיליארד ל"י בתקציב ה־ממשלה השנה. קיצוץ זה צריך ל־היעשות בתקציבים לשיכון, אשר־אים לפיתוח, סובסידיות למחירים, תשלומי העברה, סעיפים הסוציים בבטחון, תשלומי העברה מסוימים. קיצוצים כאלה ימנעו לחצים אינפ־לציוניים ויאפשרו למנוע התוצאות מיותרות במטבע חוץ.

ישנן הוצאות־פעולות שהממשלה היתה חייבת מכבר לקצץ בהן. מסע־מים כספים, ישולים ומוסדות. הנה עד עצם היום הזה קיימות ל־מעשה שתי בירות: אחת בירוש־לים ואחת בתל־אביב. ארבעה ימים בשבוע יושבת הממשלה ויושבים שריה ופקידיה בירושלים. וביום ה־חמישי זה הכבודה לתל־אביב. ה־פגישות עם אנשי השפלה נערכות שם. ולא זו בלבד: פגישות של פקיד בכיר ממשרד האוצר בירוש־לים לפקיד בכיר אחר ממשרד ה־מסחר והתעשייה אף היא מירושלים — נקבעות ליום חמישי בתל־אביב. באותו בוקר מתרוקנת הקריה ה־ירושלמית מבכיריה ומכל „מי ש־מכבד את עצמו". שיירת המכוניות — כל אחד ברכב משלו — עושה את הקילומטרז', שורפת את הדלק עתיר מטבע החוץ. המסעדות בכמה רחובות מצומצמים בתל־אביב צובאות לפדיון השבועי שלהם — על חש־בון האשיל המצומצם (באמת מ־צומצם) בירושלים. לעומת זאת, נהנות המזכירות, הכתבניות ושאר הפקידות הזוטרות מחופשת סוף שבוע. החנויות במרכז העיר נהנות אז מהפדיון המוגדל של סוף שבוע. אפשר בהחלט לשאול: האם לא הגיעה השעה לעשות סדר בעניין זה, בקשר לקיצוץ הסיוע ואף בל־עדיו?

★

מאמץ מוגבר

לפני עשרים וחדש הירבה יהושע רבינוביץ — בהופעות הבכורה שלו כשר האוצר — לדבר על „טיפולי שורש". מאז נעשו טיפולים רבים: אבל לשורשים לא הגיעו. מכל מקום לא ריפאו אותם. לכן התלות שלנו באחרים לא פחתה ואף עלתה. משום כך, ובעצם משום עיוותים מרובים במשך כל השנים הקודמות, אנו עומדים במצב שבו כל הולטה בארה"ב יכולה לגרום משבר מימון חריף במשק.

קרוב לשנה השתים־עשרה דרוש מאמץ מוגבר לתיקון הדברים. דרו־שות פעולות נמרצות אשר יאפשרו להטיל את העול על כל האוכלו־סיה, באופן מודרג ובהתאמה, מבלי שניקלע למשבר עמוק של נזילת מטבע חוץ ואבטלה המונית.

לא התנדבות ספונטאנית של תרו־מה חד־פעמית דרושה לנו עתה אלא נכונות לוויתורים והתאמה ומת חיים מצד כל הסקטורים ובהנהגות גדו־לה אשר תדע לנצל את השעה ל־התאמת המשק לנסיבות ולהחזר ל־הבראתו.

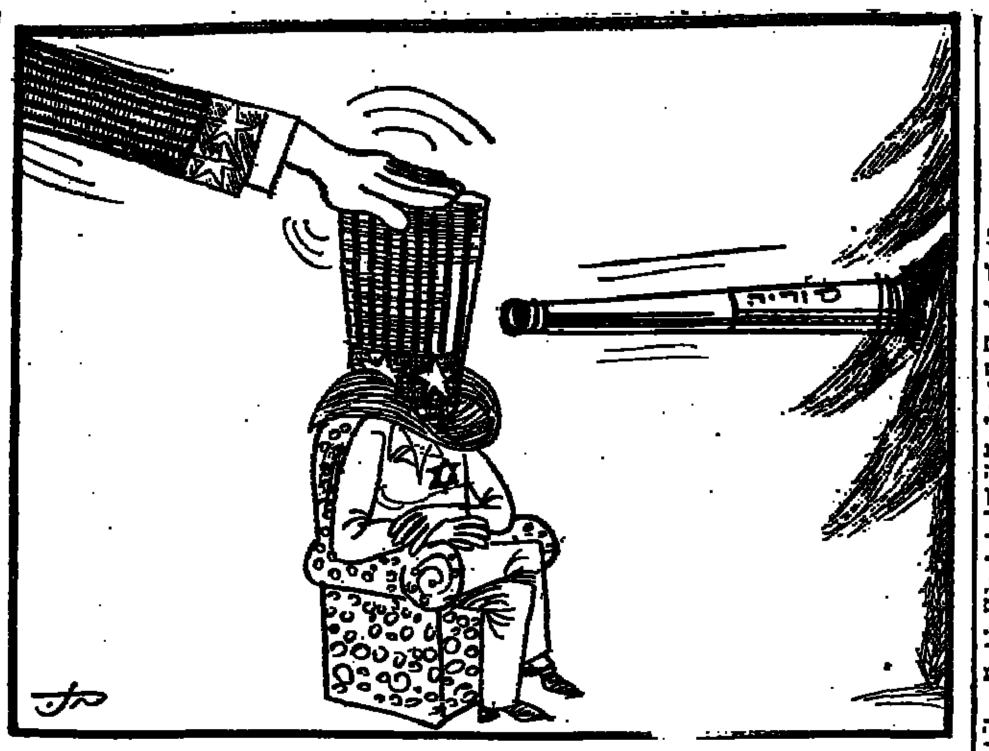

יהודי ארה"ב מודאגים

(רשמי מסע בארה"ב)
מאת ד"ר יצחק בן־גד
(מכלוף)

יהודי ארה"ב מודאגים וחוש־שים לגורלה של ישראל. ההידר־דרות המוסרית והשחיתות, ה־שביתות הפראיות, הבריחה מ־ערכים והירידה מהארץ גורמים להם צער רב, מלבד דאגה. עוצ־מתם התעמולתית, הפוליטית וה־כלכלית של הערבים, מחד גיסא, ובדידותה הפוליטית וחולשתה ה־כלכלית של ישראל, מאידך גי־סא, מוסיפים נופך נוסף לדאגה זו ואצל אחדים היא אף קרובה לפאניקה ויאוש.

זאת ואף אחרת, ההתפתחויות ב־זירה הפוליטית הפנימית בישראל אי־נם מעודדים אותם כלל ועיקר. חי־לוקי הדעות החריפים בממשלה, וב־עיקר בקרב „הצוות המוביל", יודעים כאן היטב, ומייד צצה אצלם השאלה המציקה: האם מדינת ישר־אל בהנהגתה העכשוית, המפולגת והמשוסעת, תוכל לעמוד במבחנים החמורים אשר אורבים לה בפתח, ואולי בעתיד הקרוב? בהרצאותי בניו־יורק לפני חוגים יהודיים שו־נים — בבתי כנסת, באוניברסיט־אות ובמוסדות שונים — אני נתקל לעתים קרובות מאוד בשאלות קשות אלה ודומיהן. אודה ואתוודה ש־דברי ההרגעה שלי, שנועדו להקטין את מידת הדאגה או להעמידה ב־פרופורציה נכונה, לא תמיד זכו לאוזן קשבת. היהודים כאן מסרבים לשמוע מלים יפות, הם רוצים עוב־דות בשטח ושינוי. הם דורשים מ־איתנו שנתעורר, ומהר ככל האפשר, לפני שיהיה מאוחר מדי. דרישתם היא שאנו נשתפר, נתחזק, נפסיק להתקוטט בינינו לבין עצמנו ונת־כונן ליום המחר שאיש לא ידע סודו, וזאת כדי שנוכל לא רק ל־התפתח ולהתעצם אלא גם למנוע תוקפנות פוטנציאלית.

★

יש אצלם תחושה שהם מוכנים לקורבנות נוספים ורבים למען ישר־אל: משלוח כספים, שליחות מכתבי תמיכה בישראל למנהיגים אמריק־איים שונים, ארגון הפגנות מאסה ואולי אף הרבה יותר מזאת. זהו ללא ספק כוח אדם עצום ונאמן, האוהב אותנו ודואג לנו. אבל למר־בה הצער דומה שהנהגה שלנו אי־נה די ערה לרחשי הלב והדאגות הכנות של היהודים כאן. המורה מזו, אין חש שלפעמים יש כאן יהודים המרגישים שהם מרומים ר־מנוצלים. כפי ששאלתי כאן: „כיצד תוכלו לבקש מאיתנו כספים בזמן שאתם בישראל מבזבזים מיליונים על שביתות פראיות בימים קשים"

אלה ד"י המרצה הישראלי יצטרך לה־יות הרבה יותר ממתונן, אולי קוסם, כדי שיצליח להשיב על השאלות הנוקבות והחריפות הנשאלות.

רבים מהיהודים מאמינים שדבריו הבוטים והאחרונים של נציג ארה"ב באו"ם, ויליאם סקרנטון, מהווים לא רק שינוי בסגנון כפי שרבים ב־ישראל נוטים לחשוב אלא שינוי במדיניות האמריקאנית לטובת ה־ערבים ולרעת ישראל. נכון אמנם שדבריו של סקרנטון נאמרו בעבר על ידי נציגים אמריקאיים, אך — טוענים הם — מעולם לא נאמרו הדברים בצורה כה בוטה וחריפה כפי שקרה הפעם. הם מפרשים את דברי סקרנטון, שנאמרו לדעתם ב־הסכמתם המלאה ואישורם של פורד וקיסינג'ר, כאיתות ברור לישראל ולתומכיה בארה"ב, כי הממשל גמר אומר ללחוץ על ישראל ולאלצה לסגת.

מקננת ביהודים רבים כאן ההרג־שה שאם ייבחר פורד מחדש, הוא ידאג לבצע את הבטחותיו הרבות לערבים בדבר המשך התנופה ה־מדינית באיזור, ואפילו יהיה זה על חשבון ישראל. התנגדותו של הנשיא לאחרונה, לאישור ההקצבה בסכום של 500 מיליון דולר מהווה סימן נוסף לחיזוק התאוריה הזו. הנרי קיסינג'ר אינו פופולארי כאן ורבים מאוד חוששים שיש לו כוו־נות רעות, ואף אומרים זאת בפומבי. יהודים אחרים מקווים שידיד ישר־אל הוותיק והנאמן, יוברט הנפרי הדמוקראטי, ייכנס בסופו של דבר למירוץ על הנשיאות בבחירות ה־קרובות ואולי אף יזכה בנצחון על פורד, אלה גם אלה מסכימים ש־מצבה הכלכלי של אמריקה — וב־עיקר מצב האבטלה בעתיד הקרוב — יכריע לשבט או לחסד בין ה־נשיא לבין כל מועמד דמוקראטי שיעמוד מולו.

★

כוחה העודה של התעמולה ה־ערבית ידוע ליהודים כאן היטב והם מבינים שהסכנה שבה ברהפה לא רק על ישראל אלא עליהם עצ־מם. בימים האחרונים הופעתי בפני סמינר שארגנה הקהילה היהודית בהרטפורד שבמדינת קונטיקט. יוזמי הסמינר זימנו אליו את מיטב מנ־היגי הקהילה ובמשך יום שלם שמעו המשתתפים הרצאות על התעמולה הערבית ושיטותיה, הבעיה הפלש־תינאית ועוד, מפי מרצים שונים.

המשתתפים צויידו בחומר הסברה רב וזהם, כפי שנאמר בסמינר, יהיו מעתה ואילך „חיל הסברה" שידאג להעביר את השקפותיה של ישראל על המתרחש במזה"ת בכלל ויילחם בתעמולה הערבית בפרט. מאוד מעודד היה לראות בין המשתתפים בסמינר זה סטודנטים צעירים ש־ביקרו לא אחת בישראל והיודעים היטב את אשר מתרחש בקמפוסים של האוניברסיטאות האמריקאניות.

באטלנטיק סיטי שבמדינת ניו ג'ר־סי ארגנה הקהילה היהודית הקט־נה, אך הדינאמית, יום הסברה על ישראל שנועד — להפריך את הטי־עונים התעמולתיים של הערבים. לפנות ערב הוכיחו ההמונים היהו־דים את נאמנותם לישראל, וזאת כאשר, על אף מזג האוויר הסוער, מילאו את אולם ההרצאות הענק כדי לשמוע את דברה של ישראל. שוב ושוב נשאלו אותן השאלות המביעות דאגה לישראל. אחת השא־לות שנשאלתי בהרצאה זו היתה מדוע אין ישראל מוציאה אל מחוץ לחוק את המפלגה הקומוניסטית ה־ישראלית. כאשר עניתי שלדעתי טוב היה אם היינו עושים זאת ומייד פרץ ההמון בתשואות.

★

המאורעות האחרונים ביהו־דה ושומרון ובקרב ערביי ישראל זוכים כאן לסיקור מידבי ולדעתי לא לטובתה של ישראל. ה„ניו יורק טיימס" ועוד עתונים שונים שראיתי בניו יורק, בקונטיקט, בניו ג'רסי ובפילדלפיה, הראו כאן תמונות מא־שר התרחש במאורעות אלה. באחת מהן נראו בחור ובחורה ערביים מוחזקים בשערות ראשיהם על ידי חיילים אוחזי אלות הנדחפים לעבר ניידות המשטרה. תמונה חמורה זו עלולה אולי להרוס את האפקט של אלפי הרצאות וחוברות הסברה שלנו על המשטר הליבראלי בשטחים. ב־דברי הפרשנות מודגשת הנימה ש־ישראל לא רק מאבדת את השליטה שלה בגדה המערבית אלא אף בקרב ערביי ישראל שמעולם לא הרימו את קולם בצווחה ואילו עכשיו מרי־מים ראש ומתקוממים. המסקנה ה־משתמעת מהדברים בעתונים היא פשוטה: כל זמן שישראל תמשיך להחזיק בשטחים המוחזקים ימשיכו עוד ועוד לפרוץ תקריות ולמהומות לא יהיה סוף. כפי שעתונאי אחד כתב כאן: כיבוש — יהיה ליבראלי כאשר יהיה — הוא כיבוש ואין הנכבש באורח טבעי אוהב את הכו־בש. ומסקנתו פשוטה, טוב תעשה ישראל אם תיסוג מהשטחים האלה ותתן לתושביהם הרגשת שחרור מ־כיבוש.

(כתבה ראשונה במדור)

בין „מציאות" ואידאלים

מאת דוד טלונר

„המרד הקדוש", בימי האביב של תנועת החלוציות הדתית, בהגדרתו של מנהיגה המופלא, ר' שמואל חיים לנדו ז"ל, התייחס לתנועה של תובשי בית המדרש הצעירים ו„אברכי משי" בקהילות ישראל באירופה המזרחית, שההשראה הציונית הפעימה אותם לאמץ את מצוותה המעשית — שלא ברצון הוריהם ומוריהם. מאז הועם זוהרו של מרד זה, כשם שנשחקה הרומנטיקה הציונית בכלל בגלגלי ההתפתחות המעשית של תנועת התחיה הלאומית, שהגיעה לשיאה בתקומת מדינת ישראל.

„המרד הקדוש" הופיע בתקופה בה היה „מרד" באופנה; תסיסה רעי־יונית־סוציאלית אחזה או בכל פינות החברה בעולם וזיעזעה אותה, והנו־ער — ביחוד — נישא על כנפי אידיאלים ואידיאליזם. תיתי לו, ל־שחיל, שראה את הנולד ויצר אפיק קודש לכוון דרכו את מרץ המרד של הנוער הדתי. זו היתה תרומה בעלת אופי קונסטרוקטיבי ביותר ל־יהדות השלמה, לציונות ולבניין ה־ארץ, שעדיין לא הוערכה כראוי מ־חוסר פרספקטיבה היסטורית.

„אמונים" הוא „המרד הקדוש" של דורנו אנו, אלא שהוא נתון במסגרת חברתית ופוליטית אחרת לגמרי. ב־ימינו „אין חזון נפרץ"; מעשי ביו־תר הוא דורנו, וציונות, כביטוי ל־אידיאליזם לאומי־יהודי הנובע מ־ליכוסים מסורתיים־עתיקים להתחד־שות גאונו של העם בארץ אבותיו ונביאיו, נגנזה בארכיון מאובק, משל רק בעדרי חוש מעשי ומושג על „המציאות הקרוב" מספלים בה. ניטלה רוח המרד האידיאליסטי מ־הנוער ונמסרה לפרחחים „סופרטי־ביים" מתפרעים לשם התפרעות, ר־לשובתי פרא הנלחמים בעד חלק יו־תר גדול ב„עוגה הממלכתית"...

על רקע עלוב זה מקבלת תופעת „אמונים" חשיבות־משנה, כמעט ההסכנית, מעל ומעבר עצם קיומה העובדתי.

ציונות וטריטוריאליות

הסערה שהקימה פעולת „אמונים" אינה סערת חול מדברית מסנוורת של מלל מילל, שנושבת מסטרא דשמאלא, על „זכויות האדם" ו„הג־דרה לאומית עצמית" לעם־לא־עם, שבין לילה הפך מפליטים ערבים ל־עם פלשתיני. סערת „אמונים" סערת טהרה היא, העשויה לפזר את עננו הדיכאון, התיסכול והמרה השחורה שירדו על הארץ ולגרום ל„שמש בר־כה ומרפא בכנפיה" שתופיע שוב בשמי המדינה ותאיר להולכים בחו־שך, תשמח את התועים ותחמם את המקוררים בדרך... קבוצה זו, „הבל־תי שפויה" במציאות המפוכחת שלי־נו, מהווה כבר עכשיו תופעה סו־ציולוגית־פוליטית דרותית בעלת עוצמה פסיכולוגית כזו, שבכוחה ל־מגר את אלילי ה„מציאותי" המקוב־לים, להם סוגדים האמונים על תור־בות החול שחולל היתוך הזולתי. חינוך זה, המרוקן מכל שמץ אמונה בעצם קיומו של מושג הקדושה ב־עולם, כרה חלל ריק בלבות חניכיו, ובריקנות זו מרקידים שדי היאוש — הוא אבי התבוסה.

עצם קיומה של קבוצת „אמונים" מחליש את האמונה ב„מציאותי" כ־גורל־עיוור, נוקשה כסלע קדום, ש־אינו ניתן לשינוי, כמו פניו של ה־ספינקס. „המציאות", המהלכת אימים על אנשי החול כגזירה שאין להשי־בה, אינה מפחידה את אנשי האמו־נה; ה„אמונים" על תורה מסיני מא־מינים בכוחו של בן אדם לעצב את המציאות על ידי מעשיו: „תמשילהו במעשי ידיך, כל שת תחת רגליו" (תהלים ח', ד').

שורש הפימות בין אנשי „אמונים" והנסיגיסטים לסוגיהם נעוץ, לעומקו של הוויכוח, בתשתית האידיאית של אמנת סיני ועמדת ה„נותקה". לפי־נינו מופיע, במהדורת ההווה, המא־בק בין הרעיון הציוני המקורי והמי־קוח, מצד אחד, ותוכנית הטריטוריא־ליזם הישר־גושן, מצד שני, שהש־מאל היותי העלהו מקברו ההיסטורי בלבוש „שלום תמורת שטחים". ה־ציונות המקורית, היונקת משורשי המסורת המקודשת של עם ישראל, שרגלי אבותיו עמדו על הר סיני, שאפה לא רק לבית לאומי לעם גולה ולהעניק קרקע מוצקה להמון־אדם יהודי שהתקיים על בלימה; הציו־נות בטהרותה המסורתית נכספה לא רק לשלימות הארץ, אלא לשלמות היהדות, שאיננה אפשרית בגולה, ר־למעלה בקודש־לעידן המשיחי. שר־

צורר בכנפיו גאולה ופדות לאנושות כולה.

מה קטן ושפל היה הטריטוריאלי־זם בצילו של ההר הגבוה עליו הד־הדה הבשורה הציונית; אבל, גם תוכנית הטריטוריאליזם, שחוללה על הארץ, נבעה גם היא ממקור דאגה ורגש מחוייבות כלפי אחים אומללים, שהייתם אינם חיים בהיותם סמוכים על שולחן זרים. הטריטוריאליזם רצה איפוא להסיר את חרפת התלישות מ־עם ישראל הגלותי; הוא לא התייחס כלל לדמותו התרבותית־רוחנית של העם שיאכלס את הטריטוריה. היה כאן פילנטרופיזם יהודי לאומי, ותו לא.

הנסיגיזם של ימינו אינו, למעשה, אלא טריטוריאליזם — וגרוע ממנו, שהרי אף הקורטוב של האידיאליזם הפילנטרופי שלו, נעדר מהטריטור־יאליזם הישראלי של ימינו. כש־מקלפים את הקליפה המסמנית ממצע הנסיגיזם, מתגלם, שמתנגדי המת־נחלים במדינת ישראל, ילוד טיפו־חו של האידיאל הציוני הגדול, נט־שו את הציונות במובנה העילאי ר־מוכנים להסתפק בטריטוריה! כש־

נתרוקן המאגר הציוני, נותרת אקשית ובחוזון חומרי, בעשור הגורמים הקוב־עים בבקיעת עמדה. הנסיגיסטים לא יירתעו איפא מלהשלים עם מדינה — „ברוגרת דרבי צדקי" ברצועת החוף, שב „משתרע" ריכתם. אין להם להס המימין להצית את אידיאל העליה בלבות יהודי התפוצה האף אינם מו־כנים לוותר על משהו משלהם לק־לוט המוני עולים בתוכם. זהו מויי־מאידיאליזם קרתני, אגואיסטי, המת־אמץ לכסות על מערומיו המוסריים בעלי „שלום ודו־קיום" מלאכותיים.

עמדתם מובנת: אם בזים לעבר, למסורת הדורות המקודשת, ובאין מגיע נפשי לשאת את עולה — מאין תבוא האמונה בעתיד ומאיזה מקור תנבע המסירות והנכונות לסבול עבורו ולצפות לו? מכאן — התאוה המופקרת לחיי־שעה. ה„נותקה" אי־נו עוד מצב נפש, אלא מציאות בחיים, בספרות, בתיאטרון — מצי־אות מושחתת, המרקיבה את תריק־מה הלאומית של ישראל „לשמצה בקמיהם".

(על הדרך מפתי לסמכביה וחזרה בגליון ערב שביעי של פסח)

נמשכת התחרות במפרץ הפרסי

מאת ד"ר י. נפתלי

איראן שילמה מחיר יקר למען בטחונה. היא הפקירה את הכורדים שבעיראק שנתמכו על ידה, תמורת ההבטחה, שעיראק לא תפגע עוד באיראן, ונפסקו ההתנגשויות המזויינות בגבול, שבין שתי הארצות האלה. אולם, גם הסכם זה לא הביא שקט למפרץ הפרסי.

תחילה נדמה היה, כי ההסכם של השאה עם עיראק נעשה בברכתה של מוסקווה, שכן עיראק נמצאת תחת השפעתה. מכאן ההנחה, שהרוסים הגיעו לידי מסקנה, כי הגיע הזמן לתת מנוחה למפרץ הפרסי. אולם, התברר שרחוקים אנו עדיין משקט באיזור הזה, כי בעזרתה של רוסיה נתחזקו המהפכנים השמאליים בנסי־כות עומאן, אשר דופאר, האיזור הדרום־מערבי של הנסיכות הזאת, הוא בשליטתם.

מכיוון שבדעת המהפכנים המאר־קסיסטים בעומאן, הנעזרים ע"י רו־סיה והרפובליקה הדימוקראטית ה־שמאלית בתימן, להשתלט על נסי־כויות אחרות במפרץ הפרסי, לכן עוזרת איראן לשייך של עומאן לדכא את המהפכנים. עם גבור ה־מלחמה בעומאן בזמן האחרון, נש־אלת השאלה, האם עומדים אנו בפני תחרות מוגברת במפרץ ה־פרסי, אשר בסופו של דבר תביא לידי עימות בין המזרח והמערב, בעיקר בין שתי מעצמות־העל — רוסיה וארצות הברית.

המהפכה המרקסיסטית בעומאן

נסיכות עומאן גובלת עם איראן בצפון, סעודיה הערבית והריפובלי־קה הדימוקראטית בתימן בדרום. היא עשירה ומפיקה כעשרים מילי־ון טונות דלק לשנה, עם הכנסה שנתית של כשבע מאות מיליון דולר.

לפני כעשר שנים פרצה המהפכה המארקסיסטית בנסיכות זו והוקמה החזית העממית לשיחרור מארק־סיסטי. החזית הזאת מונעת, שלר־שותה עשרות אלפים לוחמים מאומ־נים היתה הכוח העיקרי שבנסיכות. אם השייך השליט עדיין מחזיק מע־מד בחלק הצפוני של הנסיכות, הרי זה רק הודות לעזרה מן החוץ של עמי ערב העשירים, ובעיקר בעזרת איראן השולחת לשם לוחמים ומס־פקת נשק לרוב.

תחילה נעזרה החזית הזאת על ידי סין. אולם, עזרה זו לא הספיקה והרוסים הודיעו, שאינם מוכנים לה־יות שותפים עם סין במהפכה זו. באין ברירה, התנתקה החזית מסין העממית, וזה כחמש שנים שהיא נעזרת בעיקר על ידי רוסיה וגם על ידי הארץ השכנה, הריפובליקה הדי־מוקראטית בתימן. עזרתה של עיראק למהפכנים נפסקה בזמן האחרון, ר־זאת בעקבות ההסכם שלה עם אי־ראן. איראן הפסיקה עזרתה לכור־דים ועיראק הפסיקה עזרתה לחזית המארקסיסטית בעומאן.

לאחרונה מורגשת שם גם עזרתה למהפכנים מצד לוב, הבאה במקום עיראק וזאת אחרי שנקשרו בזמן האחרון קשרים טובים בין רוסיה לבין לוב. מצד שני, הנסיכויות שב־מפרץ הפרסי וארצות ערב העשי־רות תומכות במשטר הקיים בעומאן מפני שלחזית לשיחרור אופי שמא־לני וקוראת לעצמה חזית מארק־סיסטית.

התחרות תימשך

נקודת הכובד במזרח התיכון עב־רה מאז מלחמת ששת הימים, מ־תעלת סואץ למפרץ הפרסי. על ה־השפעה במפרץ מתמודדו שתי אר־צות — איראן ועיראק, אלא שמ־אחוריהן עמדו שתי מעצמות־העל, רוסיה וארצות הברית, כי באיזור הזה נמצאים מקורות הדלק הגדו־לים ביותר. המערכה עברה מהתחום הכלכלי לתחום רכישת הנשק. מ־כאן המאמצים הרבים של ארצות הברית למכור נשק מכל הסוגים לאיראן, לערב הסעודית ולנסיכויות שבמפרץ. אין לשכוח גם את ה־חשיבות האיסטרטגית של האיזור הזה, ומכאן המאמצים של מעצמות־העל להיות גורם קובע בו. אי ההס־כמה ביחס למפרץ הפרסי, בפגישה שהתקיימה לפני כשלוש שנים בין ניקסון לברז'נייב בוואשינגטון, מ־עידה על החשיבות הרבה של ה־מפרץ.

עיראק, שהיתה מהראשונות להצ־טרף בזמנו לברית בגדאד, היא כ־יום נכס רב ערך לרוסיה מבחינה איסטראטגית ומשום כך תמיכת רו־סיה בעיראק — מובטחת. עובדה, הציוד הצבאי של עיראק בא בשנים האחרונות מרוסיה. מצד שני ערב הסעודית, שלא הצטרפה בזמנו ל־ברית בגדאד, היא כיום מעוז של האמריקאנים. פרס, ערב הסעודית והנסיכויות שבמפרץ הפרסי, מהוות מעין ציר משולש, שעליו נשענת היציבות של המערב באיזור. ה־אמריקאנים הודיעו ברורות לרוסים לפני שלוש שנים, שאינם מוכנים לוותר על השפעתם באיזור הזה וכי אינם מוכנים להעמיד את האינטרסים שלהם שם בסכנה.

מכיוון שמצרים איננה חשובה עוד לרוסים אחרי גמר המלחמה בוויט־נאם, כפי שהיתה מקודם, אין כל סיבה שתתכון בעימות עם ארצות הברית בגללה, אף על פי שלא הס־כימה לוותר לגמרי על השפעתה בארץ זו. מה שאין כן במפרץ ה־פרסי; הרוסים מעוניינים לחזק את מעמדם גם שם וגם באוקיאנוס ה־הודי, תוך מגמה ליצור שם את חגורת המגן שלה מול סין.

מכאן מאמציהם של הרוסים לחזק את עיראק. הם חדרו לשם, כמנהגם, בדרך של יועצים מסחריים והתבססו שם גם מבחינה צבאית. מכאן הסב־רה, שהמהפכה האחרונה שנכשלה בעיראק נעשתה בעזרת סוכנים זרים ובעיקר אמריקאיים. אגב, גם ה־אנגלים והצרפתים אינם יושבים שם בחיבוק ידיים, כי גם להם אינט־רסים רבים בעיראק ואינם מוכנים לוותר עליהם. מה עוד שבמפרץ ה־פרסי מורגשת עדיין נוכחות האנ־גלים וגם הצרפתים מתחילים לחדור לשם. הם חתמו לאחרונה על חוזים מסחריים עם הארצות שבאיזור ובס־עודיה נמצאים גם מדריכים צבאיים מצרפת.

האמריקאנים והאנגלים עושים ה־כל כדי לקרב את העמים שבמפרץ הנאמנים להם. השנאה רבת השנים בין סעודיה לפרס — ומטעם זה לא הצטרפה בזמנו סעודיה לברית בגדד — נשכחה. כאשר התקיפה עיראק לפני למעלה משלוש שנים, את כוויית, שלחו פרס וסעודיה במשותף עזרה לנסיכות הזאת, להדוף את ההתקפה העיראקית. עם הסכם אי־ראן—עיראק, מנסים האמריקאנים להכניס טריז בין עיראק לבין סוריה בעזרתה של איראן.

לפני כשלוש שנים הסביר לנו שר החוץ דאז, ויליאם רוג'רס, מה ש־מסביר לנו היום קיסינג'ר. הוא טען אז כי מכיוון שהארצות במפרץ הפרסי החליטו לרכוש נשק חדיש, מוטב שיבוא מארצות הברית. הוא רמז לישראל לא להתנגד לעיסקת הנשק הזאת, כי גם לה מוטב, שה־נשק לארצות אלה יהיה אמריקאני והן יהיו תלויות בארצות הברית במדריכיה ובחלקי חילוף, משיבוא מארצות איזורה העויינות לישראל.

גם קיסינג'ר מסביר לנו כיום, כי מוטב שהנשק יבוא למצרים מאר־צות הברית משיבוא מרוסיה.

המפרץ אחרי פתיחת תעלת הסואץ

תחילה נאמר, שהרוסים אינם לר־צים על פתיחת תעלת הסואץ. ב־זמנו נאמר גם, שידיעה כזאת נמ־סרה מרוסיה לישראל, בפרט אחרי שהאמריקאנים עזבו את הודו־סין ואין נתיב מים זה חשוב להם עוד. הם שמים את הדגש בעיקר על השפעתם במפרץ הפרסי, כדי להתח־רות שם עם האמריקאנים.

גם הארץ הקרובה ביותר לרוסיה מבחינה רעיונית — אלג'יריה ה־שמאלנית — אינה מעוניינת בפתי־חת תעלת הסואץ, כי עיקר הייצוא שלה הוא הדלק. הוא יוצא דרך הנמלים בים התיכון לארצות אירו־פה ואין לה צורך בתעלת הסואץ. להיפך, אלג'יריה נהנית מסגירת ה־תעלה — אם הדלק מארצות המזרח התיכון אינו עובר דרך תעלת ה־סואץ בגלל סגירתה וצריך לעשות סיבוב דרך כף התקווה הטובה, הרי זה מייקר את הדלק של ארצות אלה.

אולם, מתברר שגם אחרי יציאת האמריקאנים מהודו־סין, יש לרו־סים עניין רב בפתיחת תעלת סואץ. הם לא דאגו לטובת מצרים, אלא לטובת עצמם, כי הם יוכלו להגיע למזרח אפריקה בדרך הקצרה ב־יותר מהים התיכון ומהים השחור. הם היו מעוניינים בעיקר לפתוח לפניהם את הדרך למזרח הרחוק, כי לא רצו להשאיר את האיזור הזה בהשפעה הבלעדית של סין.

בעניין זה היתה עמדה זהה בין המזרח והמערב. גם האמריקאנים היו מעוניינים לאחרונה בפתיחת תעלת סואץ, מתוך מטרה לקנות את לב המצרים ולהפוך מחדש לגורם בעל השפעה באיזור זה. אנגליה ואיטליה, גם הן מעוניינות מאוד בפתיחת תעלת הסואץ, כי סגירתה גרמה להן הפסדים רבים. שגריר איטליה בארץ אמר לא אחת בגלוי, שארצו תתמוך בכל הצעה לנקיטת דרך לפתיחת התעלה מחדש.

בכל זאת, גם אחרי פתיחת תעלת סואץ לא איבד המפרץ מחשיבותו, כי באיזור הזה מאגרי הדלק הגדו־לים ביותר בעולם, המכניסים הון תועפות. מבחינה כספית יכולות ה־ארצות שבמפרץ להשפיע על המערב לא רק באיום של העלאה דראסטית במחירי הדלק, העלולה לשתק את הייצור בארצות המתועשות, אלא גם לאיים בהפסקת אספקת הדלק, כפי שהדבר נעשה בעת מלחמת יום ה־כיפורים. נוסף לכך, ארצות אלה מחזיקות כסף רב בבנקים בארצות המערב, והכוור איימו כמה ארצות ערב להוציא את הרזרוות שלהן מהבנקים בארץ הזאת. אין גם לש־כוח את הערך האיסטראטגי של המפרץ ומכאן התחרות הרבה, ש־בין שתי מעצמות־העל באיזור הזה.

ההתערבות של לוב

שליט לוב, קאדאפי, מתערב ב־מאבק נגד המערב. התערבותו ב־מפרץ הפרסי מורגשת והוא שולח נשק וכסף רב למורדים בעומאן. עד לפני כשנתיים ידוע היה קאדאפי כלוחם אמיץ נגד השמאל, ובעיקר ברוסיה. אולם, הוא שינה את טעמו, קבע יחסים טובים עם רוסיה, ראש ממשלתו ג'אלוד ביקר במוסקווה ר־הוא רוכש ברוסיה נשק רב בסכו־מים עצומים.

לוב התערבה גם בעניין מתן עצמאות לסומאליה הצרפתית ושר־לחה לשם כסף ונשק. יחד עם זאת, היא עומדת בראש המערכה המדי־נית למען שיחרור הרצועה הזאת. בעת ביקורו של ראש ממשלת סו־מאליה המוסלמית העצמאית לפני כשנתיים בלוב, פורסמה הצהרה ד־בה נאמר בפירוש: „פונים לצרפת לשחרר את סומאליה ולהעניק לה עצמאות מדינית מלאה בהתאם ל־עקרונות האו"ם". גם במושב האי־חוד האפריקאני, שהתקיים בסמוך לכך בראבאט, בירת מארוקו, נת־קבלה ההחלטה ברוח זו, בלחצה של לוב.

אם בסומאליה הצרפתית תומך שליט לוב במורדים בנימוק של שיחרור עמים משלטון זר, מעצמה מערבית — הרי בעומאן אין הנימוק הזה קיים, כי הנסיכות הזאת היא מוסלימית והמורדים שם הם מוס־לימים. אם כן, למה תומך מוס־לימי אדוק כמו קאדאפי במהפכנים מארקסיסטים?

יש החושדים בו, שהוא עושה זאת בהשפעת רוסיה, וזאת אחרי שקבע אתה יחסים טובים. לעומת זאת, יש הסבורים, כי שליטה של לוב רוצה להוכיח, שבידיו הכוח לשבש החיים בארצות מוסלמיות. לכן, צריך להתחשב בו בכל הסדר שייעשה בארצות ערב ולהכיר בו כאחד המנהיגים הבולטים של ה־ערבים. אם לאו — יעשה צרות. אם מצב דברים זה יחייב אותו ללכת יחד עם רוסיה, יעשה גם זאת, כפי שהוא עושה עתה בעומאן וגורם למבוכה בארצות המפרץ ה־פרסי.

אירופה 1976 [ד']

„שמורות טבע" יהודיות באירופה

מאת יעקב אדלשטיין

אנטוורפן היא „שמורת טבע" יהודית באירופה, ובה חיים 12 אלף יהודים ב„גיטו של זהב", כאשר 90 אחוז בהם עוסקים בסחר היהלומים, והם שולטים בבורסת היהלומים. כאשר הנך בא לקהי־לה זו, הנך מרגיש בבית. ברחובות האזור היהודי, משחקים ילדים יהודיים, עטורי פיאות, לבושים במיטב הבגדים. יהודים חבושי שטריימלים סובבים ברחובות ב־שבת כאילו הינו בירושלים או בבני־ברק. זוהי קהילה שיש לה מסורת ארוכה, עוד מלפני מלחמת העולם השניה, כאשר יש־בו בה עשרות אלפי יהודים, שנתקבצו אליה מכל אירופה המזרחית והקימו בה את אחת הקהילות המפוארות ביותר.

בבורסת היהלומים מתפללים מנחה במניין, כאילו אנו נמצאים ב„שטיבל" של מאה שערים. אל הבורסה הזו נתקבצו יהודים מכל קצווי תבל, מהם יהודים שישבו בבלגיה קודם לכן והסתתרו בה, במשך שנות השואה, ואחרי המלחמה חזרו אל העיר וחידשו בה את חייהם. כן נתקבצו אליה יהודים משרידי השואה באירופה, פליטים מנוסים, שראו בבלגיה מקום נוח לעסקי מסחר והם בחרו במקצוע היהלומים. גם יהודים מארה"ב באו לאנטוורפן כדי לחיות ולעסוק במקצוע היהלומים, אף כי היו אלה יהודים מאנטוורפן, שנמלטו מאימת הנאצים, אשר יסדו את בורסת היהלומים בניו יורק. יש, כמובן, גם יהודים מישראל, שהגיעו לאנטוורפן, בדרכים שונות, אם מתוך קשרי משפחה ואם מתוך קשרי מסחר. הם רואים את עצמם כ„יורדים" ארעיים, עד שיגברו מעט כסף ויחזרו לישראל. תקופה זו יכולה להימשך, כמובן, שנים רבות. במקצוע זה יש כר נרחב לעיסוקים — סוחרים, מתווכים, מלטשים, פקידים וממיינים. העיסוק בבורסה הוא מגוון.

שתי קהילות

הקהילה באנטוורפן היא בנוסח קהילה יהודית במזרח אירופה לפני מאה שנה. המשפחות קשורות זו בזו, קשרי משפחה, מסחר וידידות. בשעת שמחה מוזמנים כולם ובאים. ניתן לומר, שרוב יהודי אנטוורפן מכירים זה את זה. היהודים מדברים בשפות זרות, וגם החרדים ביותר יודעים שפה זרה. מאז ומתמיד יש בקהילה זו שני אגפים, או שתי קהילות „שומרי הדת", הקרויה הקהילה הדתית־ציונית, וקהילת „מחזיקי הדת", הקרויה הקהילה החרדית. לכל קהילה יש רב ומוסדות משלה. הרב של קהילת „שומרי הדת" הוא הרב ד"ר הלל מדליה, ואילו הרב של קהילת „מחזיקי הדת" הוא הרב חיים קרייזווירט.

הרב מדליה הוא אישיות מעניינת ומגוונת. יליד רוסיה. בן למשפחת רבנים מיוחסת בווינס־בסק. למד בישיבת חברון, והיה רב ראשי באיר־לנד, במקומו של הרב הראשי הגרא"י הרצוג זצ"ל. כן היה רב בלידס. בעל ניסיון וותיק ברבנות ומכיר את ניהול עינייני הקהילה. אין הוא נרתע מלנהל מאבקים עם ראשי הקהילה בשעת הצורך. לרב ד"ר מדליה יש גם תארים אוניברסיטאיים שונים, והוא גם בעל תואר עו"ד באנגליה. איש בעל השכלה רחבה, ובנעוריו כתב גם שירים עבריים בסגנון ביאליקאי.

הרב חיים קרייזווירט נודע בצעירותו בשם „העילוי מקרקוב". חניך ישיבות פולין וליטא, וחתנו של ראש ישיבת סלבודקה, הרב אברהם גרודזינסקי זצ"ל. שהה בארץ ישראל, בארה"ב, עד שנקרא אל כס הרבנות באנטוורפן. שם הקים ישיבה וכולל אברכים. הוא ידוע כאחד מאישי „אגודת ישראל".

מאבק קשה

בשיחה עמי סיפר הרב מדליה על בעיה אחת שעמה נאבק בקהילתו, והיא, לימודיהם של ילדי נשואי תערובת בבית הספר הדתי־לאומי. בבית ספר למדו כארבעים ילדים מנשואי תערובת והרב מדליה דרש להוציאם מבית הספר או שיס־כימו להתגייר, משום שלימודם בבית הספר, ללא גיור, מאשר כאילו שאפשר לחיות בנשואי תערובת באישור בית הספר והקהילה. הוא גם נאבק להוציא מרשימת חברי הקהילה גברים הנשואים לנכריות. לא היה זה מאבק קל, והדברים הגיעו לידי כך שהרב מדליה לקה בהתקף־לב כתוצאה ממאבק זה. אמנם הוא ניצח במאבק זה והורי הילדים הועמדו לפני השאלה, לגייר או להוציא את הילדים מבית הספר; מהם שנתגיירו ומהם שעזבו. כמובן, קיימת בעיה, מי יגייר, משום שרבני אנטוורפן אינם מגיירים, אבל זוהי שאלה אחרת. הרב מדליה עומד על כך שחבר בקהילתו, לא יהיה פגום מבחינת יהדותו.

בבית הספר החרדי, קיימות בעיות שהסעירו את הציבור בקהילה זו. לימודי החול בבית הספר החרדי מתקיימים על ידי מורים לא יהודים. מעשה במורה לא יהודי, שלימד בבית הספר החרדי לבנות, והתוצאה היתה טראגית. אחת מבנות הקהילה, בת למשפחה חרדית, נישאה למורה זה, ולא עזרו כל מאמצי המשפחה להפריד ביניהם. הזוג ברח לקנדה. מאז נקבע, שאין ממנים מורים לא יהודים לבית ספר זה.

דוגמאות אלה יש בהם כדי ללמוד עד כמה צפויות סכנות רוחניות, גם בקהילה דתית, שהיא מעין שמורת טבע יהודית באירופה.

ביקור במרכז המזרחי והפועל המזרחי באנט־ורפן מהווה חוויה מיוחדת במינה. זהו בית גדול העומד במרכזה של העיר, ובו בית מדרש, אול־מות, ישיבה — ממש מרכז רוחני, ברוח הרציונות היסודיים של המזרחי. מעטים הם הערים באירופה שיש להם מרכזים כאלה. באנטוורפן פעיל גם שליח של התנועה בישראל, מ. ש. שיינזון.

ממשלת בלגיה מתייחסת אל הקהילה היהודית בצורה נאותה. היא בודקת הרבה באזרחותם של הגרים בה, ואינה מתערבת בחיים הפנימיים. בורסת היהלומים באנטוורפן מתקיימת הודות לכך שהממשלה אינה מסייעת לה אך גם לא מפריעה ואינה בודקת חשבונותיה. יכול אדם לשבת בבלגיה שנים רבות מבלי שייטפלו אליו. אין בודקים כי נכנס למדינה זו וכי יצא.

הניגוד בין בריסל ואנטוורפן

בעוד שבאנטוורפן חיי הקהילה, הם אינטנ־סיביים הרי הקהילה בבריסל, שמונה למעלה מ־20 אלף יהודים, אינה פעילה ביותר בחייה היהודיים. יש בה בית ספר דתי, והמוזר הוא שבית ספר זה, קשור דווקא למחלקה הכללית לחינוך של ההסתדרות הציונית ולא למחלקה לחינוך תורני. שליח „בני עקיבא", אורי קלפר, חבר קבוץ שדה אליהו, השוהה בבריסל, ורשתו פרושה גם לאנטוורפן, מספר כי בית הספר הדתי, אינו משתף פעולה עם „בני עקיבא", הפעילה בין הנוער, העוסקת בין היותר בהצלה רוחנית ממש, על ידי שכנוע נערים ונערות יהודיים להצטרף לשורותיה ולעזוב את תנועת הצופים הכללית. זאת למרות ההצלחה של „בני עקיבא" בחינוך הדתי, כהשלמה לחינוך של בית הספר. חלק גדול בין תלמידי בתי הספר בבריסל הם ממשפחות לא דתיות, אך התקנות של בית הספר קובעות כי הוא צריך להיות בית ספר דתי ואין לשנות את אופיו.

בזמן האחרון נוספו לקהילות בריסל ואנט־וורפן, כמה מאות יהודים, יוצאי רוסיה, שלא הסתגלו לחיים בישראל, והיגרו לבלגיה. יהודים אלה היו נתונים לחסותו של ארגון סעד קתולי, והתעוררה מחלוקת בקהילה, אם יש לטפל בהם או להתעלם מהם. חלקם נשאר בבלגיה וחלקם היגר לארצות אחרות.

הניגוד בין חיי הקהילה בבריסל ובאנטוורפן, יש בו כדי ללמד כי ריכוז של משפחות יהודיות במקום אחד, יש בו כדי להשפיע לטובה על חיי הקהילה. אנטוורפן מהווה שמורת טבע יהודית באירופה, מיוחדת במינה, שכן רוב היהודים עוסקים במקצוע אחד, יהלומים, ומרוכזים באיזור אחד, רובם כמעט.

קשר משפחתי עם ישראל

ידיד התנועה בבלגיה, ר' משה קנלר, שהקדיש מיטב מרצו להקמת המרכז התנועתי־תורני בעירו, מעלה בעיה מעניינת הנוגעת ליחסים שבין ישראל וקהילת אנטוורפן. בעוד שממשלת ישראל מסייעת בידי תעשיית היהלומים בישראל, במענקים ר־הלוואות הרי מהווה תעשיה זו כמובן התחרות לתעשיה הבלגית, הנמצאת בידי יהודים, כך, יוצא, שיהודים בבלגיה תורמים למגבית למען ישראל, ואילו ישראל משתמשת בכספים אלה כדי להתחרות בהם. זהו אחד הניגודים המתוחים שנוצרו, כתוצאה מפעילות ממשלתית לעידוד תעשיית היהלומים בישראל. אגב, מרכז היהלומים באירופה היה עד לפני 80 שנה באמסטרדם. כאשר החלה ממשלת בלגיה להתערב בנעשה בבורסה ולבדוק את ההכנסות של סוחרי היהלומים, לשם תשלום מס, עזבה הבורסה את הולנד ועברה לבלגיה. ממשלת בלגיה למדה את הלקח. ואין היא מתערבת בנעשה במקצוע זה, אם כי גם אינה מסייעת בהלוואות או במענקים. יש לציין, כי תעשיית היהלומים בישראל נוסדה על ידי יהלומנים יהודיים מבלגיה. שיתוף הפעולה בין שתי הבורסות, זו שבבלגיה וזו שברמת־גן, הוא פורה ביותר. לרבים מתושבי אנטוורפן יש סניפים משפחתיים בבורסה של רמת־גן. קהילת אנט־וורפן קשורה בישראל קשר משפחתי. אין כמעט משפחה באנטוורפן, שחלק מבניה או בנותיה אינם שוהים או חיים בישראל.

גיטו של זהב

שמורת טבע יהודית דומה באירופה, שבה מרוכזת קהילה דתית באיזור אחד והחיה אף היא מסביב למקצוע אחד, נמצאת בעיר מנצ'סטר שבאנגליה.

בעוד שבאנטוורפן מרוכזים רוב אנשי הקהי־לה מסביב למקצוע היהלומים, הרי במנצ'סטר מרוכזים רוב יהודי הקהילה מסביב למקצוע הטקסטיל. עיר זו נבחרה כמרכז לתעשיית הטקס־טיל משום מזג האוויר הלח שבה.

אף בעיר זו קיים גיטו של זהב, שבו מרוכזים רוב יהודי הקהילה, המונה 40 אלף נפש. רוב היהודים בה הם אמידים וחיים על עסקי מסחר, בעוד שהדור הצעיר עוזב את המסחר ועובר למק־צועות אקדמאיים.

החיים באיזור היהודי של העיר דומים אף הם לחיים בעיירה מזרח אירופית לפני מאה שנה. יחסים הדוקים בין המשפחות וחיים קהי־לתיים מפותחים. רבות מן המשפחות הדתיות שנשארו בערים סמוכות עוברות למנצ'סטר כדי להיות באווירה יהודית וכדי לחנך את ילדיהם באיזור יהודי. כל משפחה יש לה סניפים משפח־תיים בארץ, בנים ובנות הלומדים או חיים בישראל.

המוזר הוא שלמרות שיש לפנינו קהילה גדולה, אין בה רב ראשי, אם כי יש בה בית דין ומספר ניכר של רבנים המכהנים בבתי הכנסת. הקהילה מהווה חלק חשוב מחיי העיר, עד כדי כך שבספריה העירונית יש ספריה יהודית נפרדת. רבים מאנשי הקהילה תופסים משרות מכובדות בחיים המוניציפאליים של העיר.

החינוך היהודי בעיר זו מפותח ביותר. ביקרתי בבית הספר התיכון הדתי „גראמאר סקול", שנוסד ומנוהל על ידי הרב ליפא רבינוביץ, חניך ישיבת גייטסהד וישיבת חברון, וראיתי דוגמה של ישיבה תיכונית, שבה מתנהלים הלימודים היהודיים והכלליים ברמה גבוהה. החינוך הדתי בבית ספר זה הצליח מאד ורבים מתחרים כדי להיכנס אליו. רבים מבוגריו ממשיכים בישיבות גבוהות ומהם עולים לארץ כדי ללמוד בישיבותיה.

היהודים נדדו בעיר זו מאיזור לאיזור. כיום יושבים פקיסטנים מהגרים, באיזורים שבהם גרו קודם יהודים, והם עוסקים באותם המקצועות שבהם התעלו היהודים. הכנסיות באיזור היהודי התרוקנו, ומהם שנמכרו כדי לשמש בתי כנסת.

בשבת אפשר לראות בקהילה זו יהודים הולכים לבית הכנסת, חבושי שטריימלים, ומרגישים כבבי־תם. אפשר להשיג מניין בימי חול, עד עשר בבוקר, באחד מבתי הכנסת שבהם מתפללים מניינים בנוסח של „סטיבלך". יש בעיר זו גם כולל אברכים, והכול מתנהל בנוסח של קהילה ותיקה, שלא נטשה את מסורתה. בניגוד לאנט־וורפן, שבה רוב אנשי הקהילה באו לאחר מלחמת העולם השנית, הרי תושבי מנצ'סטר הם הותיקים באנגליה והגיעו אליה לפני שני דורות.

שמורות טבע יהודיות אלה באירופה, הם סניפים של ארץ ישראל, ויהודי מרגיש שם כבביתו, כל עוד הוא נמצא בתחומי גיטו הזהב. אבל בעזבו את תחומי הגיטו, הוא מרגיש שהוא בנכר.

صكذا من الاهل

هكذا من الأصل

עיטורי
סופרים וספרים

אגרות ר' מאיר בר-אילן

מאת ש. קורא

נאומיו ומאמריו של ר' מאיר בר-אילן בחלקם כונסו בספרים ובחלקם מחכים לכינוס מפיזורם בכתבי-עת ועתונים. זכרונותיו „מוואלוזין עד ירושלים", שני כרכים יצאו במהדורה שנייה ומורחבת לפני שנים מיספר.

בדבריו שבכתב, שאינם מבטאים מלוא רוחו ותנופתו, באים דעותיו ותכניותיו. בנוסף לנאום ולמאמר הירבה לשלוח אגרות, רובן בעניינים מעשיים יומיומיים, שבהן משתקפת פעילותו מראשיתו, בר-אבהן ובר-אוריין, דרך עריכת השבועון „העברי" בברלין והיבחרו מזכיר המזרחי, ועבור למסעו לארצות-הברית בה הקים תנועת-המזרחי ובשנות מלחמת-העולם הראשונה גדל בה לאחד מראשי הציבור הציוני והדתי. מכאן ואילך תקופתו הארצישראלית כחבר המרכז העולמי של המזרחי, אחר כך כנשיאו, ומן האישים המרכזיים בהסתדרות הציונית וביהדות העולם.

עתה יצא הכרך הראשון לאגרותיו (בעריכת נתנאל קצבורג, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, תשל"ו), הכולל עשרים וחמש שנה בחייו, משנת תרס"ב ועד שנת תרפ"ו, תקופת הגידול שלו כאיש-ציבור רחב-אפקים, נואם ומארגן, עורך ופובליציסט.

המבוא רחב-היריעה של עורך האגרות, שיופיעו בכרכים מיספר, ההיסטוריון קצבורג, הוא מפתח להבנת העניינים שבאגרות ורקען. בהקר מדוקדק, המכתייע בכתביו, במקבילות בכתבי בני דורו ובפרוטוקולים של קונגרסים ציוניים וכינוסים של המזרחי, הוא מבהיר פרטים ופרטי-פרטים שנזכרים באגרות. הרי שנותיו האחרונות ברוסיה, ראשית פעולתו בציונות ובמזרחי בשהותו בברלין ובאלטונה-האמבורג, תקופת אמריקה בחייו, מקומו במזרחי שלאחר מלחמת-העולם הראשונה, ראשית עבודתו המעשית בארץ-ישראל. משיופיעו המשת-ששת הכרכים של אגרותיו ישמשו מקור ראשון במעלה להערכת דמותו על רקע חמישים שנות ציבוריות ציונית-דתית, תורנית וכלל-יהודית.

אגרותיו עניניות, מרוכזות בגופי דברים, ובשנות פעילותו המזורזת, לרוב גם קצרות. כנראה, נכתבו בריזות-זמן המצומצם שבין עשייה לעשייה. כאן ושם שורות בהן רוטטת פנימיותו. יש עניין באגרת שפותחת את הכרך, בעת שישב בעיירה מורביבה שבליטא, מקום מגורי בית רעייתו, נכתבה בשנת תרס"ג. הצעיר בן העשרים-ושלוש שלח את אגרתו לרב יעקב ברמן, איש חינוך ומראשוני המזרחי, „בדבר הקמת ישיבה-למופת".

בכתבו על ישיבה-למופת הוא מכוון, כמשתמע מדבריו, זו הפתחה לבעיות הדור. יש בה אולי הניצנוץ הראשון לתכניותיו-בעתיד, ישיבת כרם-ביבנה, מכון למשפט התורה והאוניברסיטה דתית. ישיבה לתורה וציון.

הוא מסביר: „אראה לך מה רחוק היה ירמיה הנביא ההולך בדרך ד' מן הרמב"ם החרד גם הוא לדבר ד', ומה רחוק היה הרמב"ם בשאלו את פי ד' מרבנו משה-חיים לוצאטו אשר גם הוא דרש את ד'. פסעתי פסיעות גסות בהציבי בשורה אחת את שלושת האנשים האלה, הרחוקים איש מרעהו אלפי שנה. אבל מה נאמנה התמונה בראותנו כי כל אחד היה צדיק בדורו, לאמר, מדיבוריו, ממעשיו ומתכונותיו נשקפו השקפות בני דורו, השכלת בני זמנו, מעשי הטובים של אנשים החיים אתו בעולם אחד".

ואילו בין רבני דורו וראשי הישיבות של זמנו הוא מתקשה למצוא, כדבריו, „איש אשר יוצאים לדרישות אשר אנכי תובע מתלמיד-חכם אמיתי, ותביעותי מהפשוטות הנה: כי יהא האיש המעלה ירא וחרד לדבר ד' לפי משאלות הזמן אשר בו הוא חי".

בנו של הנצי"ב מוולוז'ין, איש-המופת שלפניו באישיותו ובדעותיו, ומי שעשה במחיצתם של גדולי הדור, לרוב מבני ביתו, כפי שתיאר אותם אחר-כך בזכרונותיו, בהשוואה אליהם נראתה בעיניו קומתם של אחרים בלתי מספקת בשיעוריה. הוא ביקש גדלות בתורה והוא גם אישיות בהנהגה ובהשקפות.

באחת מאגרותיו הראשונות, שנכתבה בשהותו בוולגא, הוא מעלה הצעה מעשית לבניין ארץ-ישראל: „בימינו אלה אשר כל שנה ושנה לתקופה נחשבת בחיי ארצנו הקדושה, עלינו המצפים לבנייה לבשת לידי מעשה ולא להסתפק באמרים בלבד: נקבץ כחמישים חברים אשר ישלמו כל אחד ארבע מאות רובל בשנה, במשך זמן של עשר שנים, ובכסף הזה ייקנה שטח של ששת אלפים דונאם ביהודה, השטח יהא ראוי לזריעה ולנטיעה".

אותו איש צעיר, שלפני שנים מעטות הציע הקמת ישיבה-למופת שתגדל תלמידי-חכמים הראויים להיות ראשי הדור ומכוניו, הוא שהציע בהצעה מעשית מפורטת להתנחלותם של אנשי המעמד הבינוני בארץ-ישראל. דוגמה להיקף ראייתו כבר בצעדיו הראשונים במנהיג ציבור.

אגרותיו מברלין, בה התיישב בשנת תרע"א, הן הזמנות להשתתף בשבועון „העברי" בעריכתו, בטאון דתי-לאומי ללא קשר רשמי למזרחי. בשנה זו נערך הקונגרס הציוני העשירי בבאזל, שבו הוכרע לכלול עבודת-תרבות, היא „קולטורה", במסגרת הפעולה הציונית, הכרעה שגרמה פילוג בתנועת המזרחי. סיעה אחת פרשה מההסתדרות הציונית, בטענה, שאין בסיס לעבודה משותפת עם חילוניים, בעוד סיעה שנייה, שאליה השתייך גם הרב ברלין-בר-אילן היתה סבורה, שההסתדרות הציונית היא המדינה היהודית בדרך, ויש להאבק במסגרתה על חינוך-ותרבות של תורה ומצוות.

באותו פרק-זמן התארגן המזרחי מחדש, העביר מרכזו לאלטונה-האמבורג, והרב ברלין נבחר מזכירו הראשי. למעשה, מארגן ומסביר המזרחי של התנועה הדתית-לאומית. במכתב-חוזר שכתב ד"ר יהודה פראנק, נשיא המזרחי, אל חברי הוועד-הפועל, הוא מציג בפניהם את „מר ברלין הידוע בתור נאם עממי מצוין, ובתור עורך עתון המגן תמיד במרץ ובעוז-רוח על כל הדברים הנוגעים להסתדרותנו". בהמשך המכתב-חוזר נאמר, שאין כמר ברלין המתאים לעבודת אירגון-והסברה בקרב הקהילות היהודיות בארץ רוסיה: „הן מצד אישיותו הגדולה והמפורסמת והן מצד ידיעותיו הרבות בהליכות ונימוסי הארץ ההיא". עם סיום המכתב מתבקשים פעילי המזרחי בכל מקום ומקום לקיים את השבועון „העברי", בעריכתו של הרב ברלין, „הלוחם בעד רעיוננו ועבודתנו והופעתו דרושה לנו על כל מידרך כף רגל".

נסיעתו לארצות-הברית, בשנת תרע"ג, כשליח התנועה העולמית פותחת את התקופה האמריקאית בחיו. לאחר שהניח יסודות למזרחי בארה"ב חזר לגרמניה, ובפרוץ מלחמת-העולם בשנת תרע"ד יצא שוב לאמריקה ושהה בה שנים לא-מעטות, שבהן פעל במזרחי ובהסתדרות הציונית, בעייני רבנות וביסוד בתי-ספר יהודיים, בהרחבת ישיבת ר' יצחק-אלחנן ובעסקי הג'וינט, בכל שטחי היהדות והיהודים באמריקה ובעולם הציוני והדתי.

באיגרתו שכתב ערב נסיעתו השנייה לארה"ב, בימי המלחמה באירופה, נאמר: „בהיותי נכון לבוא שוב אל הארץ הגדולה האל העיר ההומייה, זה המקום אשר אחינו נשארו שם לפליטה גדולה, מכל חלקי עמנו התלויים בין נוראי ההוה ופחד העתיד, שם אני למורה דרך עבודתי לשם ציון ונדחי ישראל את הפתגם, לא למדרש אנו בצרכים עתה, אלא הימים ימי מעשה הם לסדר את כל ההוויות ההוויים-הטמונים, כל אלה האלפים והרבבות הנאמנים לדגל העם, מאמינים באלוקי ישראל ומקווים לשיבת ציון, יסתדרו ויתוועדו לשם עבודה כבירה, עבודה קדושה לשעה וקדושה לדורות".

באגרותיו מאותו פרק-זמן ניכרת פעולתו המסועפת ביהדות ארצות-הברית, בהסתדרות הציונית העולמית, וכמובן במזרחי האמריקני שהיה נשיאו. כאן חידש הופעתו של שבועונו „העברי".

באגרת, שנת תרע"ו, הוא כותב על המזרחי בארצות-הברית: „התקדמותנו בסימן עליה לא רק בעיניים ציוניים אלא אף בהשפעה בחיים היהודיים באמריקה. מדיניותו של המזרחי שונה מזו של הפדרציה הציונית. שכן בנוסף לעבודה ציונית ישירה מגלה המזרחי עניין בכל התנועות היהודיות החשובות ובכך נעשה גורם בחיים החברתיים והדתיים של אחינו. תקציבנו, שמתכסה מאמצעי התנועה, מכסה גם החזקתו של בית-מדרש למורים המסונף לישיבה. מטרתו להכשיר מורים ברוח האידיאלים של המזרחי". זה היה תור-הפריחה של המזרחי האמריקאני.

כאשר הוזמן על-ידי המרכז העולמי של המזרחי לעלות לירושלים ולהשתתף בהתייעצות אחת, הוא משיב באגרתו, שבט תרפ"א, בין השאר: „אשר אתם דורשים בואי לציינו הקדושה, האמינו לי חברים, כי הייתי נותן כל אשר לי להיות זוכה לעמוד על אדמת הקודש, לא רק בתור מ-יעץ עצות אך לוא גם בתור שואב מים. אבל מה אעשה ואין אני זכאי כל-כך ומוכרח אני לעמוד על משמרתי פה. כי אם חלילה אעזב את המקום הזה לשנים או לשלושה ירחים נטרפה חלילה כל הספינה כולה".

גדול הדור להנהגה בתנועת המזרחי, הניצב כקברניט ליד הגה הספינה באמריקה, תוך שאיפה עזה לדור בארץ-ישראל, גם כ„שואב מים", מתאר את עבודתו בניו-יורק: „דעו, חברים, כי אין אני רק נשיא להסתדרותנו פה, אך גם משולח ומקבץ ומשמש. ויש אשר אני כותת את רגלי לא רק מעיר לעיר אלא גם מבית לבית לרכוש חברים וסכומים שונים. עלי מוטלת לא רק האחריות וההנהגה אלא גם העבודה הפשוטה והבלתי נעימה כלל וכלל, ואין אנו טוען, חס-ושלום, על שבאתי לידי כך. מי שמצווה מגבה לנקות ביבים עליו לעשות באמונה ובשמחה כמו אותו הפקיד היושב בגנזי המלך".

אם לא בא כרך האגרות אלא בשביל שורות אלה, דיינו. איש השליחות בכל התפקידים, הן כנשיא והן כשואב מים, הן כיושב בגנזי המלך והן כמנקה ביבים. הכול בשמחה. קטעים כאלה רווחים להם, שלובים באגרות שונות.

בעלייתו הראשונה לארץ, תמוז תרפ"ד, הוא כותב באגרתו: „חשבתי אמנם כי בבואי לארץ-ישראל, מקום המנוחה והנחלה, אמצא לי לפתוח פה את המנוחה הדרושה, אבל טעיתי בחשבוני. למן היום הראשון שזכו רגלי לדרוך על אדמת-קודש זו נעשיתי תיכף לעמוס-עבודה ולמוקף-טרדה מכל צדי".

ועוד מן ההסתכלות הראשונה: „מוצא אני את הארץ ואת אנשיה בבחינת „אלוקים עשה את האדם ישר ואת הארץ יפה והמה בקשו חשבונות רבים". כי אמנם טובה הארץ מאוד-מאוד וגם טובים וכשרים הם אנשיה. אלמלי היתה שורות אחדות שלימה לפתות בין אלה שעל-פי דעותיהם הם שייכים לחוג אחד, כי אז אפשר היה באמת לעשות גדולות ונצורות בשדה הבניין והתחייה. אין כאן ריכוז-כוחות כדרוש. חסרה הוית מאוחדת המוצצת כל-כך לעבודה הגדולה".

דברים קולעים גם לימינו.

שירת ארץ ישראל

מאת גבריאל-חיים כהן

כל הקורא במגילת שיר השירים נרשם את אוירת ישראל וכתבשם מיופה. בדרכים רבות מובילה אותנו המגילה וכולן מוליכות אל ארץ ישראל ומכוונות אותנו אל הדרה ותפארתה. יתירה מזו: ראית שיר השירים כשירת ארץ ישראל היא המפתח להבנת המגילה כולה[1].

✱

תשוקת השנה המתוארת במגילה היא תקופת האביב. הטבע קם לתחיה — ויחד אתו האדם על כל געגועיו ותשוקותיו.

„לכה דודי נצא השדה,
נלינה בכפרים.
נשכימה לכרמים נראה אם
פרחה הגפן
פתח הסמדר הנצו הרמונים,
שם אתן את דדי לך"
(ז', י"ב-י"ג).

הדוד שגעגועיו התעוררו חש את ארצו, את ארץ ישראל, בכל אבריו וגידיו — והמכת הגשי. הוא שומע את קולות האביב, רואה את ניצניו ונהנה מריח הפרחים. הוא טועם טעמו של פרי הארץ הוגה בו.

„הנצנים נראו בארץ עת זמיר הגיע,
וקול התור נשמע בארצנו.
התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר נתנו ריח..."
(ב', י"ב-י"ג)

„...בצלו חמדתי וישבתי
ופריו מתוק לחכי"
(ב', ג').

יש לשים לב לכך, שלא מדובר כאן על איזו ארץ כל שהיא בפריחתה, אלא מדובר בארץ ישראל אליה יש רגש חזק של השתייכות „וקול התור נשמע בארצנו" (ב', י"ב ד רעיון דומה ב', — ו', י"ב).

בכל הארץ מטיילת אתנו המגילה: מראש שניר וחרמון בצפון (ד', ח') ועד לעין גדי בדרום (א', י"ד) מהשרון במערב (ב', א') ועד להרי הגלעד במזרח (ד', א').

ארץ ישראל עומדת במרכז המגילה — וכל מי שאינו נמצא בה רוצה כאילו לשוב אליה. „אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבואי..." (ד', ח').

אפילו רוחות השמים המסמלות לעתים קרובות את גלויות ישראל מוזמנות להתקרב אליה:

„עורי צפון! ובואי תימן!
הפיחי גני! יזלו בשמיו!"
(ד', ט"ז)

✱

גם הדימויים ליופיה של הרעיה לקוחים מהטבע של ארץ ישראל — עד שמתקבל הרושם שהדוד אינו משבח את הרעיה אלא את ארץ ישראל. נראה כאילו הבטוי הממשי והמוחשי של האהבה בין הדוד והרעיה אינו אלא ארץ ישראל.

הרעיה משולה ביופיה לארץ ישראל על אוריה השונים:

„אני חבצלת השרון שושנת העמקים" (ב', א')
„שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד" (ד', א')
„יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלים..." (ו', ד')
„צוארך כמגדל השן, עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים, אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק. ראשך עליך ככרמל..." (ז', ה'-ו').

כל הקורא במגילה מבין, שדמויים אלה אינם באים כדי להמחיש לרעיה בלבד, אלא כדי להעמיד את יופיה של ארץ ישראל במרכז הציון והתחושה. יש בשירי התיאור של הרעיה הגזמות רבה (השוה למשל ד', ד', ז', ה') והגזמות אלה מדגישות היטב על רקע התיאורים הצנועים של יופי הנשים במקרא. יתירה מזו: הגזמות כפי שהן מצויות בשיר השירים אינן מצויות באף אחד ממאות שירי האהבה של המזרח הקדמון. דבר זה מוכיח את ייחודו של שיר השירים ואת המשמעות המיוחדת שיש ליחס להתיאורים אלה. מכאן שאין לראות בדמויים אלה משל ליופיה של האשה בלבד — אלא יופי הארץ הוא ומכשותו של יחס האהבה בין הדוד לרעיה. ארץ ישראל היא מוחשיותה הגשמית של אהבת ה' לעמו.

✱

אהבת נוף הארץ מלווה באהבת פרותיה. כל המינים שבארץ ישראל השתבחה בהם (פרט לשעורה) נזכרים במגילה שוב ושוב בעיקר בקשר לתיאורי הרעיה. נזכיר רק לדוגמאות אחדות לכך לפי סדר הנאמר בתורה דברים ח', ח': „ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" (= דבש תמרים):

„...בטנך ערמת חטים..." (ז', ג')
„...כי טובים דדיך מיין" (א', ב' ועוד)
„התאנה חנטה פגיה..." (ב', י"ג)
„...כפלח הרמון רקתך..." (ד', ג'; ו', ז')
„לריח שמניך טובים..." (א', ג' ועוד)
„זאת קומתך דמתה לתמר..." (ז', ח' והמשך).

אכן זוהי ארץ שבעת המינים הנקראת בתורה גם ארץ זבת חלב ודבש (במדבר י"ד, ח'). גם המגילה חוזרת על צרוף מיוחד זה באופן מובלט ורומזת בדרך זו ליופיה של ארץ ישראל שהוא יופיה של הרעיה:

„...דבש וחלב תחת לשונך..." (ד', י"א)
„...אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי" (ה', א')

✱

ארץ ישראל הוא המקום בו נפגשים הדוד והרעיה — ומקומות המפגש הם גם ריאליים וגם אידיאליים, משום כך עדים אנחנו למעברים תכופים בין ציוני מקומות גיאוגרפיים-ריאליים לבין הזכרת מקומות סמליים-אידיאליים.

נוסף על המקומות הידועים בארץ ישראל כמו הערים: ירושלים, תרצה, חשבון; ההרים: כרמל, שניר, חרמון, גלעד וכו' מזכיר הכתוב את „הר המור וגבעת הלבונה" (ד', ו') את „הרי בשמים" (ח', י"ד) וכו'. יתכן — וכבר מפרשינו הקדמונים עמדו על כך — שפסוקים אלה אינם מציינים רק באופן שירי מקומות מפגש אנונימיים, אלא הם גם רומזים למקומות שזהותם האמיתית רק ברמות בפסוקים אלה (כך מפרש למשל רש"י „הר המור" כהר המוריה ורואה גם בהרי בשמים את הר המוריה ובית המקדש). הדבר בולט במיוחד גם בציוני מקומות שאינם ברורים וחד משמעיים, כמו „הרי בתר" (ב', י"ז) „וראש אמנה" (ד', ח'). האם מדובר כאן בביטוי שליד ירושלים או בבטוי סמלי להרים מבותרים באיות (ואולי אף לעובדה שהרים אלה הוצבים בין הדוד והרעיה?[2]) והאם „ראש אמנה" הוא אחד מהרי החרמון שממנו יורד נהר אבנה (ה' נזכר במלכים ב', ה', י"ב — או שהכונה כאן ל„אמנה" כפי שמתרגם תרגום השבעים. יהא הפירוש כאשר יהא: בבפגשי האהבה בין ה' לעמו מתאחד הגורם „הארצי" עם הגורם הרציונלי-סמלי.

אכן ארץ ישראל ארץ חמדה טובה ורחבה משכשת מקום למפגשי אהבה בין ה' לעמו — אך באותו זמן זוכה התיאור הארצי-גיאוגרפי להשלמה רוחנית-סכלית.

✱

מכל האמור יוצא שלהבנת מגילת שיר השירים יש להביא בחשבון את הגורם „הארצי" הארץ-ישראלי המודגש במגילה באופן בולט. הווית הברית בין הקב"ה לעמו וחזיה מתקיימים הן במישור ההיסטורי והן במישור הגיאוגרפי. ואם היינו רגילים, מסיבות שגורלנו בגלויות גרם, לחוש בעיקר את המישור ההיסטורי, את הווית הברית במימד הזמן — הרי באה מגילת שיר השירים ונותנת לנו את התחושה של מימד המקום ומבליטה את המישור הגיאוגרפי של הווית הברית. וכפי שבהאהבה שלמה יש השלמה בין הקשר הנפשי-רוחני ובין הקשר הגופני-גשמי, כך דורשת גם שלמות האהבה בין הקב"ה לעמו הנבחר הן את חיזוק הקשר הרוחני ביניהם והן את ההתרפקות על מכשותה הפיזית של אהבה זו — הרי היא ההתרפקות על ארץ ישראל, ארץ הבחירה.

1 מגילת שיר השירים זכתה בשנים האחרונות לשני פרושים ארץ-ישראליים מקיפים: שיר השירים מפורש בידי אליעזר לוינגר, הוצאת החברה לחקר המקרא, ירושלים תשל"ג, ושיר השירים מפורש בידי עמוס חכם, תנ"ך עם פרוש „דעת מקרא" — חמש המגילות, מוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ג. כמו כן יש להזכיר את ספרו של יהודה פליקס, שיר השירים — טבע עלילה ואלגוריה, הוצאת החברה לחקר המקרא, ירושלים תשל"ד.

2 והשוה בעניין זה פרושו של אליעזר לוינגר עמוד 41 המזכיר גם את האפשרות המקובלת על חלק מחוקרי שיר השירים (כמו Gerlemann, BK, 126) שבתר הוא מין בושם.

— חכמי ירושלים, מבחר מאמרים, מאת משה-דוד גאון, דברי הקדמה דוד סיטון, ערך ראובן קשאני, הוצאת ועד עדת הספרדים ועדות המזרח בירושלים, תשל"ו, 181 עמ'.

— דבש השדה, ילקוט חידושי תורה וסיפורים צדיקים, ליקט הרב ר' ברוך טוב בקהילת ריישא, מהדורה מחודשת בצרוף תולדות משפחת המחבר מאת יצחק אלפסי, ת"א, תשל"ו.

שמחה ומקורה

מאת מאיר אורין

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה (תהלים) וזרע לא נאמר — אם הצדיק עצמו זרוע אור, מסוגל הוא להאציל שמחה לישרי לב. (רבי ישראל מרוזין)

שמחה בחסידות ומשמעותה

רבי מנחם מרימנוב היה אומר: לפני שנסללו כבישים בעולם, היו הבריות נוסעים בדרכים בסוס ובעגלה רק ביום, וכשרד הלילה היו נכנסים לאכסניות, יושבים ומעיינים בספר או היו משוחחים זה עם זה שיהא המביאה לידי קירוב לבבות. וקירוב הלבבות היה מביא לידי שמחת הנפש. כיון שבאו כבישים לעולם התחילו אנשים רצים עליהם בימים ובלילות. נעשינו אנשי חיפזון, תמיד בדרכים. והדרך מתישה לא רק כוחה של דביקות בה', אלא גם כוח הדביקות באנשים. לא זו בלבד שאין עוד פנאי לעיין בספר, אין זמנו עמנו לדבר עם ידיד. הלבבות מתרחקים זה מזה ועם ריחוק הלבבות מתרחקת גם השמחה מהלב...

הדברים נאמרו לפני כמאה שנה, לפני שנפתחו שערי האוצרות המעשירים את חיי האדם, מעשירים, אך מרחיקים אותו מן השמחה. שכן דורנו משופע בכל אך הוא משולל שמחה. שמחת החיים אינה מדביקה את רמת החיים. ההשתקעות בעולם השעשועים אינה אלא נסיון להפיג את רגש הגלמודיות שהוא מנת חלקו של האדם בן זמננו. ההדירה לאפקטים אמוציונליים — למקורים צבעוניים, למיקצב, לקולות הרעש החיצוניים של התוף והחצוצרה, אינה באה אלא כדי להשתיק את קולות הרעד הפנימיים הטמונים במעמקי האדם.

שהשמחה במעונם

החסידות צמחה מתוך שמחה וביכוזה היא פלסה לעצמה את דרכה בשכונות ישראל. טול מהחסידות את השמחה כאילו נטלת את הלב מהגוף. כל ערכי הנפש שבחסידות — ההתפעלות, דביקות, כיסופים — אין להגיע אליה אלא באמצעות שמחה. כחת השמחה היא הגדולה שבמתנות שהעניקה החסידות לעם. אבות החסידות לא הטילו על תלמידיהם צווים של עשייה — זאת עשו רבי יוסף קארו ונושאי כליו. מורי ה-חסידות הטילו על התלמידים צווים של רגשות, והצו הרגשי הנעלה ביותר הוא צו השמחה.

„מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" — מצוות (צדיק פתחוה) רבי נחמן מבראסלב. וזהו מצוות עשה — היה שמח! עלייתו ונפילתו של האדם הן לפי מדרגת השמחה והעצבות שבו.

החסידות, לא זו בלבד שהכניסה את השמחה אל תוך המצוות שבתורה, השמחה עצמה נעשתה למצוה. „עבדו את ה' בשמחה" — בשמחה בלבד. לא רק בתפילין ובאתרוג אפשר לעבוד את הבורא, אלא גם בשמחה, כבריה בפני עצמה. שמחה גופא היא מין עבודת השם. „הריקודים לפני הקדוש ברוך הוא הם תפילות" — אומר הבעש"ט; „שמחה מבכרת על העוונות" — אומר רבי פנחס מקוריץ, בן דורו של הבעש"ט.

תלמיד שאל את רבי ישראל מרוזין:

— מה טעם אין מברכים על השמחה כשם שמברכים על כל דבר שהאדם נהנה ממנו? והלא מברכים גם על הריח? השיב הרבי:

— משום שהשמחה עצמה היא היא הברכה שהאדם מברך להשם יתברך.

בשחר ימיו, כשהיה עדיין עלם אלמוני נשהה הבעש"ט לריש דוכנא, לעוזר למלמד דרדקי. וכשהיה מוליך את ילדי ישראל על פני סימטאות העיירה אוקופ, היה שר עמם „אל תירא עבדי יעקב, כי אתך אני". האגדה החסידית מציירת את ההליכה של העוזר למלמד עם הדרדקים, בלשונה: „שר עמם בקול נעים ובחשק רב. היה משעשע אותם. היה מנתר עמהם, מקפץ ומרקד עם הילדים ומשמחם מאוד".

בעיירה היהודית נאלמה השירה מזמן. שמיה היו אז — במחצית המאה ה-17 — שמיים של עננים ולא שמים של תכלת. מאז נדמו קול הנבל של הלויים בבית המקדש. נשתתק הניגון במשכנות ישראל. בסימטאות העיירה מעולם לא נשמעו צלילי זמרה ולא נראה פיזומים של ריקוד. ולפתע, שומע היהודי הספוף עצבות, העומד ליד דוכנו בשוק או היושב בחנותו הדלה, קולות זמרה של תינוקות-בית רבן, וכמשתאים רואים יהודי העיירה רוצים ילדי ישראל החוזרים מ„החדר" כשהם רוקדים ושמחים. ההתפעלות ממעשה זה של הבעש"ט מצאה את ביטויה באגדה היודעת לספר, כי „קולות הזמרה שיצאו מפי הילדים עלו למעלה וגרמו שם, במרומים, נחת רוח כמו פרקי תהלים של דוד מלכא משיחא, כשהלויים היו שרים כשעמדו על דוכנם בבית המקדש".

אחרי שהבעש"ט יצא מאלמוניותו, הבשורה הראשונה שבפיו היתה בשורת השמחה. ומכוח זו השמחה, פיזר הבעש"ט את ענני היגון שהקדירו את פני היהודי בגולה.

מערות והרים

רבי שמעון בן יוחאי, אבי הקבלה, לאחר שהתבודד שלש עשרה שנה במערה שבהרי הגליל, יצא מ-מחבואו ושלח את מבטו למטה, אל העמק הירוק, המנומר ערוגות ותלמים: ראה בני אדם חורשים, זורעים וקוצרים — התפרצה גשיה מ-לבה: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה! וכל מקום שנתן עינו בו — נשרף. רבי שמעון פנה עורף לעמק הפורח ולאדם החורש את תלמיו. לבדו חזר אל המערה, והתייחד שם עם העולמות הרחוקים שהם מעבר לשדות ולאנשים.

רבי יצחק לוריא האר"י הקדוש, שחי כמאה וחמישים שנה לפני הבעש"ט, הסתתר מפני אנוש על יד הנילוס שבמצרים. עשרים שנה גזר אלם על עצמו. לא דיבר עם איש. וכשיצא מן ההתבודדות, הוא קרא לסיגופים, לצומות, להתענות, לבכי ולמספד במעשים.

רבי ישראל בעל שם טוב, אף הוא היה שרוי בהתבודדות לפני התגלותו, אך הוא לא ירד אל-תוך מערה, הרחק מבני אדם, אלא עלה על הרים שבין קוסוב וקיטוב, ובמסעו על גבהות ההרים, היתה רוחו מרחפת בעולם הרקיעי שמלאכי עליון מתהלכים בו, אך עיניו היו תוהות גם את העולם של העמק הבבא; גם בהיותו שקוע בעולמות של מעלה לא שכח את הדרי-מטה, ובתום שבע שנות ההתבודדות ירד הבעש"ט מעל ההרים, הלך אל בני עמו שבעמקים, אל יהודי הכפר והעיירה ובפיו בשורה:

„האדם החי בשמחה ממלא בכך רצון הבורא"

„אין התורה אבן כבדה הכופפת את גבו של היהודי, אלא אבן-ספיר המאירה את דרכו. לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניה עם בריותיו" (עבודה זרה ג'). הלך יהודי בדרך ואין תלמודו עמו — אל יצטער מכך. שכן אפשר לעבוד את הבורא בכל אופנים; נכנס יהודי לבית המדרש ואינו מסוגל לצלול בעומקי הגלים של ים התלמוד ומפרשיו — אל יתעצב בשל כך. די לו לבורא אם יהודי אומר לפניו פרק תהילים, גם אם אינו יודע פירוש המלים; ואם אפילו אדם מישראל נכשל, חלילה, באיזו עבירה, אל יתעצב בשל כך. שכן יותר מהחטא עצמו היא העצבות הנגרמת על ידו. לפעמים בא היצר הרע לאדם ואומר לו שעבר עבירה, אף על פי שאינה אלא חומרה בלבד, או שאינה עבירה כלל. וכוונתו של היצה"ר כדי שיהיה האדם בעצבות, ויבטלו בעצבותו מעבודת הבורא. ר' צריך האדם להבין רמאות ויאמר ליצר: שקר אתה מדבר. כוונתך לבטלני מעבודת הבורא, וגם אם הוא באמת קצת חטא, יותרם בחרטה גמורה על מה שעשה ויחזור לשמחה בהבורא יתברך. (בצוואת הריב"ש, ובהיכל הבעש"ט).

הבעש"ט עצמו לא ידע להסביר סיבה של השמחה שהוא עצמו היה שרוי בה, באגרת המפורסמת, המכונה „אגרת עלית הנשמה", ששלח הבעש"ט לארץ ישראל, אל גיסו ר' גרשון מקיטוב, הוא מתאר את הפלגתו לעולמות העליונים ששלה בראש השנה, ואת השמחה שהוא הרגיש בהיותו באותם העולמות, ומוסיף: אבל מהות השמחה איני יודע עד היום הזה". אך במשנת הבעש"ט נעשתה השמחה לאחד העיקרים.

אמר הבעש"ט:

— עצבות נועלת שערי שמים; תפילה פותחת שערים נעולים ואילו שמחה בכוחה לשבור חומות". ובפעם אחרת אמר: כך אדם שנגע פעם את בבן המנעול של דלת ביתי לא ידע אף כל ימיו עצבות מהו".

פעם, במוצאי יום הכיפורים, התעטפה הלבנה בעננים ולא נראתה ברקיע. שרוי היה הבעש"ט בצער על שאינו יכול לקדשה. תלמידיו, שהיו נוהגים בכל מוצאי יום הכיפורים לשמוח אצל רבם, שמחו גם הפעם והשמחה הרקידה את כל האברים. תוך כדי השירה והריקודים נתבשר הבעש"ט, כי הלבנה מציצה מבין חרכי העננים. קם הבעש"ט ואמר: הם פעלו בשמחה מה שאני לא יכולתי לפעול בעבודת המוחין שלי.

הבעש"ט נסע בדרכים ונפגש באחד מתלמידיו — והוא רבי נחום משטרנבערג. שאל התלמיד מרבו להתלוות אליו במסעיו. אמר לו הרבי: אם תדע לומר מה ההבדל בין „תיקון רחל" ל„תיקון לאה" (שתי התפילות הנאמרות בלילה בעת תיקון חצות) אסעה לך מקום בעגלה. השיב התלמיד: שתיהן — רחל ולאה — אהבו את יעקב עד כלות הנפש, אך שמעלה לאה על ידי בכי, פעלה רחל על ידי שמחה ומאור פנים.

השמחה ממקור התורות

מאז פטירת הבעש"ט נעשתה השמחה אבן פינה בחסידות בכל גלגליה.

לפי „החוזה" מלובלין ישנן ארבע מאות דרכים בעבודת הבורא, אך אין אף דרך אחת מאותן ד' מאות הדרכים שלא תלווה אליה השמחה. יש שמחה מתלקחת כאש להוהט ויש שמחה מעומעמת כגחלה לוחשת; יש שמחה של סערה ויש שמחה של צקון לחש; יש שמחה של ספיקת כפים ויש שמחה במעמקי הלב.

היו חצרות חסידיים שהשמחה היתה חבויה והיו חצרות שהיו בה להקות זמרים „יהדי נגן", מחצצרים בחצוצרות ומתופפים בתופים כדי להגביר את השמחה. אך אין להעלות על הדעת שולחן חסידי בלא רינה וללא שמחה.

מורי החסידות היו מבליטים את ערכה של שמחה, כל אחד לפי נטייתו הנפשית ולפי דרך ההבעה שלו. רבי נחמן מברצלב מוצא כי „השמחה היא עולם התורות, וכי כל המחלות הבאות על האדם מקורן בקלקול השמחה". רבי צדוק הכהן מלובלין בדעה כי „השמחה — זה עיקר עשירות, ירבה האדם כחול כסף ואין לו שמחת הלב, נקרא עני".

רבי מנחם מנדל מלובאביץ, הרבי המצמצע, בעל „הצמח צדק" היה אומר: לכל מנעול מפתח אחד המתאים לו ולו בלבד, אך בידו של אומן שמלאכתו בתיקון מנעולים יש מפתח שבעזרתו הוא פותח את כל המנעולים. מפתח כזה היא שמחה.

ועוד אמרו בלובאביץ: שמחה מסוגלת להוציא את האדם מן הבוץ העמוק ביותר שהוא שקוע בו.

רבי מרדכי מלאכוביץ מתבטא בשנינות: עתיד הקב"ה להיפרע ממי שמתעטף בטלית של מרה שחורה ומכנה אותה בשם יראת שמים בהיכל הבעש"ט".

רבי ישראל מרוזין היה מבטא את הרעיון הזה בגימה ציורית, וכה אמר:

איני יודע בדיוק „אנוק בירושמהו. אך נדמה לי כי זהו מין מעיל, שהגבל העליון שלו היא גאוה; הבטן שלו — כעס והוא תפור כולו בחוטים של מרה שחורה".

ובפעם אחרת אמר הרוזינאי:

„חוששני כי המשכילים מסטרנסקבין והאפיקורסים מברלין חלקם בעולם הבא לא מובטח; מפני השמחה כיש להם".

החכם רבי נפתלי מרופשיץ תלמידו של „החוזה" ושל רבי מנחם מנדל מליז'נסק היה אומר על עצמו שהוא לבוש ארבעה לבושים והם: לבוש השמחות, לבוש הגניבה, לבוש הריקוד ולבוש הבדיחות, ובכלל כך ציווה לחרוט על המצבה שעל קברו את התואר „בעל הלבושים".

כשרבי אורי מסטרליסק הגיע לזקנה, אמר:

— רבונו של עולם, לא על שנות נעורי שחלפו אני משתוקק. אלא לשלהבת השמחה שהיתה בי אז, ר עתה, כשהגעתי לזקנה היא הלכה ונחלשה.

המובאות הללו הן מעט מהדברים המצויים בשפע בספרי החסידים, המכוונים לעורר את השמחה בלבו של החסיד. (פרק מתוך ספר)

פניך עוטות נגהים

(מ„וריאציות על ירושלים")

מאת אלעזר שרביט

פניך עוטות נגהים.
קריית אתמולים שבאהבה ודוי.
שבתקוה משליה וחרדת אלקים.
בכניעות הכן והלא לאולי
הם קדמו לתדע כל מופת וכל אות
וספדו לחולף ועלזו לבאות.

במקום לא פסחו הם עלי.

צרופת עדנה וזכות של מעלה
כבפנק נעורים שדחפו פנימי-חיצוני
כפית על עצמך יפיך בקדושה
ונשארת מרצונך כפותה לה.

ולי כך כל רגע את נשמה אפי מתחדשת
וכי לך כל רחשי חיים מפכים בבשקקת
כל יש חזוני
חיים ברצוני.

לקט לשיר השירים

כי טובים דודיך מיין

שחורה אני ונאוה (א—ה)

ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי (ב—י)

על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו (ג׳, א׳)

לבבתני באחת מעיניך

אני לדודי ודודי לי (ו—ג)

לקט: שלמה יהל

„השומר אמת" לר' אברהם אדאדי

[מתוך שיחה עם ר' פריג'ה זוארץ על הספר ומחברו]

מאת נעמי גוטקינד

רהם אדאדי, ומהדיריה הם פריג'א זוארץ ומר פריג'א חייר, באה לזעזע ולו במעט, אדישות זו.

מסורת היא בידי יוצאי לוב, המובאת בספר „השומר אמת": „שפנבאר מלך ישמעאל הוא הביא(ם) משבי ירושלים... ומבואר במדרש איכה שכבאר הנזי בא למלחמה לירושלים עם איספסיאנוס קיסר... מזה מוכח שהיו הקהל הנזי מגלות שניה, ולבי אומר לי שמאותם ארבע באנים שנשבו ורבינו חושיאל אחד מהם שהרביץ תורה בעיר אלקירואן... יצאה תורה לכל בני מערב החיצון" (השומר אמת, עמודים פ"ז ופ"ח).

תורה זו „שיצאה לכל בני מערב החיצון" מסביר ר' פריג'ה זוארץ, עלולה להשתכח, ודווקא בארץ, ודווקא באנתו ותוח של מנהגים שהם נכסי צאן ברזל של עדת לוב ומייחדים אותה. בתקופה זו של קיבוץ גלויות ומיזוגן, כשישנה חשיבות מרובה לכך שמנהגי כל העדות יהיו נחלת הכלל, להרבות הבנה בין שבטי ישראל — מצבות מאליה עבודתם של שני המהדירים. „ספק", אומר הרב זוארץ בטון קודר, „אם בדור הבא יהיו עדיין יוצאי טריפולי המסוגלים לקרוא בכתבי היד המיוחדים של חכמי עדתנו, ולהביאם לדפוס. מצווה דורנו היא לגאלם משיכחה."

ואכן, ייחודה של המהדורה שלפנינו, מכתב האשורי, בכתיב המלא ובתוכן העיניים שבסופה. המהדורה הראשונה, לעומתה, נדפסה בכתב-רש"י, היא היום נדירה ואזלה מזמן.

גדול בתורה וראש עדה

מי היה ר' אברהם אדאדי, „השומר אמת"? מהקדמת המהדירים וכן מהסבריו של ר' פריג'ה זוארץ מצטיירת דמות של גדול בתורה ומנהיג קהל, שהיה מפורסם בכל קהילות הספרדים בעולם, במאה הי"ט, למרות אלמוניותו (הנמשכת עד היום) בקרב יהדות אשכנז.

בשנת 1800 נולד ר' אברהם חיים בעיר מסעוד חי אדאדי זצ"ל בעיר טריפולי ושבעים וארבע שנים לאחר מכן נפטר בעיר צפת. נכדם של רבנים גדולים, ר' נתן אדאדי והר' מסעוד חי רקח, שנהייתם בילדותו וגודל ע"י זקנו, עלה ר' נתן לא"י בהיותו בן שמונה עשרה ובארץ נשתקע בבית המדרש של ר' יוסף קארו, בצפת. באותה תקופה חי בצפת ר' אברהם כלפון, מגדולי חכמי טריפולי (בעל „חיי אברהם" על סדר המנהגים, ספר ששימש מקור חשוב לר' אברהם אדאדי, ומי שנהג להתכתב עם החיד"א ואף ביקר אצל החיד"א בליוורנו וזכה לכבוד גדול).

חכמי צפת שלחו את ר' אברהם אדאדי הצעיר כמשולח לבבל, דמשק, תוניס, מרוקו וליוורנו. באחת מנסיעותיו, שמע על „הרעש הגדול" שהיה בצפת, ובמקום לשוב אל העיר ההרוסה כליל — חזר אל טריפולי, ארץ הולדתו, וכאן נתמנה לרב ודיין למעלה מל"ב שנים. בנימין השני, בספר המסעות שלו כותב:

„בעדת היהודים (בטריפולי) נמצאו אלף משפחות ולהם ארבעה חכמים הנקראים „דיינים". הראש והראשון מהם ר' אברהם אדאדי".

פירסומו הנרחב מחוץ לקהילות טריפולי, חייב ר' אברהם אדאדי לספריו. בשנת 1849 נדפס בליוורנו ספרו „השומר אמת", שחלקו אוסף מנהגי טריפולי בהם משולב חומר היסטורי מרתק גם על קהילות בבל וצפת וכן אסמכתאות בש"ס לכל מנהג שנמצאה לו אסמכתא, וחלקו האחר — חידושי תורה, תקנות קהילה והעתקות מכתב ידו של ר' אברהם כלפון.

בשנת 1865 נדפס בליוורנו ספרו „ויקרא אברהם", על ארבעת חלקי השולחן ערוך, ובו גם „שדה מגרש" על דיני גיטין בנוסח לוב.

אלא שרב כח השומר הנדפס — הספרים שנשארו בכתב יד. הרב פריג'ה זוארץ הראה לנו כתב יד מסודר להפליא, בן מאות עמודים שהובא לארץ מלוב ע"י נכדו של ר' אברהם אדאדי, בשם: „פירוש לתיים" ובו רשם ר' אברהם את כל עשרים ותשעה הדרושים שדרש בשבתות בפני קהלו, בשבת הגדול, שבת כלה ושבת תשובה בשנים הקפיים עד תרכ"ו. ישנם גם כתבי יד אחרים ובהם חידושים על מסכתות הש"ס. באחד מהלו כותב ר' אברהם אדאדי כי „זוהי שארית הפליטה" ורוב חידושיו אבדו ברעש הגדול בצפת בשבת תקצ"ז.

בישיבת אדאדי בלוב מצא בזמנו ר' פריג'ה זוארץ גם מכתבים שכתב ר' אברהם לבנו שאול ובהם חידושי תורה ונוסח צוואתו שבו הוא גוזר בגזירה דאורייתא שבהספדים שיספידוהו לאחר מותו לא יכנוהו בשום כינוי כבוד אלא יזכירו את שבחה של ארץ ישראל, אליה זכה לשוב באחרית ימיו, ומעלת הקבורה בה. ואכן הוא קבור בצפת בחלקה הנקראת „ישיבת הרבנים" בבית העלמין הישן. הרכה נוספה לענוה הטבעית שאפיינה-אותו, מצויה בהוספה שכתב על ר' אברהם אדאדי עם פטירתו, רבה של איזמיר באותה התקופה ר' אברהם פאלאג'י „בעל השומר אמת" ושרית „ויקרא אברהם" דהיה פסקן גדול מפורסם בעולם... שכשהוא שולח פסקים לאברתא מרנא ז"ל דרך כתיבתו כתלמיד לפני רבו, עם היותו רב זקן מופלג בתורה".

בקיאות מופלגת

מהדירו, ר' פריג'ה זוארץ, מעיד על בקיאותו העצומה בכל הש"ס, בקיאות המוצאת לעצמה ביטוי בכך, לפעל, שכאשר הוא מזכיר הלכה הוא מביא בצידה את כל המקומות בהם נזכרה, או בהערותיו, כגון ששלושה חכמים בשם ר' זירא חיו בימי האמוראים ולא איש אחד הוא. שכן ר' זירא הנזכר במקום פלוני שותה עם חכם זה וזה, ור' זירא המוזכר עם אלמוני היה בר-פלוגתא של חכם זה וזה. וכידוע שני החכמים הללו חיו בדורות שונים. ממילא ר' זירא הראשון איננו אותו ר' זירא השני.

ראוי לציין ערכו הפולקלורי, ההסטורי המסורתי של „השומר אמת" לכל מי שמתעניין בתולדות עמנו ובמנהגיו.

מעשה בעתו, אם כן, עשו אנשי ועד קהילות לוב בישראל, כשהחליטו להדפיס את הספר מחדש; כולל תצלום צוואתו המקורית של ר' אברהם אדאדי, תצלום פתח השער של הספר עם „ההסכמות" עליו, ההקדמות, ושיר שחיבר המחבר לכבוד עיה"ק צפת הפותח במלים: אבקשה אהבה נפשי על ארץ רבה. / הדר הטוב הזה ארץ חמדה טובה: / נקראת גליל העליון. / ושם צוו חביון. /

חבל, שלא חילקו את הכתוב, שמרפיטים בו להרב באותו הצמוד, נושאים רבים ושונים על דרך האסוציאציה — כל נושא לעצמו, וכן שלא פישטו את ראשי התיבות המרובים מאוד שעוד נותרו בו. הקלה מסוימת יש בתוכן העניינים שהוסיפו המהדירים בסיפא אלא שלא די בה בשביל הקורא הפשוט.

בליל ראש חודש ניסן, הוא „ליל הבסיס" נוהגים להכין תערובת של חיטים, שעורים, כוסבר וכמון, הכל קלוי וטחון, מוסיפים סוכר ושקדים וראש המשפחה ברוב טקס מוזג לבליל זה שמן, ואשתו משקיעה בתוכו תכשיט מתכשיטיה. הבליל — זכר לחנוכת המשכן. התכשיט — כסימן ואות לכך שלא נכבצנו לעגל הזהב ואת זהבנו אנו מקריבים לה' בלבד.

בשבת הגדול

בשבת הגדול קוראים בבית הכנסת פיוט מיוחד שחיבר סעדיה חזק ר' פתיחתו: „סגולה קהלה בני בריח / לקחו להם שה לבית". מצווה להשתדל מאוד לפני הפסח לקנות כבש ולשוחטו, ולשים בקערת הסדר חתיכת כבד צלוי וריאה צלויה מזבח הכבש.

את קערת הסדר נוהגת בעלת הבית להרים ולסובב מעל ראשי כל המסובים כסגולת ברכה. אבל אין ידוע המנהג של כוס אליהו ואף לא גניבת האפיקומן.

מתבשיל האורז שאוכלים בלילה הראשון של החג משאירים שארית ללי כיסוי, כל הלילה, האוכלים למחרת כסגולה לחיזוק.

בליל ב' של פסח מחלק השמש בביהכנ"ס חתיכות מלח שטומנים בכיסים וממששים בו כל ימי ספירת העומר ואם בשעת סערה בים זורקים ממלח העומר לתוך המים — ישקוטו המים מזעפם.

אלה הם רק כמה מינהגים אופייניים של קהל עדת יוצאי לוב בישראל.

והנה כמה נוספים:

כל חודש אלול קוראים ממחזור מיוחד שנקרא „שפתי רננות" שני קבצי פיוטים. אחד לימי ראשון שלישי ורביעי בשבוע והשני לימי שני, חמישי ושישי בשבוע. ואין עוד קהילה בישראל, פרט ליוצאי טוניס, ג'רבה וטריפולי הנוהגת לקרוא סליחות בשבת.

מנהגי שבת

עוד מנהג הוא בלילי שבת שהחזן קורא את תפילת שמונה עשרה של לחש — דווקא בקול רם. הנימוק לכך באירוע היסטורי מלפני ארבע מאות שנה. מעשה שגורשו כל גדולי עדת טריפולי מן העיר שנכבשה בידי נוצרים ונשארו רק דלת העם. נזדמן אליה המקובל ר' שמעון לביא (בעל פרוש „כתם פז" לזוהר) שראה כי מתוך בורות מתפללים גם בליל שבת — שמונה עשרה של חול. תיקן שיאמרו תפילת שבת בקול, כדי למנוע טעויות.

מנהג הוא להוציא ספר תורה מיוחד לכבוד חתן, והחזן מקריא מתוכו שבעה הפסוקים מפרשת חיי שרה „ואברהם זקן" והמתרגם עומד ומתרגם כל פסוק ופסוק לערבית המקומית.

מנהג הוא כשמתה אשה בלא בנים אין בעלה יורשה אלא נכסיה חוזרים לבית אביה, וזוהי תקנת הישבהן.

מנהג הוא ביום השבעה לפטירת המת לשלוח מאכל ומשקה לעשרה בטלנים היושבים בביהכנ"ס. וכשהנפטר הוא הבעל שאשתו הרה, עוברת האלמנה מתחת למיטתו, כשמוציאים אותו מן החדר כעדות פומבית למצבה, כדי למנוע אח"כ לזות שפתיים.

בתוכחה קורא הגבאי פרשת „וידבר ה' אל משה לאמור" ולמרות שכלולים בה מפסוקי ברכת כהנים אפילו אם יש כהן בביהכנ"ס לא מעלים אותו לתורה ומשאירים את הכבוד לגבאי.

בשבת שלפני כ"ב בטבת קוראים פיוט „מי כמוך" שחיבר ר' שבתי טייאר, ובשבת שלפני כ"ט בטבת קוראים „מי כמוך" שחיבר ר' אברהם כלפון, שכן אלה שני ימי פורים מקומיים, שנקבעו על הניסים שנעשו לקהילות לוב.

אלה ועוד מאות מנהגים, תקנות, פיוטים והשבעות, חלקם מבוססים במקורות הש"ס ומפרשיו חכמי צפון אפריקה וחלקם מסורת עממית היסטורית אב לבן — הם נחלת אורח החיים האופייני ליהדות טריפולי.

בין חסאי הבורות שמנה בזמנו פרופ' ח. ז. הירשברג המנוח בציבור הישראלי נזכרה במקום נכבד ההתעלמות והאדישות לתולדות יהודי המזרח, תורתם ורבותיהם. אדישות משותפת, כפי שהסביר לנו בעת שיחה, הן ליוצאי אשכנז והן לבנים, ילדי הארץ, של יוצאי המזרח עצמם.

ספר ותכנו

המהדורה השניה, המפוארת, של „השומר אמת" — אחד האוספים המעמיקים המעניינים ביותר של מנהגים, הלכות בייד ואורח החיים שנתגבש בקרב יהודי לוב, (מתחו הבאנו בראשית הרשימה) לר' אב

„אילו היו בדורנו שלושה יהודים כמו ר' אריה"...

בחוהו הטהורות של בן־ירושלים לבית הקבר, הסופר מר שמחה
ז המצוין „איש צדיק היה" — ירושלים תשל"ג — היא
כתיבת פרק זה. השיחות והעובדות שנאספו ביד־אמונה,
מ כאן יחד — זר־תפארה לראש צדיקים, עטרת־תפארת
אוים לו.

החסד

נפש אהב מרן הרב זצ"ל, את הצדיק הירושלמי, הרב רבי ז"ל. שנים לפני שהרבים עמדו על המיוחד שבאישיותו של כבר הבחינה בו הנשמה הכללית של הרב. העינים הבהירות ה הגדול, ראו את האור כי טוב הוא, ראו את האור הצנוע טוב־לבו, בענוות־נפשו ויקרת־רוחו, של איש־החסד, שכל יחסד בהצנע־לכת של תום וטוהר.

סגולה מיוחדת לכנסת ישראל — לגדל צדיקים", כתב מרן ב„אורות הקודש" (כרך ב', עמ' ש"י). ואכן דמותו של היתה בשביל הרב, אחת ההוכחות המשכנעות ביותר, כיצד גולה מופלאה זו, כיצד צומח ועולה גבנה של כנסת־ישראל פארות, עד־פי עבות, שסירות מעשים משביעים רעבים, שובב־נפשות ומביא שלות־השקט לרבים, ואמת־המים של ת עולה מעמקי שרשיו, ומרווה ומטהרת ומבריאה חיים.

שיחות הראי"ה. פרק ל"ח

וסודרו ע"י הרב משה צבי נריה

ה קטנה, מבית יהודי פשוט, צמחה ועלתה דמות דגולה, ה התורה וקרני־הוד גדולי תורה, גדלה והתעטפה הדמות, בן הנעלה.

*

את המופת של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, הטובים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של את כנסת־ישראל, זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה" (אורות הק א, ד).

זה אחת בשבחו,
זה אחת בגנות אחרים !"...

מגדולי התורה מחו"ל שאל את הרב, מדוע הוא מחבב כל אריה ומה המיוחד שבו ?

הרב: „עשרים שנה שאני מכיר את רבי אריה מקרוב, נכנס בביתי — ובמשך כל השנים לא שמעתי מפיו אף בשבחו, ואף מלה אחת בגנותם של אחרים..".

בא אלי רבי אריה לבקש טובות בשביל אחרים, ואף פעם מבני טובה לעצמו...

בעת־רצון, כשספרו לרב על איזה מעשה מיוחד ממעשי שלאים של רבי אריה, עמד הרב ואמר: „אילו היו בדורנו דים כמו רבי אריה — היה המשיח בא"...

יה גומל חסד בגופו —
ודש נשמתו...

פניות הבודים הבריטיים אל הרבנות הראשית, בדבר מינוי ל בקביעות בשבתות בבית־הסוהר, ויעניק טיפול דתי־רוחני לאסירים, היתה זו הצעה מאד רצויה, אולם לגמרי לא היה למצוא רב, שמדי־שבת־בשבתו יבוא „להתפלל עם ים, שכן ברור שמעשה זה אינו מוסיף „עונג" לשבת, ואינו משלה.

החלה מרן הרב זצ"ל רעיון: עלינו לפנות אל רבי אריה ש ממנו שיקבל עליו את הדבר. ואמנם רבי אריה נענה התפקיד הבלתי־נעים, שלא־על־מנת־לקבל־פרס.

לו את הרב, מה ראה להמליץ על רבי אריה, ולהטיל עליו זו, והרי רובם של האסירים ודאי חוטאים ופושעים הרב אמר: „היא הנותנת, בשביל לטפל ברוך ובסבלנות ופושעים, צריך מדה גדולה של רוחב־לב, של אורך־רוח, חסד, ולזה מתאים דוקא רבי אריה, הואיל והוא גומל־חסד משרש נשמתו וסוד תיקונו בעולמנו".

*

יה תמים כלפי־חסד, האוהבים לצדק את הבריות, דבקים באברהם אבינו — — האוהבה שבלבם היא רבת־כח־ועצמה, לחמם נשמות רבות, ולהכניס אש־קודש של אהבת־ מעלף לבבם ונשמתם, בשיעור גדול וקצוב, המביא לידי אורות הקודש, ח"ג, עמ' ש"ב).

*

ו, רבי אריה העלה את הבשימה למעלה רמה, נאדרת בקודש, זה בה גילוי נפלה של קידוש־השם לעיני יהודים, אנגלים יותר.

ים הבאות — אחרי פטירתו של הרב — בתקופת המרי, אנשי ההגנה ואנשי המחתרות — אצ"ל ולח"י — ובעיקר הנדונים הנידונים למות, הפכה משימתו־שליחותו של רבי ריה תורת אנושית־יהודית־לאומית ממדרגה ראשונה.

רע איזה תארי־כבוד יספיקו
את רבי אריה"

רבי אריה מקרא שכתוב: „כל היום חונן ומלוה — וזרעו תהלים ל"ז, כ"ו), הואיל ואת כל יומו חנן ונתן לכל־דצריך. ים שזרעו יהיה לברכה.

איש מבורך העמיד רבי אריה. וכולם אהובים וכולם ברורים, בנים ובנות אצילות נשואות לחתנים רבנים, ועל כולם — את ר' אריה בנן גדול בתורה ובמדות, הרב חיים יעקב רבה של פרדס־חנה, שכבר בצעירותו נתפרסם לשבח ו.

אחד מגדולי ראשי הישיבות, את הגאון ראי"ז מלצר ז"ל על „חיים" הירושלמית הותיקה (המעניק להלמידיו זה את עצמו). ואת הגאון רבי ברוך־בער לייבוביץ ז"ל על בקה"ל (הכותב על התלמיד שהגיע אליו מירושלים „מתקן בעל שכל ישר ותפלאי").

הראשון „חיל המקדש", על סוגיות עבודת בית המקדש פס, נדפס בירושלים תרצ"ו, אולם הסכמת הרב לחידושיו השרים, נכתבה כבר בחיי אלול תרצ"ד.

ה מאד נלבבת. מלאתי חיבת־התורה, ומלאה הערכה לי רנית וליקרת־נפשו של תיח צעיר, אשר „בטוב כשרונו קידתו הגדולה, עלה ונתעלה במעלות רוממות".

ן הרב: „הנני בזה בכל לשון של חיבה, להודיע באהבה שר מעלת האי צורבא דרבנן, להזקיה לרישיה בין עמודי התורה, אשר הרבה מקנתו ברוב־חכמה־ודעת, הוא ידידי חביבי, צמוד בלבבי, העתון הנעלה, הרב הגאון החריף ובקי, סיני ועוקר הרים, אוצר נחמד מו"ה חיים יעקב לוין שליט"א, אשר ידעתיו מנעוריו לאחד מיקירי ובחירי תופשי תורתנו הקדושה. בעיר־עוזנו ירושלים עיה"ק ת"ו.

תכונתי את רוחו הטהור. המלא יראת ד', ואת נפשו העדינה המלאה חמדת מדות טובות ויקרות.

בטוב כשרונו ויגיעתו הגדולה בשקידת תוה"ק, עלה ונתעלה במעלות רוממות, וכחדש בטובו חידושים יקרים ומסולאים בפז, על משקל הצדק והישר נשקלים, מלאים הם חריפות ובקיאות, וראויים הם לעלות על שולחן מלכי־רבנן בגדולי הדור".

הנה סיפר חתנו של הרב, הרב נתן רענן ז"ל: „כשראיתי את דברי־ההסכמה, הכתובים בכל כך הרבה חום־נפשי, עמדתי תמה על ששמו של האב הדגול, של רבי אריה, אינו נזכר בה כלל, והרשיתי לעצמי לגשת אל הרב ולשאול אותו לפשר הדבר.

הרב השיב לי ואמר: „לא הזכרתי שם את ר' אריה, כיון שפשוט איני יודע איך לכנותו, ואיזה תארי־כבוד יספיקו בכדי לתאר אותו כראוי לו"...

„רבינו הגדול הזה ארון־ד'"

ענותו של רבי אריה הביאתו לאהלי צדיקים. הוא אהב לחסות בצל אילנות גדולים, וללמוד מדבריהם ומעשיהם, בבחי' „בצלו חמדתי וישבתי, ופריו מתוק לחכי".

כשעלה ירושלימה בימי העליה השניה, דבק בהגאון ר' חיים ברלין ז"ל, בנו בכורו של הגאון הנצי"ב ז"ל מוולוז'ין, בן־בית היה אצלו במשך שנים, וספג הרבה מאישיותו האצילה והרוממה־מדותיו.

הגאון ר' חיים ברלין ז"ל, סמך ידיו עליו בסמיכת־חכמים, וכתב עליו: „אשר הוא אבן יקרה מיקירי ירושלים... ויהיה לראש אשר רוח בו, ככל גדול עמנו הנודעים לשם — — הילוכו ביראת ד' טהורה ובענוה יתירה — — ונחבא אל הכלים".

ואחרי מלחמת־העולם, כשעלה מרן הרב זצ"ל ירושלימה, דבק רבי אריה באישיותו הזוהרת־הקורנת. קשור היה אליו בלב ונפש, ולא זזה ידו מתוך ידו.

*

דברים שבכתב מפי־עטו של רבי אריה, שנה אחרי פטירתו של הרב, מגלים לנו כיצד נראתה לו דמותו העילאית, וכיצד העריך את עוז־גאונותו והוד־צדקותו:

„מי יכול לספר בשבחו של רבינו הגדול. מי יכול לתאר את גאון עוזו וצדקתו. היה זה ארון־ד': ש"ס בבלי וירושלמי ספרא, ספרי, מכילתא, תוספתא, זוהר הקדוש, מדרשים, ספרי קבלה, ספרי מחקר — כל רז לא אניס ליה.

תורת־אמת היתה בפיהו, בירורה של הלכה, ועולה לא נמצאה בשפתיו.

שקידתו בתורה — לא היתה משלה (ש"ין ולמ"ד קמוצות). לא פסק פומיה מגרסא, ולא הלך ארבע־אמות בלי תורה.

תורתו נקנתה לו, בכל כ"ח הדברים, שהתורה נקנית בהם.

רעיונותיו הקדושים שטפו ללא־גבול, כמעין המתגבר בלא־מעצור.

רבינו לא שח שיחה בטלה מימיו. שיחת־החולין שלו היו צריכות לימוד הרבה.

בדבריו מצאנו אוצרות של יראת־שמיים, אהבת המקום ואהבת הבריות. ומידות טובות שמסר נפשו עליהן.

על רבינו יש לומר, שהוציא זיו־התורה מנרתיקה. הן בפיו ה' מפיק מרגליות, הן בעטו המהיר המזהיר, וגם אלה אשר בקודם לא הבחינו בין אור לחושך, התחילו אף הם לראות את המאור הגדול שבתורה.

שקידתו העצומה בתורה, לא הפריעה בעדו מלהשתתף כל ימיו בצערם של ישראל, והוא נתן נפשו עליהם במסירות־נפש ממש. כרועה נאמן השליך נפשו מנגד, למען כל אחד מישראל.

במקום גדולתו של רבינו, שם אתה מוצא ענוותנותו. ענוותן גדול היה, מהסולחים באמת לאלה שהעציבו את רוחו הטהור. ושמעתי כמה פעמים מפיו הקדוש, שהיה מתפלל עליהם, שלא יענשו חלילה, בסיבתו. היה משתדל בכל כוחו, להיטיב להם בעת הצורך, כאשר ראו עיני.

אהבתו לכל אחד מישראל היתה אהבה עזה. ללומדי־תורה היתה אהבתו ממש בלי־מצרים.

הוא נשא על שכמו את סבל האומה בעבר ובהוה. היה מיצר על גלותה וציפה והתפלל לגאולתה".

„הקדושה העליונה — מלאה אהבה וחסד"

כדוגמא לענותנותו־סלחנותו ואהבת־ישראל של הרב, סיפר רבי אריה את הסיפור דלקמן:

בתו של אחד מראשי „נטורי קרתא" — שפגע לא פעם בכבודו של הרב — חלתה במחלה קשה, והרופאים יעצו לנסוע אתה לחו"ל, אל אחד המומחים הגדולים.

אולם רבים החולים שהיו פונים אל רופא מפורסם זה, ואף התשלום הנדרש היה גבוה ביותר, וכאן היתה דרושה דחיפות בזמן בקבלת החולה, וגם הנחה גדולה בכסף.

והנה נודע לאבי החולה, כי אותו פרופסור הוא ממוקירי הרב, ואם יקבל מכתב המלצה מהרב, גם יקדים את הטיפול בבתו החולה, וגם יסתפק בתשלום נמוך יותר.

הנ"ל לא העז לבוא בעצמו אל הרב, בידעו יפה כמה חטא נגדו, ובכן לו ביקש אותי שאהיה למליץ־יושר, ואבקש מהרב לעשות למען הצלת בתו החולה.

כשבאתי אל הרב נענה לי הרב מיד, ולא רק שהזדרז לכתוב את המכתב הנדרש בדחיפות (כדברי חז"ל בבא־מציעא ל"ב. ב: „מצוה בשונא — כדי לכוף את יצרו"), אלא שבאותו מכתב הפליג בשבחו של אבי החולה.

יצאתי מבית הרב ולבי שמח, על שזכיתי להיות שותף למצות של הצלת נפש מישראל. והנה אני שומע שקוראים לי מן הבית, כשחזרתי אל בית הרב, נאמר לי שהרב הוא הקורא אותי, ובכנסתי שוב לחדרו הקטן, הנה הרב מושיט לי עוד מכתב, ומוסיף ואומר: „הלא הנסיעה לחו"ל עולה הרבה כסף, והנה נזכרתי בהברת־ספנות המתחשבת בהמלצותי, ומעניקה הנחה גדולה לנזקקים. הא לך איפוא מכתב נוסף, עבור אותה חברה"...

שמחת רבי אריה היתה כפולה ומשולשת: לא רק שזכה להיות שותף לדבר־מצוה, אלא גם על שזכה לראות את הרב בגדלותו המוסרית, וגם על שזכה להוראות גדולה וזאת לאלה שאחדו על הרב לא נגה עליהם.

*

סיפור־המעשה דלעיל, המוחש בצורה נהדרת את דברי מרן הרב זצ"ל, אשר כתב ברום־רוחו וחובב־לבבו:

„הקדושה העליונה, מלאה אהבה, חסד וסבלנות, מרוב יפעת שלמותה. השנאה, הדין והקפדנות, הנם תוצאות של שכחת־ד' ודעיכת אור־הקודש. כל מה שדרישת ד', מתגברת ביותר בלבו של אדם — אהבת כל הבריות כולן מתרחבת בקרבו" (אורות הקודש ח"ג, עמ' שי"ז).

יהודי גרוזיה ומאבקם

מאת י. עמוס

נתן אליהשווילי, היהודים הגרוזים בגרוזיה ובארץ ישראל
מתקין לדפוס מתוך כתב היד שבעזבון והוסיף מבוא: ג. קרסל
צ'ריקובר, מוציאים לאור בע"מ, תל־אביב, תשל"ו, 1976.

מחברו של הספר, נתן אליהשווילי, ביקש בחיבורו הצנוע לספר את ההיסטוריה של יהודי גרוזיה ואת מאבקם הלאומי, הנמשך בכל שנות גלותם. ואף־על־פי שהמחבר היה אבטודידאקט עלה חפצו בידו, מכוח האידיאליזם הגדול שלו, וכתב את קורותיה של יהדות גרוזיה על יסוד מסמכים ומסורת בעל פה, שהיתה עוברת מדור לדור.

ובפרט, שבחייו המעשיים היה קשור עם התנועה הציונית בגרוזיה ועומד בראשה ולוחם מלחמתה כנגד המת־בוללים מזה והחרדים הקיצוניים — אנשי ליובאוויטש — מזה. אליה־שווילי היה מודע היטב לחוסר המידע על יהודי גרוזיה בהיסטוריה היהו־דית, והוא פעל במיטב יכולתו כדי להשלים את החסר ולתאר את גלות גרוזיה, כפי שהכירה מקרוב.

ובכך נדחו על־ידי יהודי גרוזיה. מבחינה כלכלית באה התעוררות כאשר האצילים הרוסים היו זקוקים לארמנים, שעסקו בהלוואות ברבית ובמסחר בסיטונות, וליהודים שעסקו במסחר הזעיר. היהודים הוסיפו לת־ווך בין העיר ובין הכפר ומצאו את פרנסתם. בסוף המאה הי"ט החלה תנועה לאומית גרוזית של משוררים וסופרים, אשר הציגו את היהודים באור חיובי. באותו זמן הגיעו רבנים ושוחטים מרוסיה, אשר הרביצו תורה ברבים. הגדול שבהם הרב אברהם חבולס, מתלמידיו של הגאון יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קוב־נה. הרב חבולס ייסד בית ספר עברי. שלשון ההוראה היתה עברית בהגוי הספרדי, ותלמידיו נשלחו לבריסק לוילנא וללידא, לשם ההמחות בנושאי תורה. באותם הימים החל לפעול הרב דוד באזוב למען הציונות אשר כבר מראשיתה קוממה עליה את המתבוללים ואת החרדים. המהפכה הקומוניסטית החריפה עוד יותר את חילוקי הדעות. בתוך יהודי גרוזיה, ובתקופה הקצרה של גרוזיה העצ־מאית ניטש המאבק בכל עצמתו, עד שבא הכיבוש הסובייטי בשנת 1921 ושם קץ ל„מלחמות היהודי גרוזיה".

נתן אליהשווילי מספר בהרחבה על עמידתו על המשמר הלאומי וה־ציוני העברי בתקופה הסובייטית. לא פעם סיכן עצמו, אך כל אותם הימים קיים ארגון ציוני, בית ספר עברי, ואפילו עלה בידו להוציא כמה גליונות של עתון ציוני. וכשראה, שכלו כל הקיצין נלחם למען העליה הבלתי. סוד הצלחתו היה בשני גורמים. לא היתה „יבסקציה" בגרו־זיה, שקפצה מעורה לעשות את רצון השליטים ולסייע להם בביטול הזהות ההיסטורית והלאומית של יהודי גרו־זיה. הגורם השני היה חיובי: הגרוזים נאבקו, ונאבקים עד היום למען שמירת ייחודם הלאומי והתרבותי, והצליחו בכך אפילו בימי סטאלין. אולי התחשב סטאלין בארץ מולדתו והיה לו יחס כל שהוא אל עמה. שני הגורמים האלה פועלים גם היום, הם עזרו בהרבה ליהודי גרוזיה לש־מור על יהדותם ועל אהבת ציון שלהם, עד שהיו הראשונים שנתעו־ררו ותבעו בגלוי ובמסירות נפש את זכותם לעלות לארץ ישראל.

אין ספק שפעילותו של נתן אליה־שווילי סללה את דרכם של יהודי גרוזיה לציון. ספרו מקרב את האחים הרחוקים ומאפשר לנו להכיר את עברה של יהדות גרוזיה, ששמרה על אמונתה בצוק העתים, עד שזכתה למעמדי הגאולה ולעלייה שחרור, כפי שחלמו דורות רבים שלה, וכפי שלחמו ראשיה ומנהיגיה ונתן אליה־שווילי בראשם.

*

דרך חיין

אליהשווילי נולד בשנת 1893 וקי־בל חינוך מסורתי. גרם מזלו ולגרו־זיה הגיע בימי ילדותו שד"ר מליסא, הרב אברהם חבולס, שקבל עליו את הרבנות בעיירת מולדתו של אליה־שווילי, צ'חינוואלי. הרב שם עיניו על הנער הכשרוני ושלחו ללמוד לישיבת ה„חפץ־חיים" בראדין. מאו־חר יותר למד אליהשווילי זמן קצר במכון הממשלתי למורים יהודים בווילנה וחזר למולדתו. הוא הקדיש עצמו להוראה בעיירתו ולאחר מכן בטביליסי, בירתה של גרוזיה, הרביץ תורה ברבים, והיה לעתונאי ולסופר בשלון הגרוזית. בזמן המהפכה הקו־מוניסטית גברה פעילותו הצבורית שהעמידה אותו בראש היהדות ה־גרוזית. אליהשווילי ראה במשטר החדש פתח תקוה להגברת הזהות הלאומית של יהודי גרוזיה ונשא את ציונותו ברמה, עד כדי הוצאת עתון יהודי „מכבי" וקיום בית ספר עברי בשנים הראשונות שלאחר המהפכה. המלחמה הקשה ביותר, לפי דיווחו, היתה לו במחנה היהודי, עם הקומו־ניסט ועם החרדים, אשר ביקשו להכשיל את מאבקו הציוני. אך ריוח והצלה באו לו דווקא מן השלטונות הסובייטיים בגרוזיה. הם השתכנעו על ידו להתיר לכמה מאות משפחות של יהודי גרוזיה לעלות לארץ יש־ראל בראשית שנות העשרים. הממ־שלה הגרוזית הסכימה אפילו לצאתה של משלחת — נתן אליהשווילי והרב דוד באזוב — לארץ ישראל, כדי לבדוק את אפשרויות הקליטה. המש־לחת הגיעה ארצה בשנת 1925 והת־אכזבה פרות. הישוב הי במצוקה כלכלית וחברתית, המוסדות היו חס־רי אונים להושיע, ויהודי גרוזיה, שכבר ישבו בארץ, לא נתעוררו לעז־רת אחיהם. לאחר שהמשלחת חזרה לגרוזיה עלו לארץ שמונה עשרה משפחות בלבד. ובראשם נתן אליה־שווילי ובני ביתו. ימים קשים ומרים עברו עליו. ביקשו לתת לו עבודה במקצועו. בהוראה, והוא סירב, כי ראה את יעודו בארץ בעבודה חקל־אית. החיפושים אחרי יום עבודה ופת לחם אכלו את שארית כוחו ואליהשווילי נפטר באבו, והשאיר אחריו כתב יד, שחכה יובל שנים להוצאתו לאור.

*

אגדות קדומות

ספרו מתחיל באגדות קדומות על הישוב היהודי בגרוזיה, המתיחס, כמקובל, אצל קיבוצים רבים, לגולי ירושלים ולגלות עשרת השבטים. הדבר המופלא ביותר הוא, שבמקו־רות הגרוזים העתיקים נקראים היהו־דים בשם „אוריה" וארץ ישראל נקראת „אוריאסטאף". בלשון הגרו־זית מצויות מלים עבריות רבות ובין השכות הפרטיים הנפוצים ביותר קיימים שמות עבריים רבים לגברים ולנשים. אגדות רבות קשורות לקבלה הנצרות על ידי יהודים, כאשר הגרו־זים קבלו עליהם את הדת הנוצרית במאה הרביעית לספירה. אגדה אחת מספרת, כי שנים מיהודי גרוזיה הוזמנו לירושלים למשפטו של ישו הנוצרי. וכששבו לגרוזיה הביאו אתם את בגדו של הנוצרי, שנפל בגורלם.

הנצרות הציקה ליהודים בגרוזיה. „אם כי השנאה הזאת לא התבטאה בחריפותה ובאכזריותה כמו בארצות אירופה". המלכים והנסיכים הגרוזים הגנו על היהודים, שהיו לסכיניהם הפרטיים. החל מן המאה העשירית היו היהודים משועבדים לבתי היראה של ההגמונים והכמרים. אדוניהם דאגו להם, כדי שיוכלו להציל להם את הכסים ולשרת אותם כראוי. כשירדה השפעת הכמורה הימשו להם היהודים אדונים חדשים כבין האצו־לה, אשר ראתה בהם אלמנטים רצו־יים ומועילים. עיסוקם של היהודים היה במסחר זעיר, ברוכלות ומעט במלאכה — בסנדלרות, באריגה ו־סריגה ובבנאות. החיים החברתיים הדתיים נתרכזו בבית הכנסת, וספרי התורה היו מובאים מארץ ישראל. הזהר והקבלה היו ידועים ליהודי גרוזיה והיו מזכירים גם את שם האר"י. החנויות היו סגורות בשבת, ואפילו בימי השלטון הסובייטי לא העזו יהודי לפתוח בית מסחרו או מלאכתו בשבת. במרכז הכיסופים הדתיים עמדה אהבת ציון וירושלים, ושלוחים היו מגיעים מן הארץ לק־בץ בשביל „ארבע הארצות". ירוש־לים, חברון, טבריה וצפת. ויהודי גרוזיה היו מספרים בדיחות על ה־עליחים, הדואגים לכיסם בלבד.

החינוך נתקיים ב„בית המדרש" או ב„מדרש", הדומה ל„חדר". בתי־דפוס לא היו קיימים, ואת הספרים הספ־רים היו מביאים, קודם מא"י, ובימי הכיבוש הרוסי — מערי רוסיה. הרבה אסונות יגזרות היו נפוצות בין היהו־דים, שלא הפריעו למסורת הדתית המקובלת.

*

מגעים עם יהודי רוסיה

עם הכיבוש הרוסי החלו יהודי גרוזיה להתרכז בערים. המגעים הראשונים עם יהודי רוסיה לא עשו עליהם כל רושם, הואיל ויהודים אלה היו „עמי הארץ" פליטת צבא ניקולאי הראשון, שלא קיימו את המצוות,

למה נגרע

מאת הרב מאיר הכהן קפלן

בפרשת בהעלותך ס' ה' כתוב: „ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה וגו' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות את הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן וגו', ויאמרו למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך וגו'. ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' וגו'".

שאלת הטמאים לנפש אדם היא בלתי מובנת. לכאורה קשה למצוא הסבר המתקבל על הדעת. אנו מוצ־אים טענה זו אצל בנות צלפחד: „למה יגרע שם אבינו מתוך מש־פחתו כי אין לו בן תנה לנו אחוזה וגו'. (פינחס כ"ז ד'). תביעתן מוצ־דקת, הואיל ואביהן לא השאיר זכ־רים כי אם בנות הרי ההגיון מחייב שיש להן זכות ירושה, ואמנם הק־ב"ה ענה למשה רבינו שהן צוד־קות: נתון תתן להם וגו'. אבל כאן, הטמאים לנפש, מהן תביעתן? וכי שללו מהם הזכות להקריב קרבן הפסח? וכי גזירה מן השמים שרק הם יהיו טמאים לנפש אדם ולא אח־רים? הרי טומאת מת גלגל הוא ה־חוזר בעולם, היום פלוני טמא ל־נפש אדם ולמחר אלמוני יהיה טמא לנפש אדם. קרה מקרה שבשנה ה־היא היו הם הטמאים לנפש אדם, ואילו בשנה השניה יהיו אחרים טמאים לנפש אדם, הם יקריבו קרבן הפסח והטמאים החדשים לא יקריבו את קרבן הפסח.

הגמרא במס' זבחים ק' א', מספרת ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב ה־פסח ולא רצה ליטמא ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו בעל כרחו דתניא, להיטמא מצוה, לא רצה מטמאין אותו בעל כרחו, משמע הקרבת קרבן הפסח מצוה נעלה ומיסודות האמונה בהשגחת הבורא על עם ישראל. דווקא בחודש ניסן שמזלו טלה, לוקחים את הטלה ושוחטים אותו ואוכלים אותו כדי לפרסם שאין ישראל, וכל מי שאיננו זוכה לשחוט ולאכול את הפסח חוסר לו השקפה זו.

זו משמעות המשנה במס' פסחים ע"ו ב', חמשה דברים באים ב־טומאה ואינן נאכלין בטומאה וכו', הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, שכן אכילת הפסח מכניס בקרבינו את האמונה בביטול כל האמונות התפלות, ביטול כל הכוחות שישנם בעולמות, ואין לנו אלא ה' אחד המשגיח על עם ישראל, שהקב"ה העריך את כוחות נפשם של בני ישראל המרגישים בנפשם, שכמו ש־חסר לאדם נשימה לנשום אויר כך יחסר להם כוח ביטול כל האמונות התפלות אם לא יאכלו את הפסח. לכן בא ציווי מיוחד שיעשו את הפסח בחודש השני, כדי שיהיה להם באופן מוחשי ההכרה הבהירה בביטול כל האמונות התפלות וב־אמונה שרק הקב"ה בעצמו משגיח עלינו.

אי אפשר להשלים מה שהחסירו בשנה זו, וכדי לקיים את ה„ותורתך בתוך מעי" מוכרחים לאכול את הפסח השנה, האין לנחמם בהוכיח שבשנה הבאה יזכו להקריב את קרבן הפסח. וכן תביעתם „למה נג־רע" לעשות קרבן פסח בחודש השני.

מעתה מבינים, מה חסר לנו אלפים שנה, הריהו הקרבת הפסח. המכניסה בנפשותינו אמונה צרופה שאין כוח בעולם השולט בנו ואין כוח בעולם שיכול ללחום בנו אם אנו שלמים באמונתנו הצרופה.

הקב"ה משגיח עלינו ומגן עלינו מכל צר ומסטין. הוא יגאלנו בגאולה שלימה בקרוב ונזכה לחדש מצוות הקרבת קרבן הפסח, שתכניס בנו האמונה הצרופה. על כגון זה נאמר „ותורתך בתוך מעי" ו„צדיק באמו־נתו יחיה".

מדרש הגדה

מאת ח. ד. רבינוביץ

בפירושו של המלבי"ם להגדה של פסח מוצאים ביאורים מקוריים. הוא חודר לעומק הכוונה של הפסוקים. הרי לדוגמה דבריו על ארבעה ה־בנים.

מאחר שהתורה לא ציינה את ה־בנים כחכם ורשע, תם ושאינו יודע לשאול, אך שהכפל החיוב להגיד לבן, הסיקו חכמינו ז"ל שיש חלוקה בתפיסתם של הבנים. לא כל הבנים שווים בהבנה והתנאים ציינו את השאלות לפי הבנתם של הבנים.

חכם ורשע הם סוג אחד. — תם ושאינו יודע לשאול הם סוג שני.

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אתכם — מתוך השאלות ניכר שבן זה חכם הוא אם הוא יודע את ההב־דל בין עדות חוקים ומשפטים סימן שכבר למד הרבה. לכן אין בעל ה־הגדה משיב לו את התשובה הניתנת בתורה „עבדים היינו במצרים והו־ציאנו ה' ממצרים ביד חזקה" (דב־רים ו, כ"א), הבן החכם יודע את התשובה הזאת אך איננה משביעה את רצונו. הוא רוצה לדעת יותר. ולכן אומר בעל ההגדה ו א ף א ת ה אמור לו „אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", אמור לו כ ה ל כ ו ת ה־פסח — ושנה כל ההלכות עד „שאין מפטירין" שזוהי המשנה האחרונה בגמרא. — באמור א ת כ ם, לא הוציא את עצמו מן הכלל. הוא מד־בר אל הדור שיצא ממצרים ואותם צוה לעשות את הפסח.

גם הרשע ניכר מתוך שאלתו, — הוא אינו מזכיר את שם ה' כלל, גם המילה ע ב ו ד ה אף על פי שהתו־רה מזכירה את קולה בקשר לפסח, אצלו זוהי משא, טרחה. עם רשע אומר המלבי"ם אין להתווכח. הקהה את שיניו, לי ולא ל ו. הוא מז־כירתו בלשון נסתר אילו ה י ה שם לא היה נגאל.

המלבי"ם חוזה מבשרו כוונתם של הרשעים שהקניטוהו בחייו, ביחוד בעיר בוקרשט מרוד ה„משכילים" את חייו. בשבת הראשונה שבא לבוק־רשט היתה פרשת שופטים. ה־מלבי"ם דרש על הפסוק „ונתן לכהן הזרוע והלחיים הקבה (דברים י"ח, ג'). — היום, אמר המלבי"ם, הרבה יראה במקום הכהן. אני דורש מכם, הזרוע שתניחו תפילין בכל יום, ה־לחיים — לא תגלחו את זקנכם, ה־קבה — שתהיו זהירים בכשרות. המשכילים חשבו שחובה עליהם ל־הקניט את הרב. משכיל אחד שאל את המלבי"ם כיצד יתנהג כשתלמיד חכם עובר עליו לקום, כשכלב עובר עליו לשבת המקור לזה הוא ב־בראשית רבה, — „וישב יעקב — ראה כת של כלבים". המלבי"ם השיב, נצא החוצה ונראה כיצד מתנהג העם.

המשכילים הלשינו עליו למלכות שהוא מורד במלכות, — נעצר ה־מלבי"ם בחצות הלילה והושב בכלא כבול בכבלים. בעלי בתים חשובים, שהיו מידידיו נתנו שוחד לפקידים, והגזרה היתה גלות. המלבי"ם הוכ־רח לגלות מבוקרשט. לכן מייעץ ה־מלבי"ם אל תתווכח עם רשע — הקהה את שיניו — השיב לו תשובה חריפה.

מתוך שאלה הבן התם ניכר שאי־נו חכם מפני שאינו מזכיר עדות חוקים, וגם רשע איננו. הוא איננו אומר מה העבודה הזאת — לכן הוא נמצא באמצע — הוא תם — לכן בעל ההגדה משיב לו עתה תשובה הנתנת בתורה „ואמרת לו בחוזק יד" — שאינו יודע לשאול — את פתח לו, ספר לו את הנסים והנפלאות שביציאת מצרים אז אולי ישאל איזו שאלה.

המלבי"ם מביא בשם הגאון רבי אליה מוילנא, ש„מעבדות לחירות" — הכוונה ליציאת מצרים. „מיגון ל־שמחה" — זה קריעת ים סוף ו„מאבל ליום טוב", זה העגל שנאמר „ויתאבלו העם", ההמחילה נהגה ב־יום הכפורים, שחז"ל אמרו, לא היו ימים טובים לישראל כמו יום הכי־פורים — המלבי"ם מפרש מאפילה לאורה, מן המדבר לארץ ישראל — חביבה ארץ ישראל על המלבי"ם מאד וקורא לה ארץ האורה וסי־מבטח לגאולה, הזמן השופטים עד ימי דוד שאז היתה גאולה שלמה.

מדוע נקרא חג הפסח גם חג ה־מצות? מסבירי המלבי"ם שהמצה מזכירה את החפזון, שללא החפזון היו שוקעים בנ"ט שערי טומאה ולא היו ראויים עוד להגאל.

יצא לאור

„מקראי קודש" בענייני פסח להגרצ"פ פראנק

יצא לאור מקראי קודש בביאורים ובירורים, פסקים וחקרי הלכות ב־ענייני פסח, שני כרכים, מעזבונו של הגאון ר' צבי־פסח פראנק, זצ"ל, רבה של ירושלים, מכון הרב פראנק, ירושלים.

„השומר אמת" לר' אברהם אדאדי

יצא הספר „השומר אמת" להרב אברהם חיים אדאדי, זצ"ל, מגדולי יהדות לוב, שמהדורתו הראשונה הו־פיעה בליוורנו בשנת תרי"ט. המה־דירים, ר' פרג'ה זוארץ ור' פרג'ה תייר, בפתיחה מביאים מתולדותיו של המחבר ומתוכן ספרו דיני ספר תורה ובמנהגי קהלות לוב בתפילות השנה ועוד. הוצאת ועד קהילות לוב בא"י.

— תולדות היהודים בעיר רואן בימי הביניים, מאת נחום גולד, הוצ' דביר, תשל"ו, 204 עמ'.

— מוריה, ירחון תורני להלכה ומחשבה, שנה ששית, גליון ח'־ט' אגד שני תשל"ו, עורך הרב יוסף בוקסבוים, מזכיר הרב י. י. הרשקו־ביץ.

— על מחנכים וחינוכם, ליקט רשימות ומאמרים, מאת עמנואל יפה, הוצאת המחלקה להכשרת עובדי הוראה במשרד החינוך והתרבות, תשל"ו.

— שער ציון, קורות הלשכה ה־ראשונה של בני ברית בירושלים, מאת יצחק אלפסי, הוצאת לשכת שער ציון, 230 עמ'.

— ספר היחס לבית עליאש, ערוך על־ידי יצחק אלפסי, לפי כתבי־יד של ר' עקיבא עליאש, ירושלים, תשל"ו, 60 עמ'.

— משנתי הפילוסופיה של הרמ־בים, פרקים במחשבה הדורות, מאת דוב רפל, הוצאת המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה. 166 עמ'.

לצה"ל דרושים באיזור ת"א וחיפה

א. טכנאי קרור
ב. חשמלאים
ג. מחסנאים
ד. תופרי אוהלים
ה. חיטים
ו. מסגרים
ז. נגרים

באיזור באר־שבע
א. טכנאי קרור

בדבר פרטים יש לפנות:
א. איזור ת"א — ד"צ 2400
ב. איזור חיפה — ד"צ 2310
ג. איזור באר־שבע — ד"צ 2884

האנציקלופדיה התלמודית

דורשין הלכות חג קודם לחג!

23 ערכים לחודש ניסן
שנדפסו ב־14 הכרכים שהופיעו עד כה

חמץ ומצה	סדר ליל פסח
אורז	ארבע כוסות
דגן	הגדה של פסח
דוחן	הלל
בל יראה ובל ימצא	הסבה
בדיקת חמץ	אכילת מצה
בעור חמץ	אכילת מרור
בטול חמץ	אפיקומן

קרבנות	שונות
בקור מומין	ארבע פרשיות
חגיגה י"ד	זכירת יציאת מצרים
אכילת פסחים	חדש
חגיגה	חול המועד
	בין פסח לעצרת

14 הכרכים

שהופיעו עד כה מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ענינים בכל שטחי ההלכה: ברכות ותפילות, זרעים ומועד, נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים, ארץ ישראל ההקדש, טומאה וטהרה ויחוד הזהר, תקנות ומנהגים (כרך ט"ו עומד להופיע בקרוב).

מחיר כל כרך —.50 ל"י

הכתובת:
אנציקלופדיה תלמודית, בית יגן, ירושלים.

הפצה ראשית לאזור:
בית ספרים נישלר, רחוב קינג G, תל־אביב.

מוסד הרב קוק
ת. ד. 642 ירושלים

זה עתה הופיע
אבן עזרא
פירושי התורה
לרבינו אברהם אבן עזרא
על פי כת"י ודפוסים ראשונים עם מבוא, ביאורים, ציוני מקורות ומקבילות.
מ א ת
ד"ר אשר ויזר
כרך ראשון: בראשית
כרך שני: שמות הארוך והקצר
כרך שלישי: ויקרא, במדבר, דברים,
המחיר: —.115 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 615036

בית בקצה המושבה

מאת אהרן קוזה

ית הדוד יגאל עומד בקצה המושבה ונשקף לפרדסים הבית בנוי לפי סגנון ישן. החלונות גדולים ואשנבים תוחים בקיץ גם בלילה. בחצר יש עץ תות גדול, עתיק־ימים זים וצפרים הרבה מקננות בו, מהן נכנסות לפעמים להדר מצאות פירורי לחם ודברי־מאכל אחר. בטרם תיכנסנה ן על אדן החלון, או היאחזנה למעלה על המשקוף, מצדדות ראות אם אמו של יגאל בבית. מפניה הן מפחדות, ואם ין יגאל הן נכנסות ללא מורא.

אל, דעתו נוחה מאורחים קטנים ועזיזים אלה, המקפצים ממקום למקום וממלאים את החדר ציוצים עליזים. יגאל הם פתותי מזון ועומד מן הצד שלא להבהילם. הוא רואה אוכלים, כיצד הם מנקרים מקוריהם ונהנה יחד אתם.

צפרים למד להכיר מנהגו עמן. לפעמים ניצבת צפור על מניעה ראשה כאומרת: „יגאל בביתי". היא נכנסת ומיד — חברותיה. אז מתחילה חינגא בבית. אלו מוספות ואלו עומדות ומניעות ראשן ונבון ליגאל ידידן, אך אם ד לנגוע באחת מהן מיד פורחות לה.

מכין שיעוריו בחדר המסבה. חביב עליו חדר־המסבה, תש ריח התבשילים. והנה באה צפור, עמדה בקצה השולחן ה בעין אחת במחברתו לראות מה הוא כותב. יגאל הסב יניו בלבד כמו הזקית, ישב במקומו, לא נע ולא זע.

ת שיעוריו הוא מכין כסדרם, אבל מתעצל לכתוב חיבור. אונן לפני אמו ואומר: „לא ידוע מה לכתוב".

— אתה יכול לכתוב מה שאתה רוצה, גם על עצמך
— אבל איך מתחילים? לא ידוע איך להתחיל.
— תתחיל ככה: פעם אחת.
— אחר כך?
— אחר כך אתה צריך לחשוב.

הנה עלה בדעתו לכתוב על הצפור שעמדה על ידו. „פעם — התחיל יגאל את חיבורו — ישבתי במסבה והכנתי את ת, פתאום באה צפור ועמדה על השולחן, לא פחדה ממני אני אהבתי אותה בלבי שעומדת על ידי ורציתי שתעמוד מיד, לא הסבתי את הראש והסתכלתי בה. רציתי מאוד ה, בסוף לא יכולתי יותר להתאפק והשטתי ידי אליה. פרחה וברחה".

חיבור לא מצא חן בעיניו הוא אמר לעצמו: „זה חיבור בני יכול לכתוב חיבורים". ובכל זאת הראה למורה וקיבל ה. אז כתב חיבור חדש בשם „ליל הסדר אצל סבה". ך התחיל את חיבורו: „כמו בכל שנה היינו גם השנה סדר אצל סבה. הפעם לא נרדמתי באמצע. הייתי ער כל שמזגו את הכוס לאליהו הנביא וקמנו כולנו ממקומותינו.

סבה הביט עלי במשקפים שלו המכנצנים ואמר: לך פתח את הדלת. היה כבר מאוחר בלילה. בחוץ לא היה אף איש והיה אור שמה מן הירח. שמעתי קוראים את ההגדה בבתים הקרובים, ושמעתי מאחורי את קולו של סבה, כמו מתרגז וצועק על מישהו: „שפוך חמתך אל הגוים... כי אכלו את יעקב ואת נוהו השמו".

על החיבור הזה קיבל „טוב מאוד". כך גרמה הצפור לחבב על יגאל כתיבת חיבורים.

ב

לעת ערב, בשעה שהצפרים מתכוננות ללינת לילה בתוך עץ התות, הן מנתרות מענף לענף ברעש, בצוויחה, מבקשות לעצמן מקום בטוח מחשש עוף שמיים טורף, מפחד החתול מהגנב וממספס על העץ ומזימה בלבו.

ערב אחד ראה יגאל צפור יושבת על פנכת הכסף הקטנה מתחת למנורת החשמל התלויה סמוך לתקרה. מרוב שמחה ביקש להודיע זאת בבית ועצר בלשונו מחשש שאמו תגרשנה. לאחר שכיבו את האור היה הירח מאיר מעט את החדר ודמות הצפור היתה ניכרת באפלה ורועפת מנוחה ושנת כדרך בעלי כנף בלילה.

אותו לילה חלם שהוא בבית חברו בקומה השלישית, מספר לו על הצפור ושניהם הולכים לביתו לראותה. יגאל יורד במדרגות ביעף, אוחז בשתי ידיו במעקה וקופץ קפיצה מעל לשורת המדרגות ורגליו פורחות באויר כמו כנפיים.

כשהקיץ נזכר בצפור, אך היא כבר לא היתה בבית. בערב שוב ראה אותה יושבת שלוה ובוטחת בתוך פנכת הכסף מתחת למנורה. ערב באה ובוקר יצאה. נכנסה באין־רואים ובהנץ השחר נעלמה באין־רואים.

לפנות ערב שכב יגאל על הספה ועיניו למנורה לראותה באה. בינתיים נרדם וישן בבגדיו שינה עריבה. אמו העירהו באומרה: „קום, שכב". הוא נשא עיניו לתקרה וראה את הצפור יושבת ומקורה בולס בחן.

לעת שחר הרגיש בשנתו כמו כנפיים רכות, לנפי אנקור נוגעות בפניו. אפשר היתה זאת הצפור שביקשה מוצא מן הבית ובמעופה נגעה כנפה בפניו ברוך, כלטף הרוח, ואולי היתה זו הרוח שכנפה חוללה סמוך לפניו.

יגאל הלך להצגת־יום לתלמידים ואמו נסעה לתל־אביב. ובאה בשעה מאוחרת. כשחזר יגאל מן ההצגה היה הבית סגור. למראה הבית הסגור והמסוגר חרדה הוגה ללבו. החשיך היום. הפרדסים האפילו עד למרחוק. זיק אחרון של שמש כבה בענני האופק והם נראו כמו לאחר שריפה. ילל תן עלה מן הפרדסים. הצפרים נחבאו בתוך העץ ודממו. אפשר היה לחוש בהן בלי לראותן. העץ כבד היה בצפרים. יגאל ישב על מדרגות המרפסת בחצר, ראשו בין ידיו.

אותו לילה הרגיש יגאל בחסרונה של הצפור. הוא חלם שהיא מתדפקת בחלון ושיצא בבקר מן הבית ראה על יד המרפסת נוצות צפור רכות, אפורות.

מכנזים الاصل

هكذا من الأصل

פעולות הקק"ל מבטאות מרד נגד הגיאוגרפיה

המעשים באו לידי ביטוי בייבוש ביצות החולה, בשינוי מראה הרי ירושלים ובהכשרת קרקע בגליל

מאת אברהם שרוני

לקרן הקיימת לישראל קרה מה שקרה לציונות כשזכינו לעצמאות. דומה היה, כאילו תם תפקידה. אולם כמו שהאירועים שהתרחשו בחודשים האחרונים מוכיחים את החיוניות שבקיום תנועה ציונית גם כיום, דווקא היום, דומים הדברים גם במפעלה של הקרן הקיימת לישראל — דברים אלה אמר לכתבנו יו"ר הדירקטוריון של הקק"ל מר יעקב צור.

„הציונות היא מבטאה מרד כנגד „מהלך תקין" של ההתפתחות ההיסטורית — בציין מר צור. כל סוציולוג מלומד, קבע בתחילת המאה ה־20 שאין ליהודים תקומה — שבצעל קיומו של העם היהודי נסגר.

באה הציונות בהצהרה: אין אומה מתה, אלא אם כן רוצה היא למות. אין תהליך היסטורי, היכול לעמוד כנגד רצונו הקולקטיבי של העם.

דומים הדברים במפעל ההתיישבות הציוני — קובע מר צור. „אם הציונות מבטאה היא מרד נגד ההיסטוריה, הרי שמפעלה של הקק"ל מבטא יסוד של מרד נגד הגיאוגרפיה. כולנו מכירים את המגבלות הטבעיים. כשרובה של אדמת ישראל היא קרקע טרשים ומדבריות, שאינה ניתנת ליישוב. מפעלה היומיומי של הקק"ל — במיוחד בולטים הדברים דווקא לאחר העצמאות — מבטא את המרד הקולקטיבי שלנו כנגד „גזר הדין" הגיאוגרפי.

יו"ר הדירקטוריון של הקק"ל אינו אדם המתלהב על נקלה. אולם כאן מתגובצות העיניים — „כששינינו את מראה הרי ירושלים, ביטאנו את המרד בגיאוגרפיה: כשייבשנו את הביצות בחולה — ביטאנו את המרד: כשעקרנו את סלעי הענק בגבול לבנון, כשגילינו את שכבות הקרקע החקלאית מתחת למלפים בגליל — בכל אלה ביטאנו את כמיהתנו בני־תנים של הגיאוגרפיה הקלאסית".

נושא של מהפכה

מר צור מדגיש את „הפרופורציות בין החשיבות של מעשים לחשיבות של תדמיתם".

„מאות האלפים של הדונאמים שהוכשרו והפכו לאדמה נושבת" — הוא מדגיש — „כל אותם השטחים של הטרשים, הסלעים והחולות, עליהם מסתערים בידי יום ביומו הדחפורים של הקרן הקיימת. אלה הם הסמלים המסתוריים של מהפכה גדולה".

„אנו מחוייבים להסביר לכל האנשים בעלי רצון טוב בעולם כולו, שאנו מתעסקים כאן בישראל במהפכה גדולה, שהיא גם מהפכה יפה. שנים רבות לפני שעלו המתדים להרס האקולוגי המאיים על האנושות, טיפלנו אנחנו כאן באקולוגיה. נאמר כבר, שמדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם, שבה עץ הגדל הוא בעל העדה לידה...

אותם הבחורים הטובים בעולם המערבי, ביניהם גם יהודים רבים, המפגינים ואולי אף נתפסים לאלימות כנגד ירידת איכות החיים. מוטב שידעו שקיימת גם דרך אחרת והיא דרך היצירה של ערכים אקולוגיים. וזוהי הדרך בה אנחנו הולכים.

„אנו שוקעים בהתגוננות, בסנגוריה על הציונות. במקום לפרוש לעיני העולם כולו את מסכת ההישגים ההומאניים שלנו. ולשם כך אנו זקוקים בראש וראשונה להתחזקות עצמנו בתרועה הזאת".

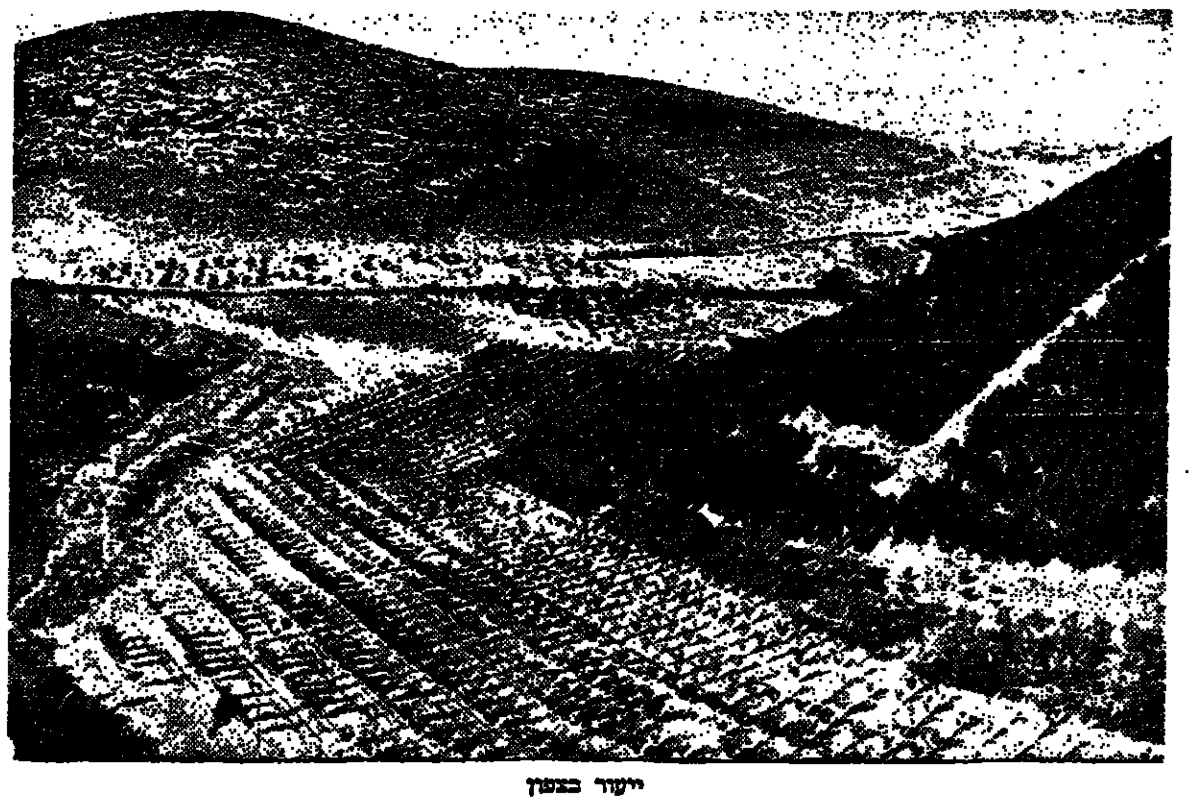

ייעור בצפון

אדמה פוריה מועברת לאזורים צחיחים

מלחמת חורמה בשטפונות בנגב

מוקמות חגורות ירוקות סביב לישובים וניטעים יערות

מאת גיל נגבי

בתחילתה של ההתיישבות היהודית בארץ ישראל נוסדה הקרן הקיימת לישראל למטרה של „רכישת קרקעות, שהישארנה לצמיתות רכושו של העם היהודי... תימסרנה לחכירה למתיישבים או לבונים".

בשנים 1905—1907 ביצעה הקק"ל רכישת קרקע ראשונה מידי הערבים, אדמות שעליהן קמו הקבוצות בן שמן והולדה (ביהודה), דגניה וכנרת (עמק הירדן), מרחביה (בעמק יזרעאל) וכן שיכונים ומרעבי פועלים ליד המושבות הוותיקות בשרון, ביהודה ובגליל.

רשימת מפעליה של הקק"ל ביובל השנים שקדם להקמת מדינת ישראל היא ארוכה ומפוארת. הכספים שעמדו אז לרשות הקק"ל באו כולם מתרומות יהודים בתפוצות, כשפרוטה מצטרפת לפרוטה בסיסמה של „גאולת קרקע". קשה להאר את מפת ההתיישבות היהודית בפלשתינה — א"י המנדטורית מבלי לעמוד על התפקיד החיוני שמילאה הקק"ל בהתפתחותה ובעיצובה.

לאחר מלחמת הקוממיות הסתיים לכאורה התפקיד ההיסטורי שמילאה הקק"ל. כשלירשות המדינה עבר אז בבת אחת כל הרזרבואר הגדול של הקרקעות הציבוריות — ובעיקר קרקע הנגב — מידי השלטונות המנדטוריים הבריטיים. התחושה מתסכלת, כאילו „אין עוד מה לעשות" קיננה אז בין רבים מאלה שסייעו לקרן הקיימת בפעולותיה.

התחושה כוזבת, הסתבר מהר מאוד. היתה מוטעית לחלוטין, שכן קרקע איננה נגאלת ברכישה, או ברישום הבעלות עליה. גאולתה האמיתית של הקרקע קשורה בגופים עליה, בהגנת איכותה ובשיפור כרכיביה — ובכל אלה מצאה לה הקרן הקיימת לישראל אתגרים מתחדשים.

עיקר השינוי התבטא בנושא של הנגב, שבו החלה הקק"ל בצינעה במלאכה מהפכנית של גאולת הקרקע — פשוטו כמשמעו — כשמלאכה זו משנה את פני הנגב, את נופיו ואת האפשרויות הטמונות בו.

האנקדוטות הקצרות שיתוארו להלן ממחישות היטב את התפקיד שממלאת הקק"ל כיום בפיתוחו של הנגב, כמו גם את המשמעות המחודשת לסיסמה שהתיישנה כביכול, של „גאולת קרקע".

גבעות כבני צאן...

בעין יהב שבערבה מנוצלים כל השטחים החקלאיים המתאימים לגידולי שדה וכל רזרבות הקרקע של המושב (כ־450 דונאם) הם אדמה מלחה שאיננה מתאימה לגידולים חקלאיים.

הואיל ויש להשלים את מיכסת הקרקעות המיועדת למושב בהתאם להחלטה המוסדות המיישבים, ישבו מהנדסי קרקע של קק"ל על המדוכה והחליטו לטייב את קרקע העיבוד המלחה ע"י „העתקת" אדמה פוריה מן המדרונות של ג'בל חופיירה שבנחל ערבה — במרחק של כ־2.5 קילומטרים מהמושב.

לג'בל חופיירה ודאי יקראו הדורות הבאים „הר החפירות". שכן מלאכת האדירים של השבחת אדמות עין יהב כללה העברתם של כ־300 אלף מ"ק אדמה — מההר למושב. העברת האדמות מגדילה את השטחים המעובדים של עין יהב מכ־3600 לכ־4300 דונאם.

משימה כבירה, גדולה מהעתקת הר אחד, היא מלחמת החורמה שמנהלת קק"ל בתופעה ההיסטורית של השטפונות, שימיה כימיהם של „אפיקים בנגב".

לאדמת הנגב („לס") תכונה מיוחדת, שלאחר הגשמים הראשונים היא נחספת כבטון ומי הגשמים אינם מחלחלים דרכה. כתוצאה מכך, נגרמים שטפונות — אפילו אם כמות המשקעים היא קטנה יחסית. שטפונות אלה גורמים נזקים לחקלאות ולפוטנציאל החקלאי כולו. שכן מלבד הנזק הנגרם על ידי השחתת חלקות מעובדות נסחפים גם — מידי שנה בשנה — אלפי טונות של אדמה משופרת לנחלים הגדולים, ומשם לים התיכון.

בשנות ה־50 נלחמה הקק"ל בשטפונות על ידי „טראסות". בניית מדרגות בוואדיות, שעליהן ניטעו עצים. מגמת הדירוג והנטיעה היא, כי השורשים „יתפסו" את קרקע הנסחפת וימנעו את סחיפתו.

כתוצאה מנסיון שהצטבר שופרו השיטות וכיום משפעים את הוואדיות בזוויות של כ־15 מעלות — במקום ה„טראסות" הדירוגיות. שיטת הקיפורים נותנת תוצאות משופרות והיא עדיפה על השיטה הקודמת גם בכך שהיא מתבצעת בכלים מכניים, בעוד שה„טראסות" בוצעו בעבודת כפיים. מיכן זה באמצעי אינטנסיביזציה ה„קפיצת הדרך" בהגנת שטחים חדשים מפני השטפונות.

הטיית אפיקים ובריית תעלות

מושב די־זהב שמדרום לאילת סבל קלות מהשטפונות ומנמורי הייעור של הקק"ל נטעו בדפנות הוואדי העובר בתחום המושב עצי תומר מבוגרים. השורשים של התמרים מחזיקים כיום את דפנות הוואדי ונזקי השטפונות קטנו. יתירה מזו, באותם קטעים שבהם ניטעו העצים לא נפגעו דפנות הנחל. אף שהמים הגיעו במספר מקומות עד לצמרותיהם של העצים.

במקרה כסויים אחר, נאלצו מהנדסי הקק"ל להשתמש באמצעים יותר דראסטיים: מושב נאות הכיכר של האיחוד החקלאי נמצא כ־350 מטר מתחת לפני הים ושיפועי ההרים הם גדולים מכדי שיספיקו הנסיונות לכביעת השטפונות.

במקום בוצעה מלאכת כרייה נרחבת, להסיטו של אפיק נחל ערבה לכיוון דרומי־מזרחית. במסגרת העבודה, הוקמו גם סוללות עפר בגובה של כ־5 מטרים וכן מותקנות תעלות שאורכן הכולל כ־25 ק"מ לאורכה של ה„סבחה" שמצפון לנאות הככר — שבהם יגרקוו מי השטפונות.

אכן, גאולת קרקע — פשוטו כמשמעו.

הקרן הקיימת מגינה על ההתיישבות החקלאית לא רק מפני נזקי מים, אלא גם בנזקי רוח... כמו בנושאי השטפונות, גם כאן הפעולה מיועדת להגנה על החקלאות הקיימת. כמו גם לשימור הפוטנציאל החקלאי כולו.

הגידולים החקלאיים בנגב הם בעיקרם גידולי חורף ודווקא בעונה זו נושבות בנגב רוחות חזקות מכיוון דרום־מערב. הרוחות נושאות בכנפיהן גרגרי חול הפוצעים את העלווה ופוגמים ביבולים.

להגנה מפגע זה, נוטעת הקק"ל מסביב ליישובים „משברי רוחות". אקציות או אשל הפרקים. נטיעות אלה מונעות גם את התופעה של „הדיונות" (נדידת החולות) שהיתה מכרות באיזורי הנגב מקדמת דנא — ובכך מסייעות הנטיעות גם לפוטנציאל החקלאי בעתיד.

בשנים האחרונות בלבד נטעה הקק"ל למעלה מ־10 מיליון עצים להגנה מפני הרוחות באיזור הנגב וקידמת סיני.

מכלול הפעולות של קק"ל בדרום ובנגב איננו מתמצה אך ורק בסיוע לחקלאות, מבלי שנזלזל בתפקידה החיוני בהשבחת וב־ טיוב קרקעה המלוחה... בהר החקלאי הגדול... הקק"ל משנה — ... „מוריקה" — את הנגב... מיטת יערות גדולים, ... מסביב לערים ולעיירות... כבר היום קיימים... יערות גדולים — ... דונאם) ואמציה (3000 ... להב (12.000 דונאם) ... (15.000 דונאם). ריאות ירוקות אלה... פו של הנגב, כמו גם... כות החיים של תושבי...

טרקטורים פורצים הדרך לחרמון

„מעולם לא היה נישול של ערבים מאדמתנו"

מנכ"ל קק"ל שמעון בן־שמש מפריך דיבת משמיצים

מאת משה גולן

„יש להוקיע פעם ולתמיד את הבדותה המרושעת על נישולם כביכול של ערביי ארץ־ישראל מעל אדמתם" — אומר מנכ"ל הקרן הקיימת מר שמעון בן־שמש. והוא מוסיף: „ה„פוסט־מורטם" שעושים אויבי ישראל ע"י כך שהם מראים את המצב של היום בתדמית של תחילת התנועה הציונית, מסנוור עיניהם של תמימים".

כיום שטח האדמה החקלאית בעיבוד אינטנסיבי במדינת ישראל הוא קרוב ל־4 מיליון דונם. שחציו בעל וחציו שלחין. קרש הקפיצה של התנועה הציונית. עד הקמת המדינה, היה קצת פחות ממיליון דונם שנרכשו ע"י הקרן הקיימת. התחלנו מן העמקים. רכישתם החלה ברבע הראשון של המאה והם כולם היו שטחי מלריה, מיושבים בצורה דלילה ביותר ע"י אוכלוסיה דלה באמצעים וביכולת ביצוע, שעסקה בעיקר בחקלאות של בעל ומטעים. העמקים הפוריים של ימינו — עמק יזרעאל, עמק זבולון, עמק חפר — היו אז השטחים האחרונים מבחינת יכולת פרנסה חקלאית. ואם אנו לוקחים את העמקים כיום, ומניחים את הצילום של שנת 1976 על זה של שנת 1921, מתמוטטת אגדת הנישול. כל בעלי הקרקעות בעמקים לא היו תושבי הארץ. במידה שהיו שם חקלאים בודאים מפוזרים, הם היו חייבים לשלם לפחות 50% מהיבול לבעלי הלטיפונדיות שישבו בארצות השכנות.

האיזור שבו אי־אפשר היה לקנות קרקע היה איזור ההר. מפני ששם היתה החקלאות האקסקלוסיבית היהודית של אז. לכן מכרו את העמקים. אך לא מכרו אף דונם אחד באדמות ההר.

ואשר להגיף השרון, כיצד קרה בכל זאת שרכשנו גם שם קרקעות? הסיבה היא פשוטה ביותר. מי שמכיר את הארץ יודע, כי כל הכפרים הערביים הגדולים, כמו טייבה, טירה, קלנסואה ואחרים, הנמצאים במורדות ההרים, היו להם שלוחות עד לים. בימים שקנינו אותן, הן היו בבחינת אבן מאסו הבונים. הן היו המסולה, והראיה שהרכישה נגמרה בשיפולי ההרים, מצל לשיפולי ההרים מזרחה. שבמושבים של המקל... היו איזור המטעים ... הערבית, הם לא מכרו.

בסיכומו של דבר, ... פקנו בפסולת. הם ... מה שהם חשבו לעי... החקלאות. זוהי מסקנה גיאוגרפית־חקלאית. ה... רכישת מיליון הדונ... באמצעות הקק"ל, ש... קרקעי למדינה.

מכאן, שהנישול — ... היה אלא „רכישת ... הקרקעות שלא ש... חקלאי. ואף ישב ... נישול — אומר מר ב... מנכ"ל הקרן הקיימת.

אחר שמיליון הדונ... נגמר, התחלנו להכ... לא מן הערבי שהוצי... מאותו חלק שהוגדר כ... ניתנת לעיבוד. ... מיליון מתוך 26 מיל... שטח ארץ־ישראל ב... וההשקעות של הקרן ב... רת קרקע מן הסלע... בהוות ביותר בעולם... להימנע מנישול.

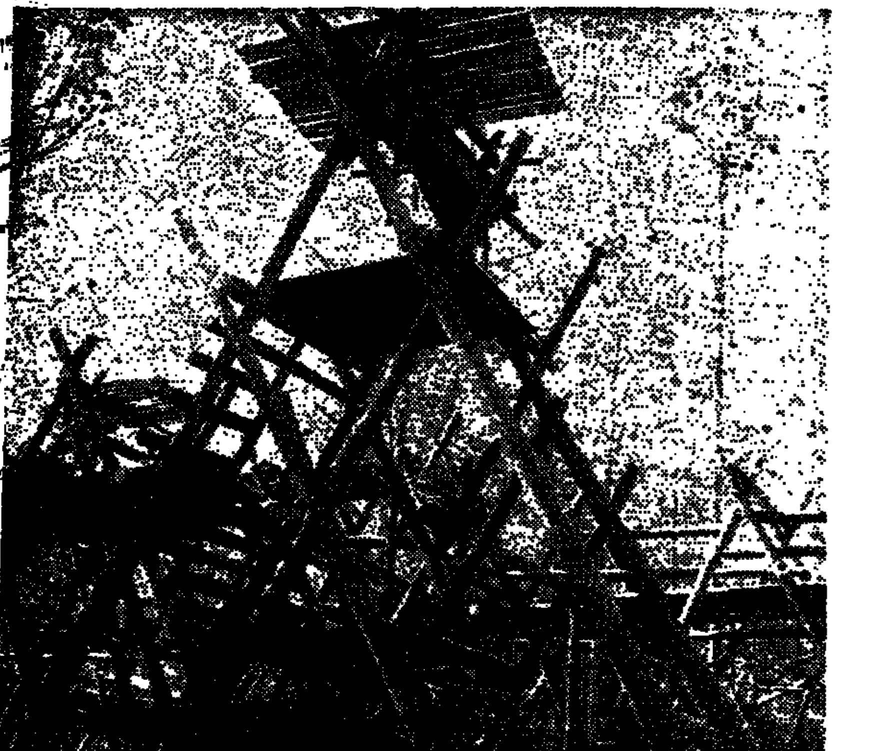

מתקני ספורט ביערות הקק"ל לנוחות הנופשים

מאות אלפי דונמים „ריאות ירוקות"

החזון: להגיע בשנת 2000 ל־2.5 מיליון דונם יער; בצד היערות מפתחים חניונים לנופש ופארקים אזוריים

מאת שאול גלילי

קרן קיימת לישראל היא הזרוע האופרטיבית של המימסד ההתיישבותי בכל הנוגע לעבודות התשתית הראשונות בפיתוח ישובים ואזורים חדשים — אמר מנהל מינהל פיתוח הקרקע של הקק"ל מר מאיר שמיר. בנוסף לכך, עוסקת הקק"ל במה שכונגדר כתפקידה „הקלאסי" — הסדרת הפוטנציאל הקרקעי לו זקוקים הישובים.

תנאי האיזור מכתיבים את אופי העבודות. ברמת הגולן, לדוגמא, עוסקת הקק"ל בסלילת דרכים איזוריות ודרכי גישה לריכוזי ההתיישבות. היא מכשירה את שטח נקודת ההתיישבות הן באיזור המשק והן באיזור המגורים. בחולות רצועת עזה או בפיתחת רפיח, הקק"ל מיישרת קרקע. „מזיזה" גבעות חול בסדר גודל של בין מיליון ל־2.5 מיליון קוב חול לכל ישוב.

באיזורים בהם יוקמו ישובים בעתיד, באיזור תפן למשל, התקציב הנדרש עבור הכשרת דונאם אחד (למגורים, תעשיה וכו') מגיע עד ל־70 אלף ל"י. בשל האדמה הסלעית. באיזור הערבה ישנו תהליך של „יצירת" קרקע, על ידי הבאת קרקע ממרחק של 5—7 ק"מ ממקום העיבוד. בנוסף לכך עוסקת הקק"ל באיזור הערבה בהגנת הישובים ושטחי העיבוד מפני שטפונות, על ידי הטיית הוואדיות והקמת סכרים.

הצלחנו במרוצת השנים, אומר מאיר שמיר, לקיים צוות של מומחים במקצועם — שהמאפיין אותם הוא מסירות ללא פשרות לעבודה, לדיוק ולמסגרת. הקק"ל התאימה עצמה לדרישות הגבוהות ביותר ורכשה לעצמה שם טוב בקרב מוסדות ממשלתיים ואחרים. כאשר מינהל מקרקעי ישראל ומשרד המסחר והתעשיה ביקשו לבצע הכשרת קרקע במעלה־אדומים, היתה הקק"ל הכתובת הראשונה והטבעית אליה פנו. הקק"ל ביצעה עבודות הכשרת קרקע וסלילה בבקעת הירדן, בגולן ובחרמון, מתוך שמאמינה כי היא תורמת להגנת היישובים הקיימים ויוצרת בסיס להקמת ישובים חדשים. בימי מלחמת ההתשה בצפון, וגם בשנים שקדמו לה, ביצעה הקק"ל עבודות קשות ומסוכנות — ואיש לא טען אז על התעשרות קלה או על רווחים בלתי סבירים. להיפך, בשביצוע המעולה והתיאום המדוקדק עם כל הגורמים בשטח — חסך הקק"ל למוסדות המזמינים כסף רב.

החסכון מושג כתוצאה מניהול קפדני ומבוקר. שימוש במחשב. עיקוב באמצעות מחשב על תהליכי העבודה והתאמת כלים מיוחדים המתאימים לאיזורים השונים. בכך הגיעה הקק"ל להוזלה שבין 25—30 אחוזים. בתחום הכשרת קרקע הגיעה פעילות הקק"ל השנה לסדר גודל של כ־150 מיליון ל"י ועל יסוד התכנית החמש שנתית הכוונה היא לטפח פעילות בסדר גודל של ביליארד ל"י.

ייעור

„מאז הקמת הקק"ל ועד עתה היא נטעה כחצי מיליון דונאם יערות. בנוסף לכך, מטפלת הקק"ל בעוד 300 אלף דונאם של יער טבעי, בעיקר בצפון הארץ. פיתוח היער הוא למעשה טיפוח „הריאות הירוקות" של ישראל. בתחום זה, מקובל בעולם בדרך כלל כי כל אדם „נזקק" למחצית דונאם מוריקה.

חזון הקק"ל הוא להגיע בשנת 2000 לכמות של 2.5 מיליון דונאם יער, אולם יעד זה קשה להשגה עקב לחצים תקציביים מקבילים של תכניות פיתוח. אורבניזציה, הרצוש וכמו"כ תנאים גיאוגרפיים וטופוגרפיים המקשים את השגת המטרות.

היעד המיידי בנושא הייעור הוא איפוא, לטעת חצי מיליון דונאם, בנוסף ל־800 אלף הדונאם הקיימים.

מבחינת טיפוח „ריאות ירוקות" ראויים לציון מיזוג היערות הקיימים בישראל ליד ריכוזי האוכלוסיה והיערות והפארקים האיזוריים במרחק של 20—50 ק"מ מריכוזי האוכלוסיה (כיער לשרון, יתיר, פארק הירדן): חניונים לנופש בעיל (קרית גת), לטיפוח הנוף הנופי (בן־שמן) — ופארקים אזוריים לשהות ממושכת יותר.

לדעת מאיר שמיר היערות, החניונים והפארקים — זוהי למעשה פיסת הדשא החסרה מול ביתם של בני קסמן ואחרים, טיפוח היער מהווה אקט סוציאלי ממדרגה ראשונה.

בעבר, מדגיש מר שמיר, היינו חייבים לקחת בחשבון את אלמנט המהירות כאשר יצרנו את יער החלוץ בישראל. בשל כך, נמתחה בקק"ל ביקורת על חדגוניותו של היער הישראלי ועל אי טיפוח מינים רבים ושוני עצים ארץ־ישראליים. היום, לאחר שיער החלוץ קיים, נותנת הקק"ל דעתה לגיוון היער ועושה לפיתוח תנטיעת עצים ומיני עצים חורשים.

מתכנני ערים ומהנדסים אינם מכירים בערכו של היער לשיפור איכות החיים

עקב חוסר תיאום בין הגורמים קיימת סכנה ליערות ולחורשות

מאת ורד בשן

במקביל למאמציה של הקרן הקיימת לישראל לשמור על משאבי היער החורש הטבעי מפני דליקות ועדרים, מתבצעת בארץ עקירה יזומה של יערות. עצה ששטחי יער רבים מגיעים לבגרות ומתחיל להתממש תפקידם לנופש עממי. לשיפור הנוף ואיכות החיים — מתעלמים ארכיטקטים, מתכנני ערים ומהנדסים ממאות האלפי עצים. הם רואים את העץ, החורשה והיער במונחים של דונאמים לבניה.

דוגמא אפיינית — אך לא יחידה — מצויה באחד מישובי הגליל, בו הוכנה תכנית מתאר לפיתוח היישוב שתוך שמה מיהער. לצורך מימושה יהיה צורך לכרות כ־300 אלף עצים בוגרים. התכנית התעלמה לחלוטין מהיער החורש. רק לאחר גיבושה של התכנית וממש לפני התחלת הפיתוח טרחו היזומים להביא אותה לידיעתה של הקרן הקיימת לישראל. היערנים הכינו חוות דעת מקצועית אשר הצביעה על אפשרויות אלטרנטיביות. אולם המתכננים טענו... שליער הקיים בקרבת העיירה אין ערך לנופש, נימוקם היה שביער יש ערמות אשפה ותושבי העיירה אינם מבקרים בו.

יש אמת בטענה זו. אך האם אפשר לקבוע את ערכו של היער, בהתאם לכמות האשפה שבו? האם לכן צריך לעקור אותו?

המתכננים טוענים שאת צרכי הבינוי הם מתכננים בהתאם לצרכיהם של אנשים ולא לצרכיהם של העצים. לא היו מתכנני לונדון חושבים כמותם לא היו כיום בלונדון לא „הייד פארק", לא „ריג'נט פארק" ולא פארקים נוספים המשמשים כ„ריאות ירוקות" ללונדון — פארקים הנמצאים בליבה של העיר.

הקרן הקיימת איננה נגד תוכניות הפיתוח היא תובעת שכל פעולות הפיתוח המתייחסות לקיומו ויעודו של שטח מיוער יובאו לידיעתה בזמן המתאים.

באזורים רבים בארץ עורכים תכניות, שהמכנה המשותף שלהן הוא חוסר תיאום בין הגורמים שהתוצאה היא אחת: סכנה ליערות ולחורשות הקיימים.

עתה מאיימת סכנת עקירה במקומות הבאים:

* שלומי — כ־1000 דונאם.
* איזור ציפורי, אותר שטח לתעשיה של כ־1450 דונאם יער.
* שגב, מתכננים לעקור יער על שטח של 400 דונאם.
* איזור תפן מתוכנן שטח תעשיה על יער נטוע של כ־100 דונאם.
* בעמק נחל אילון, מתכננים הקמת שתי מחצבות על יער המשתרע על כ־2000 דונאם.
* במעלות, מתכננים לעקור כ־400 דונאם יער.
* בקרית־שמונה, מבקשים לעקור יותר מ־100 דונאם יער.
* בעפולה, 300 דונאם.
* בשפרעם — 100 דונאם.

ואין זה סוף הרשימה.

בוועדות התכנון האזוריות של משרד הפנים ברחבי הארץ, מתעלמים לא אחת מהיערות. הקק"ל מגישה את התנגדותה, אך לא תמיד צלח הדבר בידה. גורמי הפיתוח מגלים בנושא זה זריזות שאינה ראויה לברכה. הם דואגים להוציא במהירות לשטח את הבולדוזרים ואף מתמרמרים כאשר הקק"ל, כגורם לאומי מציבה בפניהם מכשולים.

יש להכין תכנית מתאר ארצית ליער ולחורש הטבעי. תכנית זו יש לבסס על גישה מההבית רב־תכליתית, לפיתוח יערות ושטחי חורש טבעי, תוך שילוב הרמוני בין מטרות הנופש, הפקת עץ, רעייה, שימור טבע ונוף והגנה אקולוגית על משאבי הסביבה.

היער והחורש חייבים לעלות על מפת התכנון ולזכות ביחס הולם את תיפקודם, במערכת השיקולים המעצבים את התפתחותנו, לא רק מבחינה פיסית, אלא גם מבחינה חברתית־ערכית.

פיקניק ביערות הקק"ל

[מ.]

איש הקק"ל משחזר את שיטות הנבטים באגירת מים להשקייה

מאת יהונתן אילן

הנבטים לא הותירו מקורות בכתב על תולדותיהם. גם תחומי ממלכתם אינם ידועים במדוייק. אך ידוע שהם הגיעו להישגים בבניה, בפיסול, בקדרות ובחקלאות. למעשה היתה החקלאות שלהם מבוססת על מי־נגר.

כבר במחצית הראשונה של המאה הי"ב ידעו הנבטים שללס הנגב תכונה מיוחדת. כאשר מהרטב שטחה העליון של האדמה, נוצר קרום בלתי חדיר למים ואם השטח העליון הוא מדרון, נוצרת זרימה.

כי זרימה אלה אספו הנבטים בתעלות אשר הובילו את המים אל טראסות מודרגות בחוות החקלאיות. כן ניצלו בכשרון רב את אגני ההיקוות — הגדולים והקטנים.

מר נפתלי יפה, איש הקק"ל בדרום ובנגב, נחשב, ובצדק, לאיש הגנן וישר. אך לוא קם מקברו אחד הנבטים ולוא סייר בכמה מכבישי הנגב, היה מגיע למסקנה שנפתלי יפה משחזר את מעשי הקדמונים. הנבטי היה צודק.

בכביש באר שבע—ערד, כביש באר־שבע—דימונה, כביש דימונה—מצפה רמון, כביש באר שבע—ניצנה ובכביש החדש מצומת צאלים לשדה בוקר, קשה שלא לראות, סמוך לכבישים את קבוצות „העצים המשרים על וב־ג־הם שולחנות וספסלי עץ.

קבוצות עצים אלה מכונות „לימנים" והן גדלו והתפתחו הודות לשימוש במי נגר. נפתלי יפה חיפש ומצא אגני היקוות קטנים שגודלם אינו עולה על 20 דונאם. מי הנגר מאגני היקוות אלה הורמו ל„לימנים" שגודל כל אחד מהם דונאם אחד. על דונאם זה נטעו העצים.

מה יותר מקסים מקבוצת עצים במדבר, המשמשים לא לשינוי הנוף המונוטוני ול... שפר איכות הסביבה, אלא ג... אים לרווחתו של האדם? ש... נפתלי יפה איננו מבצע... שובה.

עד כה ניטעו בנגב, ... לכבישים, כמה אלפי עצים תוך יותר מ־100 „לימנים" ... שנה ישלמו 10 נוספים. ... על ה„גניבה" מהנבטים? ... תלי יפה מודה ב„עבירה": ... טב לגנוב רעיון מוצלח מ... בטים, מלהגות רעיון מק... כושל...

שטרה תחקור אם עומד ארגון עויין מאחורי האשה החשודה בירית ה„טוטר"

; תחקור אם עומד ארגון
...וי פעולותיה המסתוריה
; החשודה בביצוע הירי
...שים באקדח „טוטר" בה"א
...שה נעצרה ביום ד' בבית
...לים בתל־אביב ל־21 יום.

...שה אלקוביץ, בת 38,
...יה"ם לפני 3 שנים. ביום
היא הובאה אל אולם
של בית משפט השלום.

...ן סבן, כי בחיפוש בדי־
...ן נמצא אקדח מסוג „טו־
* 0.22 וכן למעלה מאלף
...וקות זה. כן נמצא תיק,
...מיתקן שנועד לירי מיוחד.

...מר, כי החשודה מכחישה
...את בכל מקרי הירי, ויש
...הדי־ווחי רבים. החשודה,
...אמה ולציבור, אמר, ובי־
...למשך 15 יום. כן אמר
...אקח נרכש על ידה בחוי־
...

החשודה נבע אך ורק הודות לעבודת הקירה מאומצת של המשטרה, שכל־לה היערכות מודיעינית צנועה ואי־סוף מידע רב. בחקירה שותפו 80 בלשים, צוות חקירה מיוחד ועשרות אנשי המשמר האזרחי שהתארגנו לכשיטות מעקב ופיקוח בנקודות תורפה.

„אשה תמהונית" — עריכה מטהיב באקדח 'טוטר'

כבר מצוירות ראשונות של עדים, שניגבו על ידי הרופא ד"ר מורים קלי־גאוזן באמצעות היפנוזה, שורטט תיאור של אשה שעלולה היתה להיות הירה. נוסף לקלסתרונים הללו, נ.בן ציור של החשודה, שהתבסס על עדויות, על־ידי הקריקטוריסט קריאל („דושי") גרדוש.

בינתיים הגיע אל צוות החוקרים מידע, לפיו נהגה מזה מספר שבועות „אשה תמהונית" לערוך מיטווחים באקדח „טוטר". נבדקו כל ה־מיטווחים המוסדרים בארץ, ובאחד מהם אכן נודע על דבר קיומה של החשודה.

ביום ג' בערב באו לבית החשודה בלשית וסמל ממשטרת חולון ובידי־הם צווי מעצר וחיפוש. בדירה נמצאו כדורי „טוטר" רבים והאקדח, שהיה ברשיון וניעקו לפני 4 חדשים. כן נמצא התיק המשוכלל וכן חלקים שנועדו לתפירת תיק־ירייה נוסף.

התיק אותו נשאה, לדעת החוקרים, האשה בשעת ביצוע פעולותיה, הינו משוכלל ומקורי. הוא נתפר מבד ולו שכבות רבות, כדי לאטום את קול הירי. הותקן בו אשנב־ירייה משוכלל, והאקדח היה נתון בגומיות ששמרו עליו. התרמילים נשרו אל תוך התיק ולא התפזרו לכל עבר.

ניצב עופר הבהיר, כי האשה לא היתה מאושפזת בבית־חולים בארץ כאן עלייתה לפני 3 שנים, והמידע עליה לא הושג מפי רופאים של חולי נפש. היא עבדה במשק מסודר. שאת סיבו סירב לגלות, ובשבוע האחרון היתה בחופשה.

מפקד המחוז ציין, כי האשה שו־מרת על שתיקה ועדיין לא ברורים מניעיה, או מסתתר גורם כלשהו מאחורי פעולותיה. „נחקור בכל ה־כיוונים" — הבטיח.

צוות חקירה ממשיך בפעילות נמ־רצת, כדי לברר אם אמנם מדובר במטורפת או שמא הופעלה החשודה על־ידי גורם עוין לישראל שנ־צל אותה למטרותיו.

התיק המקורי לנשיאת האקדח מעיד על תכנון ויזומה, אשר החוק־רים תוהים אם אמנם היתה זו האשה החשודה שביצעה זאת.

...צות חדשות במשטרה

...קים תיקים של משטרת ...ום במרחב הגליל שנים ...דבנה חדשה שהונהגה „מבן־מספקי".
...א בצורת כוכב קטן על ...דיל מהכוכב הרגיל של ...ה.
...נים החדשים — אליהו ...שאל, חביב הו"ע, יוסף ...ם דוד, קיבלו את הדר־...ת במסה הארצי בירו־...נת הענקה דרגות וחומות ...ים ברחבי הארץ.

מליון לירות הפרס הראשון בהגרלת הלוטו בשבוע הבא

בהגרלת הלוטו האחרונה שהתקיי־מה ב־13.4.76, לא ניחש איש את שש המספרים הנכונים וסכום הפרס הראשון הועבר לשבוע הבא ויהיה 1,000,000 לירות כשכל יתר הפרסים יהיו מוגדלים.

הפרס השני (5 ניחושים נכונים והמספר הנוסף) מתחלק ל־3 מנות פרס בנות 32,608 ל"י כ"א.

זכו בחצי מיליון לירות במפעל הפיס

בהגרלה האחרונה של מפעל הפיס שהתקיימה ב־8.4.76 זכו שלושה תו־שבים בחצי מיליון לירות.

הם עובדים באותו מקום עבודה ונוהגים לרכוש כרטיסים במשותף.

הוגדל שטח השיפוט של חצור

שטח השיפוט של המועצה המקו־מית חצור, שבגליל, יגדל ב־1,232 דונם זאת בעקבות צו עליו חתם ביום ד' שר הפנים, ד"ר יוסף בורג.

החלטתו זו של השר, באה לאחר, וועדה שמונתה על־ידו, המליצה ל־הגדיל את תחום השיפוט של ה־עיירה הזו, כי — לדעת חברי ה־וועדה — תביא הרחבה זו לפיתוח המקום ומיקום התעשייה נוספת בי־ישוב.

364 דונם מהשטח מורחב היו שיי־כים למועצה המקומית ראש פנה, השאר היה שטח בלתי מוניציפלי.

נבחרו מוסדות „דך"

בבחירות שנערכו אתמול למוסדות קואופרטיב „דך" נבחרו כל 14 מו־עמדי „הסיעה המתקדמת" — הסיעה המנהלת שבראשה יוסי הורביץ יו"ר המזכירות. בבחירות אלה נטלו חלק 1642 חברים מתוך 1910 חברי ה־אגודה.

נבחרו 15 חברי ההנהלה, 3 חברי וועדת פיקוח, 21 שופטים שיכהנו ב־בית דין האגודה — משפט החברים, ו־4 מנהלי קרן גמלאות.

תוצאות הבחירות הביעו אימון בלתי מסוייג להנהלה, אשר רשמה לעצמה הישגים ניכרים בשנים אח־רונות: צמצום גרעונות, הפלאה מש־כורה, הכפלת תעריפי הנסיעה, פתי־חת קווים חדשים מחוץ לאזור דן, הכנסת רכב חדש והנהגת קרן פנ־סיה.

מספר ההרוגים בבית־שמש מגיע לארבעה

ארבעה אנשים נהרגו ו־5 נפצעו בהתמוטט בית בבית־שמש, לאחר שמשאית עמוסה צפר חדרה אל תו־כו. הנפגעים חולצו בפעולות חילוץ מסובכות שנמשכו כשבע שעות.

בערב החג נמסר מבית החולים „שערי צדק" בבירה, כי מצב הפצו־עים „מניח את הדעת".

יואל מלכה ז"ל, נהג המשאית בן ה־21, שמצא את מותו תחת הריסות הבניין בבית שמש ביום ג', הובא למנוחות בערב החג בבית הקלמין באשקלון.

המנוח היה בן־זקונים למשפחה מרובת ילדים, ומותו גרם אבל ועצ־בות כבדה ביותר בשכונת „שמשון" בעיר בה גדל, בהיותו אחד המש־פחה חביב השכונה. יואל מלכה נו־לד במרוקו ונקרא על שם אביו, יואל, אשר נהרג בנסיבות דומות, לפני כ־21 שנה. הבן המנוח נולד כחודש וחצי אחרי האסון שאירע ל־אביו.

המשפחה הגיעה ארצה לפני כ־21 שנים, ויואל הותיר אם, אחים ואח־יות, רובם נשואים.

קמה „התנועה הדרוזית הציונית"

קבוצת צעירים דרוזים מהכפר דלית אל־כרמל, הקימה תנועה חד־שה הקוראת לעצמה „התנועה הדרו־זית הציונית בישראל".

בראש התנועה עומד יוסף נאסר א־דין, בן 32, מנהל בית התרושת „גיבור" בכפר. התנועה הוקמה כ־תגובת־נגד לפעילות רק"ח, המנסה בימים אלה להחזיר לעדה ולפעול ל־שיבוש היחסים הטובים בינה לבין היהודים.

תל־אביב

בית סוקולוב סגור היום

היום, אי החול המועד פסח, יהיו משרדי בית סוקולוב ואגודת העתו־נאים — סגורים.

בבית התנ"ך בת"א

תערוכת התנ"ך בדפוס ובאמנות, שנוסדה בחסות דוד בן גוריון וה־מתקיימת בבית התנ"ך בת"א (שד' רוטשילד 16) תהיה פתוחה לקהל בכל ימי חול המועד פסח בשעות 1.00 — 9.30 בבקר. לקבוצות ולתיי־רים בכל שעות היום לפי הזמנה מ־ראש (טל. 57760) תצוגת היצירות של האמן דה גספרי מריבה על ה־נושא „איוב" תפתח בטכס חגיגי ב־יום ה' 29.4 בשעה 5 אחה"צ פרסים במודעות.

נעצרו שני חשודים בהפצת חשיש בבתי"ס

משטרת חיפה ערכה ערב חג הפסח מיבצע „ביעור חמץ", בעצרה שני צעירים החשודים באספקת סמים ו־הפצתם בקרב תלמידי בתי־ספר על הר הכרמל בחיפה. מעצרם של ה־שניים, בני 19 ו־21, בוצע בעקבות מידע סודי שהגיע לאחרונה על פעי־לותם בקרב חוגי התלמידים ונוער. בחיפוש שערכה המשטרה בביתו של אחד החשודים נמצא חומר החשוד כחשיש וכן כדורים מסממים. השניים נכלאו לחקירה.

בבית משפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 5592/75

בענין: עזבון המנוח דניאל ידדני ת. ז. 0644717 שמקום מגוריו האחרון היה בתל־אביב רחוב הררי 5.

ובענין המבקשת: לאה ידדני, מ־רמת אביב, רחוב הררי 5 ע"י ב"כ עו"ד דב מילמן, משדרות רוטשילד 2 תל־אביב.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לבית־משפט המחוזי בקשה למתן צו־ירושה על העזבון של המנוח הנ"ל; הנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה מעזבון המנוח והרוצה להתנגד לבקשה, להגיש תוך חמשה עשר יום מיום פרסום הזמנה זו התנגדות ל־בקשה המבוקשת, שאם לא יהו בית־המשפט צו כטוב בעיניו.

רשם בית המשפט המחוזי

נרשמו לנשואין

הרבנות הראשית והמועצה הדתית — חיפה

דנבי גמרוד בן גינה שמעון (רוק) בפר־סבא—חיפה־צבא; שיבקין שילביה בת ישעיהו (רוקה) ארגנטינה—קיבוץ־החותרים

נמסורה שלמה בן שם טוב (רוק) גרוזיה־אילת; בלן שרונה בת ברקו (רוקה) ידרש' משה משה בן נבי (רוק) מגדל אשקלון־מושב אשקלון; בישגר דבורה בת אברהם־אביגנר (רוקה) ארה"ב—אילת־כהבר־בינוה

לבהן יעקב בן משה אברהם (רוק) קפרי־סין־קרית־שמונה; ברנן אילים בת מאיר (רוקה) סוניס—בן־דוד.

לייבוביץ מיכאל ישראל בן צבי (רוק) חיפה—עין־אילה; ברקוביץ עדינה בת יהושע (רוקה) חיפה.

דהן יהודה יוסף בן דוד (רוק) חיפה

חיון פרחה בת סימון (רוקה) צרפת "

נחכיאס מאיר בן שלמה (רוק) "

דהן איבט בת ארכנר (רוקה) מרוקו "

ברדוגו מאיר בן משה (רוק) "

אלפסי אוה בת יהודה (רוקה) מרוקו־ב.אתא

בקרמן יוזיק בן חיים (רוק) רוסיה־חיפה

צרפתי כסותי מרסל בת ויזאל (רוקה) מרוקו—חיפה

ספרול משה בן מגדל (רוק) רומניה־חיפה

לימבה ארנה בת מגדל (רוקה) " ק. חיים

בליינדר אילן בן חיים (רוק) ביה"ב־חיפה

זייקנר אלה בת בורים (רוקה) "

בריצמבר בנו בן משה (פנוי) גרוזיה

פריוב בניה בת מורטקי חיים (פנויה) רוסיה—קרית־חיים

רז צבי אליעזר בן רחמה אברהם (רוק) בהריה־חיפה־צבאן; כורל חיה בת פסה (רוקה) חיפה.

גלברג דב סביל בן ליאונרדו (גרוש) אישליה־קרית־ים; יחזקאל אשירה בת שמעון (רוקה) עיראק—קרית־בהם

אורנץ ישראל בן בנימין (רוק) צ'כוסל ביק־צכו; צלוק לודמילה בת מיכאל (רוקה) ברה"מ—קרית־ים.

חרס הן בורסרט בן לאון (רוק) חיפה ביינברג דניאלה בת יוסף (רוקה) רומניה־חיפה.

בן־יהודה גמרוד בן חנן (רוק) חדרה—ק. עין־שחר; נחשון נאוה בת דניאל (רוקה) חיפה

רובינשטיין אשר בן אברהם (רוק) אוס־טרליה־חיפה; שכטר נעמי בת יעקב (רוקה) חדרה—ירושלים.

אסיה עכרם בן אליהו (רוק) חיפה

כוזהי חיה בת שמואל הי (רוקה) ירושלים "

גולן מיכה בן דוד (רוק) נהריה "

שרגא חנה בת אברהם (רוקה) "

איזיינג דוד דיגמונד בן מרקוס (רוק) פולין־חיפה; פליק בוזיקה אהי בת יוסף (רוקה) רומניה—חיפה.

סוחרוביץ חיים בן שמואל (רוק) רומניה קרית־ביאליק; בראון שולבית בת חיים (רוקה) ברזיליה—חיפה.

פספרמן ביבאל בן יחיאל (רוק) אוקראינה קריית; לקרש אסתר בת עזרא (רוקה) הבבריה—קרית־שמונה.

בריגברג דוד בן אברהם (רוק) חיפה

בני נעמי בת שלמה (רוקה) "

בוסקוביץ יהודה בן ישראל (רוק) "

הלפרין ליאורה בת צבי (רוקה) "

זלץ משה אשר בן מרדכי (רוק) "

שלזינגר עקנה בת אהרן (רוקה) נהריה "

עזריאל יחיאל בן יוסף (רוק) מרוקו "

בלכם כלכה בת אליהו (רוקה) החובות־הל־חנן.

סלכה אברהם בן דוד (אלמן) ישראל־ק.ים

שבתאי אסתר בת יוסף (רוקה) חיפה

קלנר ביכה ספפן בן ארנסט (גרוש) אוס־טריה־חיפה; קדש חנה בת תאסר (רוקה) חיפה.

קידרסון יואל בן שמעון (רוק) רוסיה—קרית־אתא־צבא; חבורני דוריה בת דוד (רוקה) חיפה־צבא.

גוזבן אביר בן אליעזר (רוק) חיפה

דיפה; לפרני אורנה בת חיים (רוקה) "

אלססר אברהם אריה בן יוסף (רוק) יפו

גורדין אסתר לסיה בת משה (רוקה) הרה"ד

פנחס דוד בן באבא (רוק) בהריה־ס.צופר

דוד פלורים בת שליבה (רוקה) חיפה

פרוס אורי בן יהושע (רוק) "

גולדברגר איריה סיסה בת יצחק (רוקה) "

דנברג יעקב בן משה (רוק) "

אבוסכזי ריזה בת איוק (רוקה) מרוקו "

אליעבי שמעון בן מרדכי (רוק) מרוקו "

חיון אסתר בת אלי (רוקה) ק.שמונה "

● במאמציה לגלות את האנס ו־החשוד בנסיון לרצח המתנדבת ל־סלי פלאור נורמן בת 20 מקיבוץ כפר בלום, עצרה משטרת מרחב ה־גליל שלושה צעירים מאחד מכפרי ה־דרוזים בגליל.

לוח הצופה

● שבל קונה הכל הזמינים טלויזיות מקררים מערכות תוזילים 832267, 863748

היום

יום ששי, ט"ז ניסן תשל"ו, (16.4.76)

פרשת אחרי

הפרק: שיר־השירים ב; המשנה: דמאי ה"ו, יא"א; הדף: עירובין 9; ההלכה: קצות"ע צא־קמב, ד"ב.

שבת — הפרק: שיר־השירים ג; המשנה: דמאי ו, ב"ג; הדף: עירובין פא; ההלכה: קצות"ע קמג, ד"ת

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.
09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) הדשות בצרפתית

שידורי תכניות לעולים (ב)
עברית — 19.00; יידיש — 19.30: לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית — 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'

08.10 „קונצרט בוקר" 10.05 שיר ופזמון 10.15 עיונים בפרשת השבוע בפי הפרופ' י. לייבוביץ 10.35 „רדיודע" — משדרים להרחבת הדעת 11.00 צבריה לפם 11.15 בלכריות לתלמידי התיכון 11.35 „מוסיקה הוק־אירופית" 12.05 מההלכות התזכורה הכיבכונית יהודיים 13.55 „בה במוסיקה" 14.10 לאם ולייד 15.05 „קבלה שבת" 16.10 „שנות חיננר".

רשת ב'

06.00 „שבת ישראל", „בה סובו אה־ליך יעקב" וסיכום המשנה היומית; 11.45 „בהה דקות עם...", 12.05 „מקבצ ידי־בר"; 12.30 „בשיר ובחיוך"; 13.05 „בחצי היום" 14.10 „כאן, שם ובכל מקום" 16.10 „ליבבתיני".

גלי צה"ל

05.58 ברכה השחר 07.05 ד"ש בוקר 07.55 בה נשבע 08.05 יומן הבוקר 09.05 ד"ש עם שיר 10.05 חיפים ושפים 11.40 הנקהה היהודית 12.05 בלגלי צה"ל 14.05 בצעד הברגנית 14.55 הפסדת הנשבת 15.05 שלום לשני שבת 16.55 הסיפור המסיפי הקצר.

טלוויזיה בללית

15.00 מהר יוהר — גבוה יותר — חזק יותר — בשדר כמודש לנוער 15.30 שלום לבוא שבת — מוסף לפסח.

במוצש"ק

רשת א'

19.05 יומן השבת 19.50 פרקי היום בתנ"ך: שיר השירים פרקים ג'־ד' — קריאה בפי בשה ניסן ושיחה, מאת הרב חיים פרדס 20.05 „המבדיל" — „מלווה מלכה" — בבבברי עין גדי 20.55 שיחה חופשית 21.05 „רסיטל" 22.05 מהדורות 23.05 „בזרה בנוותא" 00.10 רגע של שיר.

רשת ב'

21.05 „מוצאי־ספורט" 21.20 „פינת־הגיר" 22.05 „עדה תעיד" 23.05 „פעלוו הגדולה של „הצלף" אליבה פרסלי".

גלי צה"ל

19.05 קריאות הבינים 19.53 סיפור לחג 20.05 בתזכר 21.05 בסוריה פסוריה 21.35 היוג ושיר 23.45 שעה של נועם 23.45 יומן הבוקר 00.10 ביצירי לילה 02.00 בבוק ידיעות.

טלוויזיה בללית

20.00 „מבאה ישראל בבצריבים" 20.30 מבט לחדשות 21.00 מבט ספורט 22.00 בל־אחד 23.10 אבוקו של יום והדשות.

● התמרשת ובשק במצאו על ידי אזרחים בשלושה מקומות באיזור תל־אביב, ונמסרו למשטרה.

משרד החנוך והתרבות — המחלקה לתרבות תורנית | אוניברסיטת וינה — המכון ליהדות | האוניברסיטה העברית בירושלים — המכון לאמנויות

הכנוס השנתי לאמנות יהודית־דתית

השפעת אגדות ומדרשי חז"ל על האמנות היהודית והכללית

תערוכה אגדות ומדרשים באמנות

שנערכה ע"י המכון ליהדות באוניברסיטת וינה
בחסותם של שר החנוך והתרבות בממשלת ישראל, מר אהרן ידלין
שרת המדע והמחקר בממשלת אוסטריה, גב' ד"ר הרטה פירנברג

ירושלים

ב—ר' לחול המועד פסח, י"ח—י"ט בניסן תשל"ו 18—19, באפריל 1976
בהשתתפות מוזיאון ישראל, ירושלים

יום ראשון ג' דחוה"מ יח' בניסן, 18 באפריל

18.00 פתיחת תערוכת אגדות ומדרשים באמנות

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי — אולם ברמן

ברכות: מר אברהם הרמן, נשיא האוניברסיטה העברית
ד"ר יוהאנה נסטור, שגרירת אוסטריה בישראל
מר אלעד פלד, המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות
פרופ' קורט שוברט, ראש המכון ליהדות, אוניברסיטת וינה

18.30 הדרכה בתערוכה

פרופ' קורט שוברט (עברית),
ד"ר אורסולה שוברט (אנגלית)

השפעת אגדות ומדרשי חז"ל על האמנות היהודית והכללית

האוניברסיטה העברית, בנין שפרינצק, חדר 116 גבעת רם

20.00 ישיבת פתיחה

יו"ר — פרופ' שמואל ספראי

פתיחה

פרופ' בצלאל נרקיס, שיטתיות ומקריות בשמוש באגדות חז"ל באמנות ימי הבינים
(בלוית שקופיות)

יום שני, ד' דחוה"מ י"ט בניסן, 19 באפריל

9.00—11.00 ישיבה שניה

יו"ר מר מאיר מאיר
פרופ' יוסף היינמן, משה רבנו באגדה
גב' אלישבע רבל־נהר, ספורי יוסף באמנות
(בלוית שקופיות)

גב' ד"ר אורסולה שוברט, עבדות מצרים בחומש של אשברנהם
Dr. Ursula Schubert, The Bondage of the Israelites in Egypt in the Art of the Ashburnham Pentateuch.
(ההרצאה באנגלית בלוית שקופיות)

11.30—13.30 ישיבה שלישית

יו"ר: ד"ר מאיר ורדי
ד"ר יונה פרנקל, קווים לאמנות הספור של האגדה
פרופ' קורט שוברט, ציורי החומש של אשברנהם לאור האגדה (בלווית שקופיות)
גב' ד"ר רות מלינקוף, טבעו החייתי של קין — שני מוטיבים מדרשיים
Dr. Ruth Mellinkoff, Cain and his Bestial Nature: Two Themes from the Midrash.
(ההרצאה באנגלית בלוית שקופיות)

16.00—18.30 ישיבה רביעית

רב שיח

מדרש ואגדה באמנות בת זמננו

הרצאת פתיחה: ד"ר זהוה מיזליש, אגדה בציורי שאגאל (בלוית שקופיות)
בהשתתפות: פרופ' אברהם קאמפף, מר יונה פישר האמנים שמואל בתה, צבי גרונדמן, דניאל כפרי, שרגא וזיל יוסף שאלתיאל, דוד שריר, אריה רוטמן, שיציגו מיצירותיהם
מנחה: ד"ר מיכאל לוין

20.00 ישיבת סיום

רב שיח

האם הוותה האמנות היהודית הקדומה מקור לציורי מדרשים באמנות ימי הביניים?

בהשתתפות: ד"ר חיים ברדיוז, הרב זאב גוטהולד, מר שלמה גולדשמידט, פרופ' בצלאל נרקיס, פרופ' דוד פלוסר, אינג' דוד קוסלר, פרופ' קורט שוברט
מנחה: פרופ' משה ברש

22.30 נעילת הכנס

הקהל מוזמן להשתתף בדיונים

מוצרי „ויטה" כשרים לפסח

[illegible]

בס"ד. ב"ב תשרי ב' אלול

אישור כשר לפסח תשל"ו

1) מיצי פרי הדר, מיצי ירקות פרוזים,
2) (שבולית) (עוגיות)
3) לימון מיקס ...
4) מחיצת משקה ...
5) צ'ילי ...

1) לשמורים, לממנים ...
[illegible]

עירית דימונה

מכרז מס' 85/75 (חוזר)

רהוט פנים לבתי־ספר וגני ילדים

עירית דימונה מכריזה בזה על קבלת הצעות להספקת רהוט פנים בבתי־ספר וגני ילדים.

את חומר המכרז אפשר לקבל במשרדי הנדסה של העיריה תמורת תשלום של 50.— ל"י אשר לא יוחזרו.

את ההצעות יש להגיש בדאר רשום בציון מס' המכרז בצירוף ערבות בנקאית בגובה של 5% מערך ההצעה, להגנת דעתו של הגזבר אל מזכיר העיר.

התאריך האחרון להגשת הבקשות הוא יום שלישי — 27.4.76.

אין העיריה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

ערמון לרדו
ראש העיר

בבית־משפט השלום בתל־אביב

רחי ויצמן 1.

תיק אז. 2661/76
תיק אז. 2662/76
תיק אז. 2493/76

הזמנה לדין

1. לגבי פלח מזל, נה־שרת, רח' דקר 21/22, בתיק אז. 2661/76,

2. להי"ה (1) הוסאר גבריאל, (2) הוסאר מרים, נוה־צה"ל רח' הרטוב 13/44, בתיק אז. 2662/76,

3. להי"ה (1) זאור ז'אק, (2) זאור סולי, יד־המעביר רח' בית־אל 43/4, בתיק אז. 2493/76,

כשמענם של המפורטים לעיל הוא כעת בלתי ידוע,

הואיל והתובעת עמידר בע"מ ע"י ב"כ י. בוקסבאום עו"ד מהולון הגיש לבית־משפט השלום בת"א תובענה נגדך, כמפורט בכתב התביעה הנמצא בתיק הנ"ל, הנך מוזמן להגיש כתב הגנה תוך 30 יכים מיום פרסום הזמנה זו ולהתייצב למשפט ביום 17.5.76 שעה 8.30, אם הגשת כתב הגנה כאמור; ודע לך שאם תגיש כתב הגנה ולא תתייצב למשפט ביום האמור בהזמנה, יינתן באותו יום פסק־דין שלא בפניך, אך אם לא הגיש כתב־הגנה במועד שנקבע לך בהזמנה, יינתן פסק דין שלא בפניך אף לפני היום שנקבע למשפט, והזמנה להתייצב התבטל.

יום 13.4.76

בית משפט השלום
תל־אביב

לקרן הקיימת לישראל

במלאות 75 שנה לייסודה

המשך פורה להכשרת הקרקע להתיישבות רבתי

...בת לחיו

...ד המושבים הפועל המזרחי
...דותיו ו־70 ישוביו

...ן הקיימת לישראל

ליובלה ה־75

מיטב הברכות והוקרה

למפעלה החלוצי

...גאולת הקרקע והכשרתה להתיישבות

הקבוץ הדתי

...רן הקיימת לישראל

במלאות 75 שנה ליסודה

ברכה והוקרה

מרכז קופת־חולים

...לאות 75 שנה לייסודה של

הקרן הקיימת לישראל

...ואלת הקרקע של ארץ־ישראל

...הכשרתה להתישבות, לבנין ויצירה

ברכה נאמנה

...ה הדתית־לאומית — ההנהלה | הסתדרות הפועל המזרחי — הועד הפועל

לשרותך בעסקי־חוץ

בנק המזרחי המאוחד
עומד לשרותך בקשרי־חוץ.
פתחנו נציגות בניו־יורק
כדי להעניק לך שירות טוב
גם מעבר לים ולהעמיד לרשותך את קשרינו
עם ארצות־חוץ בשירות יעיל, נאמן
ומסור בארץ ומחוצה לה.
לשירותך - קשרי החוץ של
בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בתי קולנוע

ירושלים

שעות ההצגה
בימי חול — 4.00—7.00—9.00

אורנע שבוע 2 בהילוך גבוה	**אכופי** שבוע 2 מזימות בירושלים
אורדיון שבוע 2 ליידי בת מזל	**ארבון** שבוע 2 אקסודוס
ארנון פגישה מקרית	**אורלי** שבוע 5 פגישה מקרית
מיטשל שבוע 3 רק היום	**חן** יהלומים נוצצים בלונדון
הבירה שבוע 2 יופי של מכות	**פאר** שבוע 3 רק היום
	רון שבוע 3 3 ימי הקונדור

תל־אביב

אסתר שבוע 5 המרוץ הכטורף אחרי ההצל

גת שבוע 3 עליסה בארץ הפלאות

חן שבוע 4 אקספרס לגהינום

סינרמה שבוע 3 רק היום

דרייב אין שבוע 3 4 נרצות

פאר שבוע 3 3 ימי הקונדור

חיפה

אורה שבוע 6 ואהרון יופי של צרות

תאטרון ישראל

מוצ"ש 17.4.76

הבימה:
על קלוה רעת: אולם גדול
קדיש: אולם קטן
הצגת בכורה

הקאמרי:
קומדיה של טעויות
2 הצגות: ב־7.00 וב־9.15

הצפה

עתון יומי

HATZOFE

DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ, העורך: ש. דון־יחיא, מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל. 35421. ת"ד: 2045. חשבון בנק הדואר 41144 ✱ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד: 1148, טל: 234910, 528344, בערב טל. 35609 ✱ סניף חיפה רח' ארלוזורוב 1. טל. 663628 ✱ דפוס העשור בע"מ ת"א. רח' המסגר 66, טל. 31854.

●

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

מكنزا من الاجل

هكذا من الأصل

רבבות התפללו ברחבי הכותל בירושלים

„סדרים" ציבוריים ברחבי הארץ * השגריר האמריקאני במסיבת „הסדר" בבית הגר"ש גורן: בשנה הבאה ישרור שלום בר־קיימא באיזור

רבבות איש נהרו במשך יום החג לתפילות הפסח ברחבת הכו־תל המערבי בירושלים אשר שופ־צה והוכשרה לקליטת המתפללים ועולי־הרגל שזרמו למקום במשך כל ימי החג.

באות סדרים ציבוריים נערכו בליל החג בירושלים וביתר ערי הארץ ובכלל זה סדרים ציבוריים לתיירים ולעולים חדשים.

הרב הראשי לישראל, הרב עובדיה יוסף ערך את הסדר בחוג משפחתו.

בבית החולים „הדסה" נערך סדר מיוחד לחולים ובני משפחותיהם שהצטרפו אליהם. ערך והנחה את הסדר רב בית החולים הרב יעקב רקובסקי.

מבתי המלון נמסר על תפוסה מלאה במשך כל ימי החג.

ב„היכל־שלמה" תערך הבוקר תפי־לת חג עבור התיירים.

רישומו של החג החל כבר בערב התקדש ליל־הסדר, עם שריפת הח־מץ ומכירתו בשעות הבוקר. במועצה הדתית נערך טקס מכירת החמץ ל„ערבי תושב בית־צפפה, עליאן מר־וואן, עובד מלון „הנשיא" בבירה.

ברכת הכהנים המסורתית תערך ברחבת הכותל ביום שני בהשתתפות מאות כהנים מכל רחבי הארץ.

הרב הראשי גורן אירח את השגריר האמריקאני

הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן ערך סדר מרכזי בביתו שבו אירח את השגריר האמריקאני ואת השגריר הדרום אפריקאי ואת השגריר השוודי ואת ראש עיריית ת"א־יפו, וכן התארחו בסדר הזה נציגי עולים מרוסיה, אמריקה וקאנדה.

הסדר נמשך לאחר חצות הלילה. בסיום הסדר איחל הרב הראשי הרב גורן לשגרירים „לשנה הבאה בירו־שלים" ואמר להם שעליהם להעביר את השגרירויות. כולל את השגרירות האמריקאנית לירושלים, ושאז תהיה ברכה לנו ולהם.

בסיום ברכתו של השגריר האמ־ריקאני לרב הבטיח לרב הראשי ול־נוכחים שם בשנה הבאה יהיה שלום בר קיימא באיזור. כמו כן אמר השגריר האמריקאני לרב הראשי שהסדר היה עבורו באוויר יוצא מן הכלל שאף פעם לא התנסה בכזה.

הנשיא ושר הבטחון — בסדר צה"ל באופירה

הסדר המרכזי של צה"ל נערך בבסיס חיל הים בשארם־אל־שיך, בהשתתפות נשיא המדינה, שר הבטחון, מפקד חיל הים ו־רעיותיהם, וכן מפקדים בצה"ל ואורחים מחו"ל.

קריאת ההגדה נוהלה ע"י הרב הראשי לצה"ל אלוף מרדכי פירון.

עם תום הסעודה, שנערכה ב־אולם הבסיס, עברה כל הכבודה אל סיפון נחתת חיל הים בקרבת החוף. להקת הרבנות הצבאית הנעימה בשירי החג.

● יו"ר ועדת הכספים של הכנסת מר י. קרגמן, שלח בערב החג מברק ברכה לשר המסחר והתעשייה, מר ח. בר־לב, על גמר המשא ומתן עם עובדי תמנע וההסכם ההדדי עם ה־עובדים על תנאי פרישתם. זאת ל־נוכח הקשיים הכלכליים והאנושיים הנובעים מסגירת המפעל. יו"ר ועדת הכספים בירך את מזכיר מועצת הפועלים באילת ועובדי תמנע.

החג בחיפה

סדרים משפחתיים ציבוריים נער־כו בחיפה, שציינה ערב החג 28 שנים לשחרורה משלטון בריטי.

המועצה הדתית בחיפה ערכה סדרי פסח ציבוריים ל־500 בודדים ונזק־קים וכן לעולים חדשים, שזו להם השנה הראשונה לחוג את החג בישר־אל. המועצה הדתית בחיפה סיימה ערב החג את מבצע „קמחא דפסחא" ובארבע החנות הלילה בסייר הדקו כ־10 אלפים חבילות לנצרכים וכן הוענק „מתן בסתר" למשפחות נצר־כות.

סדרי־פסח לאסירים ביוזמת חסידי חב"ד

„לשנה הבאה בני חורין" — שרו עד לשעות הערב המאוחרות של ה־לילה אסירים, במסגרת סדר הפסח שנערך יחד עם חסידי חב"ד במספר בתי־סוהר בארץ.

גם בבית סוהר לנשים נערך סדר פסח יד עם אסירות.

סטודנטים רבים מחו"ל השתתפו בליל סדר שנערך בבית כנסת „צמח צדק" של חב"ד בעיר העתיקה בירו־שלים, ואילו תיירים רבים וסטודנטים מחו"ל השתתפו באותו מקום גם בליל סדר שני של פסח שנערך אמש. גם בכפר חב"ד התקיים ליל־סדר שני לאורחים תיירים ולתלמידי ישיבה מחו"ל.

עולים רבים השתתפו בליל סדר שנערך בנצרת ע"י חסידי חב"ד. כ־500 משפחות עולים הסבו בליל־הסדר אצל משפחות חב"ד בריכוזים השונים של חב"ד בארץ. המבצע אורגן ע"י צעירי חב"ד.

כמחצית השעה לפני כניסת החג הגיע מברק מיוחד של הרבי מלו־באוויטש להג הפסח.

סדר מרכזי לעולים בצפון מגדל העמק

אמש נערך סדר מרכזי ל־500 עו־לים חדשים בהצפון במגדל העמק, בהשתתפות המזכיר הכללי במשרד הפנים מר ישראל קניג. הסדר אורגן ע"י המועצה הדתית במגדל העמק וארגון „מגדל אור". ערך את הסדר הרב יצחק דוד גרוס־מן, רבה של מגדל העמק ויו"ר „מגדל אור". השתתפו בסדר עולים מרוסיה, ובתוכם עולים שהגיעו בימים האחרונים, עולים מהודו ועולים מקוקז. הסדר נערך בהתרגשות גדולה. היו בין העולים כאלה, שזו להם הפעם הראשונה לראות סדר במורתי. קבוצות ילדי העולים שרו שירים בשפות ארצם, שירי געגועים לישראל.

היעק משטרה בגלל גניבת... האפיקומן

הלוגה יוצאת דופן נבסרה ב־ליל הסדר המוקד המשטרה ב־חיפה.

אזרח חיפני צלצל והודיע ב־התרגשות יתירה לתורן המוקד על גניבה, וביקש להזעיק ל־דירתו את ניידת הסיור.

משנשאל האיש, מה נגנב מ־דירתו, הודיע לתורן: „גנבו לי את האפיקומן".

המשטרה התייחסה בסלחנות לחוש ההומור של החיפני, שחר אחר האפיקומן אשר נגנב מבני במהלך סדר משפחתי.

משטרת חיפה טיפלה בליל ה־סדר בהתפרצות שבוצעה לדירת מגורים על הר הכרמל, שעה ש־בני המשפחה נעדרו מבנה ויצאו לעשות את ליל הסדר במקום אחר. (עט)

יצא ארתור רובינשטיין

הפסנתרן הדגול ארתור רובינש־טיין, יצא ביום ד' בבוקר את הארץ יחד עם רעייתו, במטוס לפאריס, ב־תום מספר הופעות. הפסנתרן הישיש שהיה במצב רוח מרומם, איחל ב־אכצנות כתב עת"ים בנמל התעופה „חג שמח לכל בית ישראל ועם

„מבצע הצלה בלשי" של הרב גרוסמן ממגדל העמק

רבה של מגדל העמק הרב דוד גרוסמן, הצליח בערב החג להציל מציפורני המיסיון את בנו של אי־שיות ידועה בארה"ב, בביצוע שלא היה מבייש אפילו את שירותי ה־בטחון.

כתב עתיים אריה מאיר מוסר, כי מספר ימים לפני החג טלפנו אל ה־רב גרוסמן מניו־יורק, ובשיחה עם האב נמסר לו כי בנו, שנשלח ארצה ללמוד בישיבה לפני כשלוש שנים, התחבר לפני זמן קצר עם קבוצה של מיסיונרים המתבודדת על הר לא הרחק מהכפר דיר חנא בגליל. אביו של הצעיר ביקש מהרב, כי ינסה ל־השפיע על הבן לעזוב את המקום.

הרב גרוסמן התחפש כ„היפי", הח־ליף את בגדיו, שכר ערבי אשר ת־מורת סכום של 300 ל"י ליווה אותו למקום. לאחר הליכה מפרכת של מספר שעות, הגיע למקום ריכוז ה־מיסיונרים, שם מצא מספר מבנים ובהם מתגוררים כמה עשרות צעירים חלקם נוצרים וחלקם יהודים. קבוצת הצעירים במקום נהגה להתאסף ב־בערב, אשר המיסיונרים הכינוה כ־בית תפילה.

לאחר שיחה קצרה, עלה ביד הרב גרוסמן לאתר את בנה של אותה אישיות, שוחח עמו מספר שעות ו־הצליח לשכנעו כי יעזוב את המקום ויחזור לירושלים.

נפטר דוד אלעזר

(סוף מעמוד ראשון)

ברסיסה העברית הצטרף למטה ה־כללי כראש מחלקת תורת לחימה.

כמפקד בית הספר לחיל רגלים יצא עם יחידות הצנחנים לפעולות גמול שהיו לפני מערכת סיני (1956—1955). במערכת סיני צמצה היה מפקד חטיבת חיל רגלים בגבול רצועת עזה ואחרי המלחמה הצטרף לגייסות השריון וב־1961 מונה למפ־קד גייסות אלו.

ב־2 בנובמבר 1964 היה לאלוף פיקוד הצפון. בתוך זמן קצר (13 בנובמבר 1964) פרצו תקריות גדולות בגבול סוריה ואלעזר הופקד על סי־כול התוכנית הסורית להטות את מקורות הירדן. במסגרת מאבק זה הופעלו טנקים, תותחים ומטוסים.

במלחמת ששת הימים הופקד על המערכה בחזית הצפון ופיקד על הכוחות אשר פרצו לשטחיו בצפון הגדה המערבית (ג'נין ושכם) ולאחר מכן כבשו את רמת הגולן.

בדצמבר 1969 עבר למטה הכללי כראש אג"ם ובתפקיד זה היה שותף להחלטות ולפעולות מלחמת ההתשה (1970—1968). ב־1 בינואר 1972 מו־נה לרמטכ"ל התשיעי של צה"ל ב־מקומו של רב־אלוף חיים בר־לב ושירת בתפקיד זה ביום שפרצה מלחמת יום הכיפורים.

אף כי זכה בשבחים על דרך ניהול מלחמה זו, מצאה „ועדת אגרנט" למה שקרה ערב המלחמה גם בעניין בדו"ח החלקי, שפורסם בסוף מרס 1974, כי הוא נושא באחריות אישית הערכת המצב וגם בעניין כוננותו של צה"ל. הועדה המליצה על סיום כ־הונתו כראש המטה הכללי והוא פרש מתפקידו (2 באפריל 1974) ובמכתב שהגיש לראש הממשלה בעקבות פר־סום דו"ח ועדת אגרנט טען כי נע־שה לו עוול אישי.

לאחר שהתפטר מתפקידו כרמטכ"ל של צה"ל נתמנה דוד אלעזר כיו"ר מועצת המנהלים של צים. לפני זמן קצר נמסר כי ייתכן שייצא ל־וואשינגטון כדי לכהן כשגריר יש־ראל.

הניח אשה, בת שנישאה לפני חודשים מספר ושני בנים, שאחד מהם משרת בצה"ל.

שם קץ לחייו בקפיצה מבניין „אל על"

אלמוני כבן 22 שם קץ לחייו ביום ג' בבוקר בקפיצה מבניין „אל על" ברחוב בן־יהודה בתל־אביב. בכיסו של האיש נמצא מכתב, בו הוא מו־דיע כי החליט להתאבד, ועליו חתום „אלי". המשטרה פתחה בחקירה ל־בירור זהותו.

מדד המחירים עלה ב־3.6%

התחזית לחודש אפריל — 6.5 אחוזים

באת סופרנו הכלכלי בירושלים

מדד המחירים לצרכן עלה ב־חודש מרץ ב־3.6 אחוזים ועפ"י התחזית המקיימת צפויה בחודש אפריל עלייה במדד של כ־6.5 אחוזים.

ההתייקרות שחלה מאז צמצום ה־סובסידיות ויקור הדלק היא איפוא, כ־10 אחוזים. שיעור זה גבוה יותר מכפי שהונח בתחזיות של האוצר.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פרסמה בערב החג את מדד המחירים לחודש מרץ. באותו חודש עלה המדד ב־3.6 אחוזים (12.8 נקודות) והסתכם ב־368.2 נקודות. העלייה משקפה ב־עיקר התייקרות המזון ועליית מחי־רות בבתירי פירות וירקות.

לפי חישובי הלשכה המרכזית ל־סטטיסטיקה היו מחירי המזון בחודש מרץ גבוהים ב־5.9 אחוזים לעומת חודש פברואר. מחירי פירות וירקות היו גבוהים ב־9 אחוזים לעומת חודש פברואר.

בשבוע הראשון של אפריל גבוהים ב־10־9 אחוזים

אומדן, שנעשה ע"י הלשכה המר־כזית לסטטיסטיקה מראה כי המחי־רים בשבוע הראשון של חודש אפ־ריל גבוהים ב־10־9 אחוזים מאשר בחודש פברואר. מכיוון שבחודש מרץ עלה המדד ב־3.6 אחוזים, הרי כבר עתה ברור שישנה עלייה במדד של כ־6 אחוזים.

באפריל נרשמת בדרך כלל גם עליית מחירים עונתית וישנה השפ־עה לביקושים הכוגברים הרגיל ה־חג. ההשפעה של עליית המחירים בעקבות צמצום הסובסידיות על כל הצריכה של משפחות בעלות הכנסה נמוכה הבינונית 50 נפשות ויותר תס־הכם כנראה, כפי שמראים חישובים של הלשכה לסטטיסטיקה ב־11־10 אחוזים. באותן משפחות מהווה ה־הוצאה למזון מרכיב גבוה יותר ב־מכלל ההוצאה של המשפחה.

הפריעות בנמל התעופה לוד בגלל האובך

האובך והראות הלקויה גרמו ב־מוצאי החג הפרעות בתנועת המטו־סים בנמל התעופה, ומטוס של ה־חברה התורכית „תרקיש איירליינס" נאלצה שוב לאנקרה, מאחר שאי־אפשר היה לנחות בנמל.

מטוסי „אל על" המשיכו לנחות בשדה כל עוד איפשרה זאת הראות, בחכמת המיכשור המיוחד שבמטוסים אלה.

לפנות ערב שוגרה אזהרה על תנאי הראות בנמל לכל המטוסים הנמצאים בדרך לכאן, אולם מאוחר יותר נמסר כי נמל התעופה פועל כרגיל.

נעצרו 3 חשודים בהטמנת לבנת חבלה בתל־אביב

שלושה אנשים נעצרו כחשודים בביצוע הטמנת לבנת חבלה ליד דלת דירתו של כרסל מחלוף, ברחוב וי־צמן 99 בתל־אביב.

ההתפוצצות ארעה אור ליום ג' בקומה השלישית של הבניין. נגרמו נזקים לדלת הדירה, להלונה ולקיר. לא היו נפגעים, אולם בקרב הדיירים פרצה בהלה.

מחלוף עובד בסוכנות לרכב „אפ־שטייך" בתל־אביב, וחוקרי המשטרה מניחים כי מדובר במעשה נקמנות על רקע סכסוך כספי. בהלך החקי־רה נעצרו כאמור 3 חשודים.

דליקות בת"א ובדרו[ם]

דליקה גדולה פרצה ערב החג ב־רח' אוריאל אקוסטה שבנוה־אביבים ת"א, שם עלתה באש מרפדיה השייכת ל־פרדי לוריב.

4 מכוניות כיבוי הוזעקו למקום ועמלו כמה שעות בפיקודו של מפקד הכבאים יעקב ריסוב עד שהצליחו לכבות את האש ולאתרה.

כפי שנודע, היתה המרפדיה סגורה מספר חודשים. הכבאים גילו במקום סימנים, שהעידו כי היתה זו הצתה. המשטרה חוקרת.

בדליקה אחרת, עלה באש צריף מגורים השייך לחברת „חלמיש" ב־רחוב אחיעזר בשכונת התקווה. איש לא נפגע, אולם אנשים המתגוררים בסמוך פינו דירותיהם מחשש להת־פשטות האש.

דליקות באזור הדרום

מזג האוויר האביך גרם לשורה של שריפות באיזור הדרום ורק התערבות המהירה של הכבאים מנעה נז־קים ניכרים למטעה... ובאשקלון.

בסך הכל הופעלו ... ומעלה מ־40 איש ... בשעה 11 לפני הצהריים ... ידיעה על אש שאחזה ... באיזור התפשטה ... נשלחו שתי מכוניות כיבוי ... לאתר את הדליקה לפני ... עבר מפעל ביכולים ... מחסן.

בינתיים נתקבלו קריאות ... מפעל „אילוף" ובמפעל ... שניהם באשדוד, וכן על ... צים ליד בנין המשטרה ...

מיטען קטן התפוצץ ברצועה

מטען קטן של חומר נפץ ... סמוך לחצות יום ג' ב... קטיף שברצועת עזה. ... נזק. כתב עתיים מציין ... מתבצעות עבודות ...

125.000.000 גברים מתגלחים ב־PHILISHAVE של פיליפס

קח גם אתה אחת לנסיון

אם אתה עדיין „נהנה" מגלות במים קרים, סבון וסכין – שלפעמים גורמת לחתכים – הגיע הזמן שתהנה באמת – הצטרף לעשרות מליוני הגברים בעולם הנהנים מגלות נעים, מהיר וחלק של פילישייב.

שלושים וששה הלהבים הצפים של מכונת הגלוח של פיליפס יעניקו לך גלות אשר לא ידעת מעודך. היום ניתנת לך ההזדמנות לקחת לנסיון פילישייב, אם תוך שלושה שבועות לא תשוכנע, אתה רשאי להחזירה ותקבל את מלוא כספך חזרה.

האם מישהו הציע לך „הנאה לנסיון" וללא כל התחיבות.

להשיג בכל חנויות החשמל המובחרות או באמצעות התלוש.

פיליפס רואים שווה יותר

לכ' ישרלקטרא בע"מ, השוכנים של פיליפס בישראל רח' אלנבי 12 חיפה

נא לשלוח לי מכונת גלוח פיליפס דגם 1126
רצ"ב המחאה מס' ______ ע"ס — 465 ל"י.
במידה ואחזיר את המכונה תוך שלושה שבועות מיום קבלתה, אקבל את כספי בחזרה.
שם ______ כתובת ______
טל. ______ מספר ת.ז. ______ חתימה ______

תנועה גדולה בנמל התעופה ערב חג הפסח

קצב בואם של המטוסים המלאים המגיעים לנמל התעופה בן־גוריון, לא הורגש גם בשעות הבוקר של ערב החג. ואולם המטוסים הנכנסים מלא פעילות כל העת. אנשי הנהלת הנמל ממשיכים במ־אמציהם הבלתי־נלאים לזרז את הע־בודה ובעיקר את פריקת המזוודות. עד כניסת הפסח צפוי ל־12 מטוסים כלאים, ולמטוסים נוספים גם לאחר מכן.

אלפי נוסעים הגיעו לישראל ב־שעות הלילה הקודם. עשרות אנשים נוספים הוזמנו לעבודה ע"י הנהלת הנמל, כדי לסייע בשחרור הנוסעים מהר ככל האפשר. במשמרת הגבולות ואנשי המכס עשו אף הם את מיטב המאמצים למניעת התקלות, וכפי ש־נמסר לכתב עת"ים בנמל — לא היו תקלות.

כוחות הבטחון הגבירו את השמי־רה בנמל למניעת כל פיגוע אפשרי והכל נערכים לטיסה של התעופה האזרחית לישראל, שיצאה היה ב־שעות אחר הצהריים.

לעומת זאת, רק מעטים יצאו את הארץ בשעות הבוקר, בעיקר תיירים שסיימו שהותם כאן.

שניים נהרגו בתאונה בת"א

שני אנשים נהרגו בתאונת דרכים שארעה אור ליום ד' ברחוב הנצחון בתל־אביב.

מכונית פרטית התנגשה באוטובוס הגנה וכתוצאה מכך נהרגו נהג ה־פרטית יוסף תכמות מרחוב הרבנע בתל־אביב, ונוסע שישב לידו, של־מה אפרוך בן 48 מגבעתיים.

שוטרי ענף התנועה פתחו בחקירה לבירור נסיבות התאונה.

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של

בעלי, אבינו ואחי

ד"ר אלפרד מילר ז"ל

הלוויה תצא היום, יום שישי א' דחוה"מ פסח בשעה 12.00 בצהרים בבית העלמין ארץ החיים בית שמש.

המשפחה המתאבלת

הדברים ברורים ובדוקים
שירותו ... ישרד גופך ואבריך — מתבטא בסקיצה ובליכות שבמשפתך ורגליך
שכירתם והפעלת תפקוד נכון של כל הנישא עליהם, היינו איברי גופך — תלויים בעל, שבה מי־קום מותאם לכל שקיעה ובליטה הבנויה בפתח האנטומי של כל האברים.

נעל כזאת — היא אך ורק
זו הפטנטית הדוידית של
ד"ר פלסון
שהוכחה ע"י רבבות אנשים
שמור על עצמך ובריאותך התאם לרגליך נעלים אלו, אצל:
א. צ. שבתי, ירושלים
רח' בצאה שערים 7 טל. 285938

מחלקת התרבות וההסברה
המפלגה הדתית לאומית • הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

סניף הפועל המזרחי בני־ברק

תוכנית חג הפסח תשל"ו

ירצו בבתי הכנסת בשבת-קודש חול המועד פסח:

אהל שרה — הרב ר' שמואל קרי
עץ החיים הרב ר' שמעון צבאה
אהל שרה — הרב ר' יחיאל אשרי
בית יהודים — הרב ר' מאיר כהן
מגדל עוז — הרב יוסף קרויזר
סוכת שלום תיכון — הרב זכריה אפשרי
תפארת אחים — הרב דוד משולקי
כנין הצעירים — רח' הרב הרצוג — הרב זאב ישראלוף
שירת ישראל — הרב אהרון איינשטיין
מנין הצעירים סגולה, החבר רפאל ... סגן ראש העירייה
זכרון קדושי לוב — החבר אהרון קופרשטיין, סגן ראש העיריה
אשכנזים בשכונה — הה' יחיאל ...
בית יהודה — הה' יצחק צימרינג
דרכי נועם — הה' אהרון המנדי
בית יצחק — הה' חיים ...
שיבת ישראל — הה' מאיר ...
מגן דוד — הה' חיים ...

בליל שביעי של פסח במשכן דוד קרית הרב הרצוג בשעה 9.00

שירת הים — הרב ר' דב זרצקי

המועצה המקומית רכסים

מכרז מס' 2/76

1. מוזמנות בזה הצעות מאת קבלנים לביצוע הוצאת אשפה מרכסים.
2. את טופס המכרז אפשר לקבל במזכירות המועצה בשעות העבודה הרגילות תמורת 25 ל"י שלא תוחזרנה.
3. את ההצעה יש להגיש לתיבת ההצעות עליה הכתובת: מכרז מס' 2/76 להוצאת אשפה מרכסים. לא יאוחר מיום שני ל' ניסן תשל"ו (30.4.76) שעה 12.00.
4. על בעל ההצעה בעת הגשת הצעתו להפקיד ערבות בנקאית לטובת המועצה בשיעור של 10% מערך הצעתו כפול 12 חודשים ואת להקיפה הכוללת בתנאי המכרז.
5. אין המועצה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

סמיב ארביטי
ראש המועצה

בתי חייל · אכסניות · קריות נופש לחייל
מועדונים · מזנוני דרכים · חבילות שי
טלויזיות · ספרים · משחקים · ציוד ספורט
- כל אלה מהכנסות ההגרלה -

מוגש ע"י בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בנק המזרחי המאוחד בע"מ
קרנות נאמנות
סלע שהם

מחיר פדיון	מחיר יחידה
160.92	164.91
125.79	128.81

המנהל: חברת השקעות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ